खार्पूनाथ गाँउपालिका

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

२०७९

खार्पूनाथ गाँउपालिका

याङ्चुबगर, हुम्ला

सर्वाधिकार © खार्पूनाथ गाँउपालिका, हुम्ला

योजनाको नाम : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

तयार गरिएको वर्ष : २०७९

तयार गर्ने : खार्पूनाथ गाँउपालिका, हुम्ला

आर्थिक सहयोग :

मट म्याक डोनाल्ड, नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २ (NCCSP2)

सहजिकरण :

माउण्टेन रिसर्च एण्ड डेभलपमेन्ट फाउण्डेशन प्रा. लि.

Mounatin Research and Development Foundation Pvt. Ltd. (MRDF)

काठमाण्डौ २, बालुवाटार

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

खार्पूनाथ गाँउपालिका
गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय
याङ्चुबगर, हुम्ला
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

आ.व. २०७९/८०
च.न.

जलवायु परिवर्तन र यसले पार्ने प्रभाव विश्वव्यापी चुनौतिको रुपमा रहेको छ। हाम्रो समाजमा रहेको गरिवी र सामाजिक असमानतालाई जलवायु परिवर्तनले झनै बढावा दिएको छ। खडेरी, अनियमित बर्षा र अत्याधिक एवं पटक पटक आउने पहिरो, बाढी, हुरी बतास, खडेरी जस्ता सबै प्रकारका प्रकोपहरुले गर्दा गरिव तथा विपन्नवर्गको जीविकोपार्जनमा असर पारिरहेको छ । परिवर्तित जलवायुले ल्याएको असरहरुले विकासका कार्यक्रमहरुलाई समेत प्रत्यक्ष रुपमा असर पारेको अनुभव गरिएको छ । पहिरो, बाढी , रोगकिरा, खडेरी, आगलागी हुरीवतास र महामारी यस गाँउपालिकामा देखिएका मुख्य प्रकोपहरु हुन । यस्ता प्राकृतिक तथा मानवीय प्रकोपहरुले यस गाँउपालिका अन्तर्गतका स्थानीय बासिन्दाहरुलाई दिन प्रतिदिन असर पार्दै आईरहेको छ । यहाँको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन हो जुन शतप्रतिशत जलवायुसंग जोडिएको छ । यहाँका सम्पुर्ण घरधुरीहरु विपद् जोखीम तथा जलवायु परिवर्तनको असरबाट दिन प्रतिदिन प्रभावित भईरहेको सन्दर्भलाई मध्य नजर गरि नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २ को आर्थिक सहयोगमा माउन्टेन रिसर्च एन्ड डेभलपमेन्ट फाउन्डेसन प्रा.लि. को प्राबिधिक सहयोग र सहजीकरणमा खार्पूनाथ गाँउपालिकाले स्थानीय अनुकलन कार्ययोजना २०७९ तयार गरेको छ । यो कार्ययोजना स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ तथा जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ अनुरुप तयार गरिएको छ । यस योजनामा विपद् तथा जलवायु जोखिमहरुलाई पहिचान गरी व्यवस्थापन गर्नको लागि आगामी ५ वर्षको विस्तृत कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस योजनालाई गाँउपालिकाको नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रियामा समायोजन गरी सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरुको सहयोग, समन्वय तथा सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन प्रक्रियामा स्थानीय श्रोत साधन परिचालन गर्न गाँउपालिका सदैव सक्रिय रहने प्रतिबद्धताका साथै आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरुको विभिन्न श्रोतहरुको उपलब्धतासँगै अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं । साथै यो योजना निर्माण गर्न सहयोग गर्नु हुने सबै प्रति हार्दिक कृतज्ञताका साथ धन्यबाद ज्ञापन गर्दछु ।

....

कर्णबहादुर रावल

गाँउपालिका अध्यक्ष

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

खार्पूनाथ गाँउपालिका
गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय
याङ्चुबगर, हुम्ला
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

आ.व. २०७९/८०
च.न.

जलवायु परिवर्तन र यसले श्रृजना गरेका घटनाक्रमहरु विश्वव्यापी चुनौतिको रुपमा देखा परिरहेको छ । अनियमित वर्षा, पहिरो, बाढी, हुरीबतास, खडेरी जस्ता प्रकोपहरुले गर्दा गरिब तथा विपन्न वर्गको जीविकोपार्जनमा थप असर पारिहेको छ । परिवर्तित जलवायुले ल्याएको असरहरुले विकासका कार्यक्रमहरुलाई समेत प्रत्यक्ष रुपमा असर पारेको अनुभव गरिएको छ । पहिरो, बाढी, खडेरी, कृषिमा रोगकिरा, आगलागी, मानव रोग, आदी यस गाँउपालिकामा देखिएका मुख्य प्रकोपहरु हुन । यस गाँउपालिकाको मुख्य पेशा कृषि हो जुन शत प्रतिशत जलवायुसंग जोडिएको छ । जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखीमको असरबाट दिन प्रतिदिन प्रभावित भईरहेको सन्दर्भलाई मध्य नजर गरि माउन्टेन रिसर्च एन्ड डेभलपमेन्ट फाउन्डेसन प्रा.लि. को सहजीकरणमा गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, कार्यपालिका सदस्यहरु, र सरोकारवालाहरुको अगुवाईमा जलवायु जोखिमता तथा क्षमता विश्लेषण गरि सोको आधारमा समुदायमा आधारित स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो । यसरी पहिचान भएका प्रकोपहरुलाई अनुकूलन गर्न आगामी ५ वर्षको लागि विस्तृत कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । स्थानीय जलवायु परिर्वतन अनुकूलन योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने सहयोग प्राप्त गर्न सकिने सरोकारवालाहरुको पहिचान समेत गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तयारीमा सहजीकरण गर्ने माउन्टेन रिसर्च एन्ड डेभलपमेन्ट फाउन्डेसन प्रा.लि.का सहजकर्ताहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अन्तमा यस अनुकूलन योजना कार्यान्वयनमा आर्थिक तथा प्रविधिक सहयोग गर्नका लागि सबै पक्षसँग खार्पूनाथ गाँउपालिका हार्दिक अनुरोध गर्दछ । धन्यवाद ।

....

विष्णु बहादुर शाही

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सारांश

पृष्ठभूमि

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साझा चुनौतीको रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरुसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) २०६७ एवं परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०७८ तयार गरी राष्ट्रिय र स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिँदै आइरहेको छ ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालयको पछिल्लो प्रतिवेदन (Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options, MoFE, 2021) अनुसार जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरणमा बाजुरा जिल्ला अति उच्च संकटासन्न स्तरमा रहेको छ । प्रतिवेदन अनुसार बाजुरा जिल्लालाई पहिरोजन्य जोखिमको अति उच्च संकटासन्न जिल्लाको रुपमा पहिचान गरिएको छ भने खडेरीको समेत उच्च जोखिममा रहेको छ। बाजुरा जिल्ला जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकुलित हुन कम क्षमता भएको जिल्लामा रहेको देखिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २ (Nepal Climate Change Support Programme-2) ले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध रुपले अगाडि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गरीरहेको छ ।समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिबृद्धि गर्न र उत्थानशील विकासका लागि खार्पूनाथ गाँउपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ (लापा फ्रेमवर्क) अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरुको अवलम्बन गरिएको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस गाँउपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधी, शिक्षक, समाजसेवी, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधी, गाँउपालिकाका कर्मचारी, गरिब, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग र अन्य बुद्धिजीविहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । पाँच वर्षका लागी तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा गाँउपालिकाको विधमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकुल प्रभावहरु र प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै गाँउपालिका र वडाहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको छ ।

गाँउपालिकाको सामान्य जानकारी

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

वडा संख्या	५
चारकिल्ला	गाँउपालिकाको पूर्वमा चंखेली गाँउपालीका, पश्चिममा सिमिकोट गाँउपालिका, उत्तरमा चीनको स्वशासीत क्षेत्र तिब्बत र दक्षिणमा सर्केगाढ गाँउपालीका रहेको छ
साविकका गाविस	खार्पूनाथ, छिप्रा, राया र लाली
क्षेत्रफल	८७४.६२ वर्गकिलोमिटर
कुल जनसंख्या	घरधुरी संख्या: १५४५; जम्मा जनसंख्या: ६९७५; पुरुष: ३४६५; महिला: ३५१० श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग
समुन्द्री सतहदेखि उचाई	करिब २१४० मीटर देखि ३३८० मीटर सम्म
अक्षांश र देशान्तर	८२ डिग्री ५५ मिनेट ३० सेकेण्डदेखि ८३ डिग्री ३ मिनेट ३० सकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म र २८ डिग्री ५ मिनेट ३० देखि २८ डिग्री १२ मिनेट ३० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश
हावापानी	अधिकतम तापक्रम ३२.४ डिग्री सेल्सीयस, न्यूनतम तापक्रम ८.० डिग्री सेल्सीयस
समुदाय र जातजाती	क्षेत्री, ब्राम्हण, ठकुरी, दलीत, जनजाती
मुख्य पेशा	कृषि, पशुपालन, जडिबुटी ब्यापार र वैदेशिक रोजगार

जलवायुको परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरु

जलवायु संवेदनशिलता

- पहिरो, बाढी र खडेरी जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपबाट जनधनको क्षति, र कृषी उत्पादनमा कमि आएको
- कृषीबाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नया रोगको प्रकोप बढेको
- नयाँ मिचाहा प्रजातीहरु देखिएको, स्थानीय रैथाने जडीबुटी उत्पादन घटेको (कटुकी, बोजो, सतुवा, गदाल्नु, पदमचाल, घिरमौला, पाँच औले)
- खानेपानीको उपलब्धतामा कमी आउनुका साथै मुहानहरु सुकेको

जलवायु सम्मुखता

- गुराँसको फूल एक महिना अगाडी नै फूल्न थालेको
- काफलमा फल लाग्ने समय एक महिना अगाडी सरेको
- बेमौसमी बाढी तथा पहिरोका प्रकोपहरु बढेको
- स्थानीय धान लगाउने समयमा एक महिना अगाडी र भित्र्याउने समय दुई महिना अगाडी सरेको
- पानीका मूलहरु फुट्ने समय एक महिनाले घटेको
- मनसुनी बर्षा समग्रमा २१ दिन पछाडी सरेको
- हिउदे बर्षा एक महिनाले पछाडी सरेको
- गर्मीको समय एक महिनाले बढेको
- जाडोको समय समग्रमा तिन महिनाले घटेको
- तुषारो पर्ने दिन दुइ महिनाले घटेको

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

प्रकोप तथा संकटासन्नताको अवस्था

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन, मुलप्रवाहीकरण तथा अनुगमन तथा मुल्यांकन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरु अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाँउ कार्यपालिकाको बैठक हुँदै गाँउ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ। त्यसैगरी सम्बद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा यस कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिनेछ। क्रियाकलाप छनौट, कार्यान्वयन प्रक्रिया, प्रगति, नतिजा तथा उपलब्धीहरुको विभिन्न तहमा समिक्षा तथा फिल्ड अनुगमन तथा मूल्यांकनको सुनिश्चितता गरिएको छ।

कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट खार्पूनाथ गाँउपालिकाको सम्पूर्ण वडाको बासिन्दा खासगरी लक्षित विपन्न, महिला तथा दलित वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उक्त परिकल्पनाहरु पुरा गर्नको लागि जम्मा ... बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

विषयगत क्षेत्र	**आर्थिक बर्ष** (बजेट रु. हजारमा)					
	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८२।८३	२०८३।८४	कुल जम्मा
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा						
वन, जलाधार तथा जैविक विविधता						
खानेपानीका स्रोत तथा उर्जा						
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						
पर्यटन एवमं प्राकृतिक तथा सास्कृतिक सम्पदा						
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई						
विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन						
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना, लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण तथा सुशासन						
कुल जम्मा						

गाँउपालिका स्तरका मुख्य अनुकूलनका क्रियाकलापहरु

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

- ✓ जलवायु मैत्री गाउँ, सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती, थोपा सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, प्लाष्टिक घरमा बेमौसमी तरकारी खेती, रिचार्ज पोखरी निर्माण, पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी निर्माण, सिंचाइ पोखरी निर्माण
- ✓ नदि कटान तथा पहिरो नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण तथा बायो (इन्जिनियरिंग)
- ✓ सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी बाली प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, बाली उपचार शिविर, माटो परिक्षण शिविर
- ✓ वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण तथा अग्नि नियन्त्रण तालिम तथा उपकरण प्रदान
- ✓ खोज तथा उद्दार तालिम, पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना, गोरेटो बाटाको निर्माण
- ✓ फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई तथा पोषण सम्बन्धि तालिम, स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण, स्वास्थ्य सामग्री व्यवस्थापन, ढल व्यवस्थापन
- ✓ जीविकोपार्जन तथा महिला लक्षित तालिम सिलाईकटाई, होजियारी तालिम सहित सामाग्रि वितरण
- ✓ विपद तथा जलवायु अनुकूलन कोष, जलवायु सचेतना केन्द्र स्थापना तथा अभिमुखीकरण

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

विषय सूची

तालिकाहरुको सुचि xi
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचीत्य तथा मान्यता 1
१.१ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचीत्य र मान्यता 1
१.२ स्थानीय अनूकुलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरु 2
१.३ स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन/उत्थानशील योजना बीच अर्न्तसम्बन्ध 4
परिच्छेद २ : खार्पूनाथ गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय 5
२.१ जलाधार 5
२.२ अवस्थिति र भैागोलिक अवस्था 5
२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा मानविय अवस्था 6
२.३.१ जातिगत अवस्था 6
२.३.२ मानवीय अवस्था 6
२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था 7
२.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था (वन, जलस्रोत, जमिन) 7
२.४.१ वन सम्बन्धि बिवरण : 7
२.४.२ भु उपयोगको बिवरण : 7
२.४.३ जलश्रोत बिवरण 8
२.५ भौतिक पुर्वाधारको अवस्था 8
२.६ गाँउपालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरुको अबस्था तथा उपलब्ध सेवाहरु 9
२.७ गाँउपालिकाको सुशासनको अवस्था 9
परिच्छेद ३ : अनूकुलन कार्ययोजनाको बिधि र प्रकिया 11
३.१ अनकूलन कार्ययोजनाको तर्जमूा बिधि र प्रक्रिया 11
परिच्छेद ४ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु 13
४.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि 13
४.२ संकटासन्नता, जोखिम विश्लेषण तथा वस्तुगत विवरणको तयारी 13
४.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम 13
४.२.२ परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो 22
४.२.३ तापक्रम र बर्षाका तथ्यांकहरुको विश्लेषण **(climate profile)** 25
४.२.२ जलवायू तथ्यांक 25
४.२.४ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन 26
४.२.६ संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचान **(Differnetial impact)** 33
४.२.७ प्रकोपको प्राथमिकिकरण 34

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

४.२.८ वडा जोखिम स्तरीकरण 35
४.२.९ प्रकोप तथा जोखिम विश्लेषण 36
४.२.१० जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण 38
४.२.११ जीविकोपार्जनका स्रोतहरु माथिको प्रभाव विश्लेषण 41
४.२.१२ विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव 44
४.२.१३ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण 48
४.२.१३.१ वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण 48
४.२.१३.२ कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण 48
४.२.१३.३ जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण 49
४.२.१३.४ पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक रुपमा जोखिम विश्लेषण 49
४.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिहरुको पहिचान 50
४.३.१ अनूकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना 50
४.३.२ अनूकुलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण 53
४.३.३ अनुकूलन कार्ययोजनाको निर्माण 56
परिच्छेद ५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण 66
५.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण 66
५.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण 67
परिच्छेद ६: अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना 69
परिच्छेद ७ : अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वियन 70
सन्दर्भ सामग्री 71

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

चित्रहरुको सुचि

चित्र नं. १: जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बिच अर्न्तसम्बन्ध ४
चित्र नं 2 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको प्रशासनिकक नक्सा ५
चित्र ३ : गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण ८
चित्र नं 4 अनकूलन कार्ययोजनाको तर्जमा बिधि र प्रक्रिया ११
चित्र नं 5 स्थानिय अजुकुलन कार्ययोजना निर्माणमा अवलम्बन गरिएका चरण तथा प्रक्रियाहरु ११
चित्र नं 6 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन २७
चित्र नं 7 खार्पूनाथ गाँउपालिकामा रहेका पहिराहरुको नक्सा २८
चित्र नं 8 गाँउपालिकाको पहिरो जोखिम नक्सा २९
चित्र नं 9 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको बाढी जोखिम नक्सा ३०
चित्र नं 10 गाँउपालिकाको जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनको प्रयासको विश्लेषण ४१
चित्र नं 11 जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण ६६

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिकाहरुको सुचि

तालिका नं 1 गाँउपालिकाको वडा अनुसारको वस्ति विवरण ६

तालिका नं 2 गाँउपालिकामा रहेको जातिगत विवरण ६

तालिका न 3 गाँउपालिकामा रहेका मानविय जनशक्तिको विवरण ७

तालिका नं 5 गाँउपालिकाको भू-उपयोगको विवरण........ ७

तालिका नं 8 खार्पूनाथ गाँउपालिकामा रहेका संघ संस्थाहरुको विवरण ९

तालिका नं 9 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको सुशासनको अवस्था ९

तालिका नं 10 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको ऐतिहासिक समय रेखा १४

तालिका नं 11 परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो २३

तालिका नं 12 गाँउ क्षेत्रमा भएका मुख्य पहिरो तथा प्रभावित समुदाय र घरधुरीको विवरण........ २८

तालिका नं 13 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको जोखिमको रुपरेखा ३१

तालिका नं 14 संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समुहहरुको पहिचान........ ३४

तालिका नं 17 प्रकोपको अवस्था तथा जोखिम विश्लेषण........ ३६

तालिका नं 18 जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण........ ३९

तालिका नं 19 जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा प्रभाव विश्लेषण ४१

तालिका नं 21 वन जगंल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ४८

तालिका नं 22 कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ४९

तालिका नं 23 जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ४९

तालिका नं 24 पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण ४९

तालिका नं 25 अनूकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना ५१

तालिका नं 26 अनूकुलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण ५४

तलिका नं 27 अनुकूलन कार्ययोजनाहरुको विस्तृत विवरण........ ५७

तालिका नं 28 योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नूपर्ने........ ६७

तालिका नं 30 अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना........ ६९

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचीत्य तथा मान्यता

१.१ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचीत्य र मान्यता

जलवायु परिवर्तन प्राकृतीक प्रक्रिया भएतापनि मानव जन्य क्रियाकलापहरु वन विनाश, बढ्दो औद्योगिकीकरण, यातायात क्षेत्रमा पारम्परिक खनिज इन्धनको व्यापक प्रयोग र अव्यवस्थित शहरीकरणले हरितगृह ग्यासको चिन्ताजनक उत्सर्जनबाट जलवायु परिवर्तनमा तिव्रता आएको छ । यसले श्रृजना गरेका प्रभावहरु विश्वव्यापी चुनौती बनेका छन् । जलवायु परिवर्तनको असर मानव जातिमा मात्र सिमित छैन, यसले कृषी, वन, जलस्रोत, उर्जा, भूउपयोग जस्ता क्षेत्रमा असर गरिरहेको छ । जलवायु परिवर्तनको मुख्य कारक तत्व रहेको हरित गृह ग्यास उत्सर्जनको ठुलो हिस्सा विकशित देशहरुले उत्सर्जन गर्ने भएतापनि यसको असर तथा प्रभाव नेपाल जस्तो अल्प विकसित र विकासोन्मुख देशहरुमा बढी पर्ने गरेको छ । सन १७५० मा वायुमण्डलमा २७८ पि पि एम[१] रहेको कार्वन डाईआक्साईड सन २०२२ को अप्रिल महिनामा ४१८ पि पि एम पुगेको छ भने मिथेन, नाइट्रस अक्साइड जस्ता अन्य हरित गृह ग्यासहरुको मात्रामा समेत उल्लेखनिय वृद्धि भएको छ । त्यस्तै सन १८५० देखि १९०० र २००३ देखि २०१२ सम्म पृथ्विको ओषत तापक्रम ०.७८ डिग्री सेल्सियसले बढेको छ[२] । जलवायु परिवर्तनको असर नेपालमा पनि तिव्र रुपमा देखिन थालेको छ । जलवायु परिवर्तनले नेपाल जस्ता हिमाली र भूपरिवेष्ठित राष्ट्रहरु अझ बढी जोखिममा रहेका छन् । कमजोर भौगोलिक वनावट, संवेदनशील पारिस्थितकीय प्रणालीहरु, धरातलीय विविधता, उचाइ र मोहडाहरू, विविध प्रकारको जलवायु तथा सुक्ष्म जलवायु क्षेत्रहरूका कारण नेपाल जलवायु परिवर्तनको असरप्रति अति संवेदनशील छ । बाढी, पहिरो, खडेरी जस्ता मौसम तथा जलवायुजन्य प्रकोपहरूमा तीव्रता आएको कारणबाट नेपालमा अत्यधिक मात्रामा धनजनको क्षति हुनुको साथै जिविकोपार्जनमा प्रतिकूल असर परेको देखिन्छ । जलवायु परिवर्तनको कारण कृषि तथा खाद्यान्न, जलस्रोत, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, पर्यटन, उर्जा, जल, सिंचाई, बसोवास तथा पूर्वाधार विकासका क्षेत्रहरूमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न थालेको छ । सन २०१६ को जल तथा मौसम विज्ञान विभागको प्रतिवेदन अनुसार नेपालको प्रति बर्ष अधिकतम औषत तापक्रम ०.०५६ डिग्री सेल्सियसले बढेको छ भने न्युनतम तापक्रम ०.००२ बढेको छ । सोहि प्रतिवेदन अनुसार सन १९७१ देखि २०१४ सम्ममा नेपालको औषत बर्षा १.३३ मि.मि घटेको देखिन्छ । जर्मनवाच द्वारा प्रकाशीत 'ग्लोबल क्लाइमेट रिस्क इन्डेक्स-२०२१' को १६ औं संस्करणका अनुसार, सन् २०००-२०१९ को अवधीमा जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित प्रमुख देशहरुको सूचीमा नेपाल दशौं नम्बरमा परेको छ ।

जलवायु परिवर्तनले गर्दा तापक्रममा वृद्धि हुने, वर्षामा परिवर्तन हुने र समग्र पृथ्वीको प्राकृतिक सन्तुलनमा फरक पर्न थालेको महशुस हुन थालेको छ । हिमालका हिँउ तिव्र रुपमा पग्लने (हिमगलन), हिमतालहरू फुट्ने, अनियमित तथा अधिक वर्षा हुने, समुन्द्री सतह बढ्ने, बाढी, पहिरोको जोखिम तथा आवृत्ति बढ्ने, खडेरी लम्बिने तथा कृषि उत्पादनमा ह्रास आउने जस्ता समस्याहरू विकाराल रुपमा देखिदैं आएका छन् । जिविकोपार्जनका लागि प्राकृतक स्रोतहरु र बर्षे पानीमा अधिक निर्भर रहने हाम्रो देशमा यसको असर र पार्न सक्ने प्रभावहरु आउने दिनमा अझै बढोत्तर हुने देखिन्छ । विश्वका १९८ मलुक मध्ये नेपाल भू-कम्पीय जोखिमको हिसाबले ११ औं (यु.एन वि.सि.पि.आर २००४), पानीजन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिका हिसाबले ३० औं (मानव विकास प्रतिवेदन २००९), बहुप्रकोपको हिसावले २० औं स्थानमा रहेको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण जीविकोपार्जन, प्राकृतिक स्रोत, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, ग्रामीण बसोवास तथा भौतिक पूर्वाधारमा धेरै नकारात्मक असर परेको विवरण राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ ले जनाएको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय र विकासका संरचनाहरूमा नकारात्मक असर पुगिरहेको र यसको असरबाट गरिब, विपन्न, महिला, बालवालिका, वृद्धवृद्धाहरु, साधन स्रोतमा कम पहुँच भएका घरधुरी साथै प्राकृतिक स्रोतमा आश्रीत समुदायहरु बढी प्रभावित भइरहेका छन् ।

[१] Parts per million. Source: https://climate.nasa.gov/vital-signs/carbon-dioxide/

[२] IPCC Fifth Assessment Report 2021

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरुको सामना गर्न नेपाल सरकारले नीतिगत रुपमा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) २०६७, जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना (National Framework on LAPA) २०७६ तर्जुमा गर्नुका साथै स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु (LAPA) तयार गरी सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्ने र सोही आधारमा मध्यकालीन (सन् २०३० सम्म) र दिर्घकालीन (सन् २०५० सम्म) समयका लागि बन तथा वातावरण मन्त्रालयको समन्वयमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (National Adaptation Plan-NAP) तयार गरिएको छ । विगतका अनुभव, अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ र नेपालमा भएको राज्य पूर्नसंरचना अनुकूल हुने गरी नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र जलवायु नीति २०७६ जारी गरेको छ । स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणको समग्र प्रक्रियामा जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ भन्ने सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित रही परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना (Revised LAPA Framework) २०७६ पारीत भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ । परिमार्जित खाकाले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ । यसले स्थानीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरुबीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानीय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र दिगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ ।

यसै सन्दर्भमा स्थानीय समुदायलाई जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असरहरुसंग सामना गर्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ हुम्ला जिल्लाको खार्पूनाथ गाँउपालिकाको संकटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणको आधारमा जोखिम मुल्याँकन तयार पारिएको, संकटासन्न नक्शामा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्वन गरी बहुसरोकारवाला निकायहरु गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधि, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा स्तरवाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यो कार्ययोजना मिति २०७९ जेष्ठ २८ गते देखि २०७९ असार १५ गते सम्म खार्पूनाथ गाँउपालिकाको विभिन्न तह (समुदाय, वडा तथा गाँउपालिका) मा संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि परिक्षण गोष्ठीवाट तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनूकुलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरु

१.२.१ स्थानीय अनुकूलन योजनाको लक्ष्य तथा मान्यता

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका निर्दिष्ट सिद्धान्तहरुलाई आधार विन्दु मानिने छ भने खार्पूनाथ गाँउपालिकामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्दा तपशिल अनुसारका विषयवस्तुहरुलाई समेत आधार मानि तयार गरिएको छ ।

एकिकृत जोखिम व्यवस्थापन : खार्पूनाथ गाँउपालिकाको पहिरो, बाढी, ढुङ्गा खस्ने, खडेरी, वन डढेलो, हावाहुरी, तुषारो, असिनाको उच्च जोखिममा रहेको गाँउपलिका हो। जलवायु परिवतर्नका कारण पर्ने प्रतिकुल प्रभावबाट यस गाँउपालिका संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । यस सन्दर्भमा स्थानीय स्तरमा हुने जोखिम न्युनिकरणका कार्य संचालन गर्दा एकिकृत रुपमा संचालन गर्ने मान्यता रहेको छ ।

असमान संकटासन्नता तथा जोखिमको उचित पहिचान र सम्बोधन : गाँउपालिकाका विभिन्न क्षेत्र, जात/जाती, लिङ्ग तथा सामाजिक समूहहरुमा पर्ने जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, संकटासन्नता र जोखिमको असमान अवस्थालाई पहिचान र आत्मसात् गर्दै यसलाई खार्पूनाथ गाँउपालिकाद्वारा जलवायु उत्थानशिल विकासका कार्यहरुमा उचित संवोधन गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

जन सहभागिता : जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय स्तरमा सबै निर्णय प्रक्रियाहरुमा व्यापक जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । प्रत्येक वडामा कम्तिमा १

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

जना जलवायू परिवर्तन श्रोत व्यक्ति विकास गरी योजना प्रकृयामा जलवायू परिवर्तन उत्थानशील योजनाहरु छनौट तथा प्राथमिकिकरण गर्न सहजीकरण गरिने छ ।

लचकता : अनुकूलन क्रियाकलाप प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्न लापा संरचनाले प्रशासनिक, वित्तिय, प्राविधिक, नीतिगत तथा संस्थागत चुस्तता सुनिस्चित गर्ने हुँदा यसलाई लचिलो भनिएको छ र लचकताले अनूकुलनको लागि अवसर प्रदान गर्दछ । जलवायु परिवर्तनको असरवाट सृजित समस्या समय तथा स्थान विशेषले फरक हुन्छ र त्यस अनुरुप प्रविधिको प्रयोग र स्थानीय साधन, श्रोत, ज्ञान र सिपको उच्चतम उपयोग गर्न लचकताको सिद्धान्त अवलम्बन गरिने छ ।

तत्परता : जोखिममा परेका समुदाय वा परिवारले प्राप्त गर्ने अनुकूलन सेवा छिटो, चुस्त तथा प्रभावकारी गराउन स्थानीय सरकार सदा तत्पर हुनु पर्दछ र त्यसका लागि लापा संरचनाको उपयोग प्रभावकारी मानिएको छ । स्थानीय सरकारले न्यूनतम साधन स्रोतको अधिकतम र प्रभावकारी परिचालन मार्फत अति उत्तम नतिजा हासिल गर्ने, जनहित कायम गरी लापा क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिने छ ।

सुशासन : गाँउस्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण क्रियाकलापहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा पारदर्शी, सहभागितामूलक, जबाफदेही र उत्तरदायी निर्णय प्रक्रिया अनुसरण गरिने छ ।

१.२.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य

जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण गर्न खार्पूनाथ गाँउपालिकामा कार्यान्वयन गरिने विकास निर्माण र स्रोत व्यवस्थापनको समग्र प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने यस योजनाको लक्ष्य रहेको छ ।

१.२.३ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको उद्देश्य

खार्पूनाथ गाँउपालिकामा विकास निर्माण र स्रोत व्यवस्थापनको समग्र प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न गाँउपालिका तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई दिशानिर्देश गर्नु यस योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।खार्पूनाथ गाँउपालिकामा निर्मित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले सम्पुर्ण वडा, वस्ती र टोलमा तथा समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्दि भई जिविकोपार्जनमा सुधार ल्याएको हुनेछ । यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- गाँउपालिकामा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित जोखिम र संकटासन्नताको पहिचान, अभिलेखीकरण र प्राथमिकीकरण गर्न सहयोग गर्ने
- जोखिममा रहेका तथा संकटासन्न व्यक्ति, घरधुरी, समूह र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा बढोत्तरी गर्न र जलवायु उत्थानशील क्रियाकलापहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने
- गाँउपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको विषयलाई एकीकृत गर्दै जलवायु उत्थानशील योजनाहरूको कार्यान्वयनमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने
- गाँउपालिकामा निर्माण गरिने विकासका पूर्वाधारहरूका साथै शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र स्थानीय प्रविधिलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन सहयोग गर्ने ।
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, र
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय योजनालाई लागतको आधारमा अनुकूलनका प्रभावकारी विकल्प पहिचान गर्न ।

१.२.४ मान्यता

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना स्थान बिशेष अनुसार फरक फरक हुन्छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असर सामना गर्न अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण गरी स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

- गाँउ स्तरीय अनुकूलन योजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरुको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रुपले सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।
- स्थानीय निकायमा निर्बाचित जनप्रतिनिधि भएको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागी अनुकूल वातावरणको श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा गाँउपालिकामा रहेको सम्पुर्ण सरोकारवालाहरुलाई समावेश गरिएकाले योजनालाई प्राथमिकताका साथ कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त एकिकृत जोखिम व्यवस्थापन, असमान संकटासन्नता तथा जोखिमको उचित पहिचान र सम्बोधन, जनसहभागिता, सुशासन, तत्परता र लचिलोमा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै बिषयगत क्षेत्र समेटि बिभिन्न सरकोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा योजना तयार गरिएको छ ।
- स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गर्दा स्थानीय विपद् व्यवस्थापनका पक्षहरुलाई पनि विशेष ध्यान दिईएको छ ।

१.३ स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन/उत्थानशील योजना बीच अर्न्तसम्बन्ध

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना तयार गरी लागु गरेको छ भने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजना तयारीको लागि संघीय मामीला तथा स्थानीय विकास मंन्त्रालयवाट मार्गदर्शन तयार गरी लागु गरिएको छ । दुवै दस्तावेजको लागि छुट्टाछुट्टै मन्त्रालयवाट मार्गदर्शन लागु गरिएको भएता पनि यसको उद्देश्य, आसय, योजना तर्जुमा, प्रक्रिया र विधिमा खासै भिन्नता देखिदैंन । दुबै योजनाको मुख्य उद्देश्य नेपालले भोगिरहेको र दोहोरीरहने खडेरी, बाढी, पहिरो, माहामारी, आगलागी जस्ता विनासकारी समस्या तथा जोखिमहरुसँग जुध्न उत्थानसिल समुदायको निर्माण गर्नु रहेको छ । स्थानीय अनुकूलन योजनाले जलवायु परिवतर्नवाट सिर्जित जलवायुजन्य प्रकोपहरुमा केन्द्रित भई संकटासन्न समुदायको अनुकूलीत क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ योजना तयार गरेको र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजनाले जलवायुजन्यका साथसाथै अन्य प्रकोपहरुलाई समेटी विपद् व्यवस्थापनका पक्षलाई केन्द्रित गर्ने तथा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने भएकाले स्थानीय अनुकूलन योजना र स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना समायोजन गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएकोले विपद् व्यवस्थापन योजनामा समावेश भए गरेका विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धि योजनाहरु पनि स्थानीय अनुकूलन योजनामा समावेश गरी कार्यान्व गर्दा अझ बढी प्रभावकारी हुने देखिएकोले यस योजनामा दुवै योजनाका समान रहेका पक्षहरुलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

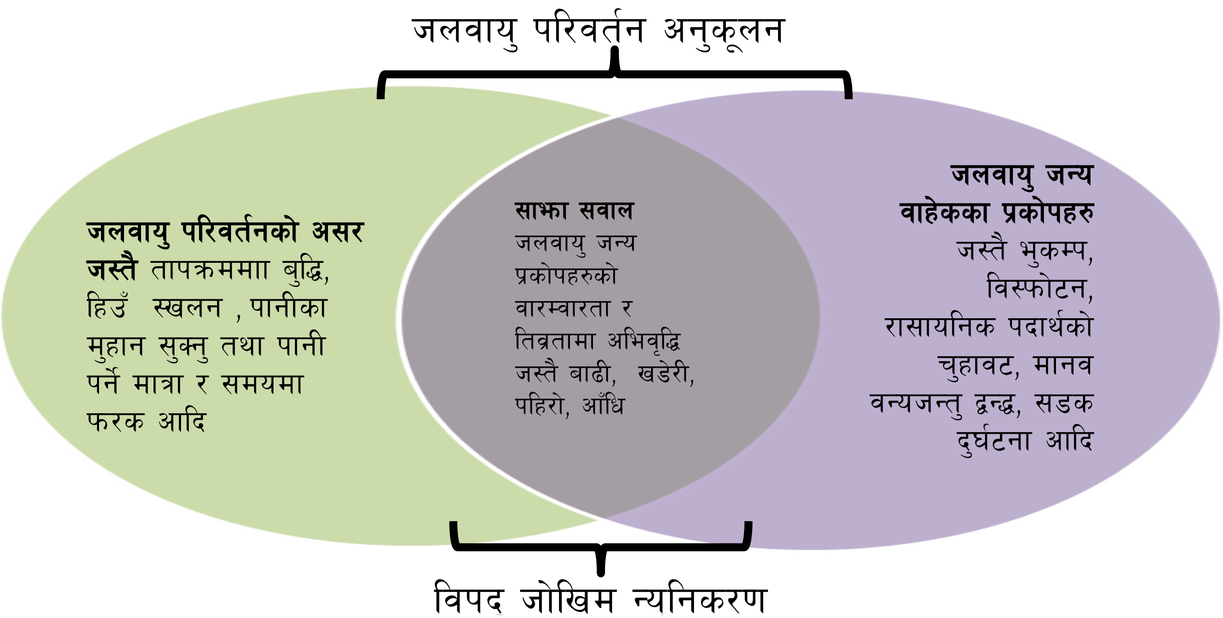

चित्र नं. १: जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बिच अर्न्तसम्बन्ध

परिच्छेद २ : खार्पूनाथ गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ जलाधार

यस गाँउपालिकाको मुख्य जलाधार कर्णाली नदि रहेको छ भने मुख्य सहायक जलाधारमा लाली खोला, कारङ्ग खोला, छडि खोला, घट्टे खोला र ह्यामा खोला रहेका छन् । यस गाँउपालिकामा अन्य स-साना जलाधारहरु जस्तै बेउले खोला, ठुलो खोला, मजाल खोला, भालुदुला खोला, पन्यारी पाटा खोला रहेका छन् र सबै खोलाहरु कर्णाली नदीमा गएर मिसिन्छन् । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तय गर्दा जलाधार क्षेत्रहरुलाई आधार मानिएको छ भने तल्लो तथा माथिल्लो तटिय क्षेत्रहरुको अर्न्तसम्बन्धलाई समेत मध्यनजर दिइएको छ ।

२.२ अवस्थिति र भैागोलिक अवस्था

हुम्ला जिल्लाको सदरमुकाम सिमिकोट देखि पूर्वी भेगमा रहेको यो गाँउपालिकाको नामाकरण यसै क्षेत्रको प्रसिद्ध पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थल खार्पूनाथ मन्दिरको नामबाटनै खार्पूनाथ गाँउपालिकाको नामाकरण गरिएको हो । लाली, राया, छिप्रा र खार्पूनाथ गाविस सहितका ४ गाविस मिलेर यो गाउँपालिका बनेको छ । नामाकरण सन्दर्भमा हालको वडा नं. ५ को खार्पूदोभान स्थित सत्यदेवीको काख पतन भएको स्थान र त्यतिबेला काखलाई खार भनिने हुनाले खारबाट खार्पूनाथ रहन गएको किंवदन्ति छ । प्रसिद्ध कर्णाली र गौरी नदिको दोभानमा रहेको खार्पूनाथ मन्दिरलाई पशुपतिनाथ मन्दिरकै रुपमा चिनिन्छ । मानसरोवर जाने तिर्थयात्रीले अनिवार्यरुपमा खार्पूनाथको दर्शन गर्नुपर्ने लोकोक्ति रहेको छ । नेपालका प्रथम जगतगुरु श्री बालसन्त मोहनशरण देवले पनि यस लोकोक्तिको पुष्टी गरेका छन् । यस गाँउपालिकाका प्रमुख धार्मिक तथा ऐतिहासिक गन्तब्य स्थलहरु हुन । यस गाँउपालिकामा प्राकृतिक रुपमा सुन्दर रमणीय रहेका बिभिन्न सम्पदाहरु पाइन्छन । गाँउपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ८७४.६२ बर्ग किलो मीटर छ । यस गाँउपालिकाको केन्द्र वडा नं. ५ को याङ्चु बेसीमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा चंखेली गाउँपालिका पर्दछ भने पश्चिममा सिमकोट गाउँपालिका, उत्तरमा चिनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत र दक्षिणमा सर्केगाढ गाउँपालिका पर्दछ ।

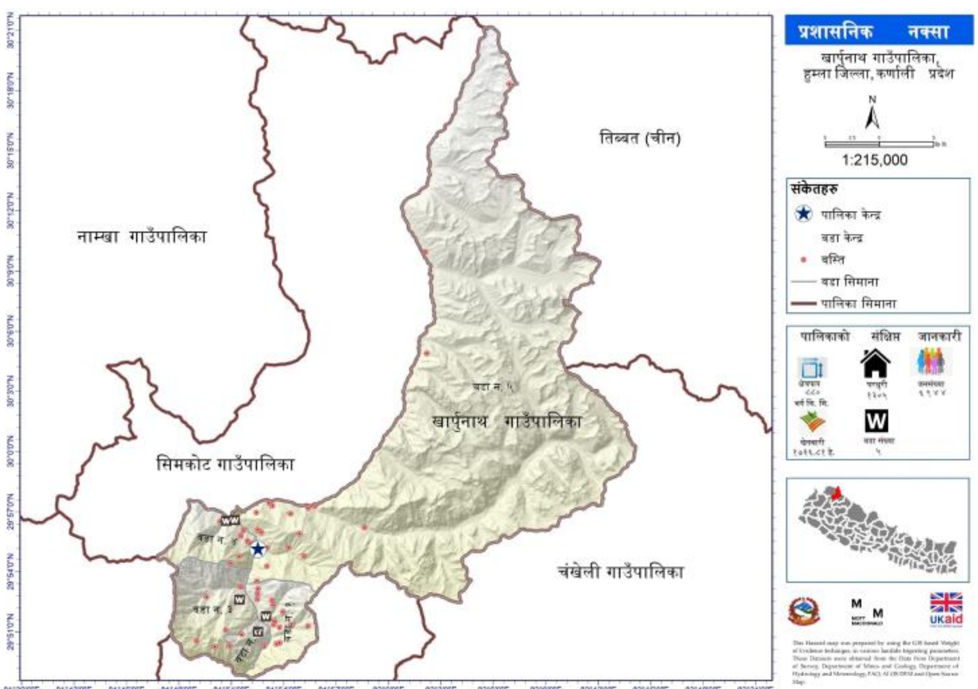

चित्र नं 2 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको प्रशासनिकक नक्सा

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा मानविय अवस्था

खार्पूनाथ गाँउपालिकामा कुल १,५४५ घरधुरी र ६,९७५ जनसंख्या रहेको छ। कुल जनसंख्याको ४९.७% अर्थात ३,४६५ पुरुष रहेका छन भने ५०.३% अर्थात ३,५१० पुरुष रहेका छन् (स्रोतः राष्ट्रीय जनगणना प्रारम्भीक सर्वेक्षण, २०७८)। यस गाउँपालिकाका ५वडाका कुल ३२ वटा बस्ती मध्ये सबै भन्दा धेरै बस्ती वडा नं २ मा १० बस्ती र सबै भन्दा कम बस्ती वडा नं १ मा ४ एवं वडा नं ४ मा ४ वटा बस्ती रहेका छन्। जनसंख्याको हिसावले सबै भन्दा ठूलो बस्ती वडा नं ५ स्थित खर्पेलगाउँ र सबैभन्दा सानो बस्ती वडा नं २ को पारीबजेडी थाली पर्दछ।

तालिका नं 1 गाँउपालिकाको वडा अनुसारको वस्ति विवरण

वडा नं.	मुख्य बस्तीहरु
१	प्यूस, लाली, देउखुरी, गोप्का
२	बामदेव थाली, हिल्सा माथिल्लो गाँउ, माफ्ग दग्डा थाली, माथिल्लो गाँउ, पारी गाँउ, पारी बजेडी, पारी माथिल्लो गाँउ, पुरा दुग्डा थाली, सेराडिल, तल्लो बाडा थाली
३	गुम्बा धारा, घट्ट घर, गुम्बा राया, कारङ्गा, राया गाँउ, ठेला
४	छिप्रा, माजा, नल्ना, लेख
५	ताक्ला, बाम्टा, खर्पेलगाँउ, जाकोट, डाँडाबाडा (याङचु), दुर्पा, स्यालबाडा, रिक्दुला

२.३.१ जातिगत अवस्था

गाँउपालीका प्रोफाईल २०७५ अनुसार यस गाँउपालिकामा मुख्यगरी क्षेत्री ३८.६२%, ठकुरी ३०.६५%, ब्राम्हण ३.७५%, दलीत १४.७१% रहेका छन्। बाँकी बिस्तृित विवरण तल तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं 2 गाँउपालिकामा रहेको जातिगत विवरण

क्र.स.	जातजाती	जम्मा घरधुरी	प्रतिशत
१	क्षेत्री	५०४	३८.६२
२	ब्राम्हण	४९	३.७५
३	सार्की	९	०.६९
४	कामी	७	०.५४
५	दमाई	१०	०.७७
६	तामाङ्ग	४	०.३१
७	ठकुरी	४००	३०.६५
८	घर्ती	१	०.०८
९	दलीत	८३	१४.७१
१०	लामा	२	०.१५
११	अन्य	११९	९.१२
१२	नखुलेको	८	०.६१
जम्मा		**१३०५**	**१००**

स्रोतः घरपरिवार सर्वेक्षण, २०७५

२.३.२ मानवीय अवस्था

यस गाँउपालिकाको पार्श्वचीत्र २०७५ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उपलब्ध हुन सक्ने कृषि, पशु, इन्जिनियरिङ्ग, वन, मेडिसिन, खाद्य प्रसोधन, वकिल, पत्रकार जस्ता प्राविधिक तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधन कुल १०३ जना रहेको पाइन्छ। जसमध्ये सबैभन्दा बढी वडा नं. ५ मा ३८ जना रहेको छ भने वडा नं. २ र ३ मा सबैभन्दा न्यून

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

१२/१२ जना त्यस्ता मानव संसाधन उपलब्ध रहेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका न 3 गाँउपालिकामा रहेका मानविय जनशक्तिको विवरण

मानविय जनशक्ति	वडा					कुल जम्मा
	1	2	3	4	5	
कृषि र पशु	4	3	3	7	7	24
इञ्जिनियरीङ्ग	7	5	4	9	10	35
वन	0	1	0	1	3	5
मेडिसिन	8	3	5	5	15	36
वकिल	0	0	0	0	1	1
पत्रकार	0	0	0	0	1	1
अन्य	0	0	0	0	1	1
जम्मा	19	12	12	22	38	103

श्रोतः-गाँउपालिका पार्श्वचीत्र २०७५

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था

यस गाँउपालिकाका अधिकांश घरधुरीहरुको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन हो। यस गाँउपालिकाको पार्श्वचीत्र २०७५ अनुसार कृषिमा ३६.१% जनसङ्ख्या संलग्न छन् भने गैह्रकृषि व्यवसायमा ३.१% जनसङ्ख्या संलग्न रहेका छन्। गैह्रकृषि व्यवसायमा नोकरीमा २%, ब्यापारमा ०.६९ %, दैनीक ज्यालादारीमा ०.२३ % र बैदेशीक रोजगारीमा ०.१७ % जनसङ्ख्या संलग्न रहेका छन् ।

२.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था (वन, जलस्रोत, जमिन)

२.४.१ वन सम्बन्धि बिवरण :

गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ८७४.६२ वर्ग कि.मि.मध्ये करीब १२१.४७ बर्ग किमि अर्थात् १३.८९ प्रतिशत वनक्षेत्र रहेको छ। जस अनुसार १२.१७ घाँसे भूमि वा खर्क क्षेत्र रहेको छ। यहाँ डाँफे, मुनाल, च्याखुरा,फकास जस्ता चराचुरुङ्गी र घोरल, जङ्गली याक, झारल, थार, नाउर र कस्तुरी जस्ता जनावर एवं लौठ सल्लो, भोज पत्र, उत्तिस जस्ता वनजन्य वनस्पति स्याउ तथा ओखर जस्ता फलफुल आदि पाइने गर्दछ । जंगल क्षेत्रमा पाइने प्रमुख जडिबुटीका रुपमा पाखनबेद, सतुवा, बिषजडि, बायोजडी, भुल्ते कटुकी, बन कमल, पाँच औले आदि रहेका छन्। हालका बर्षहरुमा जडिबुटिहरुको उत्पादनमा कमि आएको छ।

२.४.२ भु उपयोगको बिवरण :

यस गाँउपालिकाको कुल क्षेत्रफल ८७४.६२ बर्ग वर्गकिलोमिटर रहेको छ । गाँउपालिकाको मुख्य भूउपयोग क्षेत्रमा खेतीयोग्य जमिन, वनजंगल, पाटन र खर्क, बाँझो जमिन, खोलानाला तथा पानीले ढाकेको क्षेत्र र हिँउले ढाकेको क्षेत्र रहेको छ।

तालिका नं 4 गाँउपालिकाको भू-उपयोगको विवरण

भू-उपयोग	क्षेत्रफल (वर्गकिमि)	प्रतिशत
वनजंगल	121.47	13.89
घाँसे भुमी	106.41	12.17
खेती गरीएको जमिन	17.41	1.99
बाँझो जमिन	448.77	51.31
झाडी बुट्यान	9.6	1.1
बलौटे जमिन	95.87	10.96

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

भीर चट्टान	0.01	0.001
पानी	1.61	0.18
ताल	2.25	0.26
हिमनदी	71.22	8.26
जम्मा	874.62	100

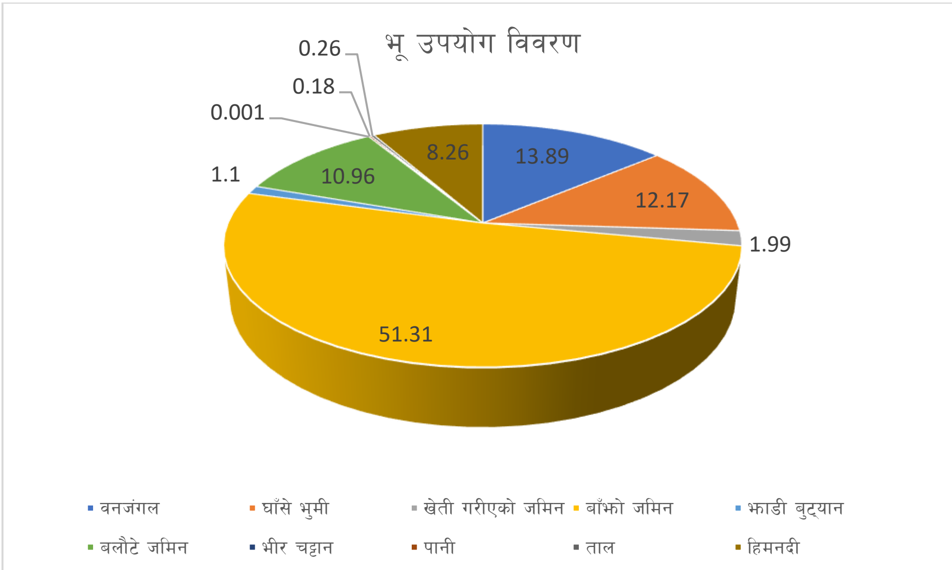

चित्र ३ : गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण

२.४.३ जलश्रोत बिवरण

यस गाँउपालिकामा अवस्थित मुख्य नदीनालाहरुमा कर्णाली नदि, लाली खोला, कारङ्ग खोला, छडि खोला, घट्टे खोला र ह्यामा खोला रहेका छन् । यस गाँउपालिकामा अन्य स-साना खोलाहरुमा कुवाकोटी खोला, नागडा खोला, कालागाड खोला, अन्दार खोला, लोचा खोला, ग्याग्रु खोला, चुवा खोला, फुनेछहडा खोला, बेउले खोला, ठुलो खोला, मजाल खोला, भालुदुला खोला, पन्यारी पाटा खोला रहेका छन् र सबै खोलाहरु कर्णाली नदीमा गएर मिसिन्छन् । तालहरुमा दुधेदह, दुधकुण्ड ताल, राक्षस ताल रहेका छन् ।

२.५ भौतिक पुर्वाधारको अवस्था

यस गाँउपालिका प्रत्यक्ष रुपमा सिमिकोटसँग सडक सञ्जाल जोडिन सकेको छैन । दोजाम कर्णाली नदिमा पक्की पुल निर्माण नभएकाले प्रत्यक्ष्य रुपमा सिमिकोट सँग जोडिएको छैन। कर्णाली करिडोर अन्तर्गत सिमकोट, खार्पू हुदै याङ्चुसम्म गाडी सञ्चालन र बाँकी भागमा सडक निर्माणाधिन रहेको छ। खार्पूनाथ देखि दुर्पा,मारुघोर हुदै रोडिकोट सम्म करिब २१ किमि जिल्ला सडक निर्माणाधिन रहेको छ। नदि तथा खोलाहरुमा पुल तथा साँघु निर्माण भइरहेका छन्। टेलिफोनबाट संचार सुविधा तथा ईमेल र ईन्टरनेट सुविधाको विस्तार हुँदै गरेको। उर्जाको रुपमा सोलार तथा विद्युतको उपयोग एवं माइक्रो हाइड्रो तथा पिको हाइड्रो हरु बन्दै गरेको । यस गाउँपालिकामा आधारभूत देखि माध्यामिक शिक्षासम्म प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था रहेका छन् जसमा ४ वटा मा.वि., १३ वटा आ.वि गरी जम्मा १७ वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन्। अध्ययनका लागि यस गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरुमा स्थानीय विद्यार्थीका अलावा अन्य छिमेकी गाउँपालिकाबाट आउने गरेका छन् ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

२.६ गाँउपालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरुको अबस्था तथा उपलब्ध सेवाहरु

तालिका नं 5 खार्पूनाथ गाँउपालिकामा रहेका संघ संस्थाहरुको विवरण

क्र.सं	संघ संस्था	प्रदान गर्ने सेवा तथा गुणस्तर
1	खार्पूनाथ गाँउपालिका	स्थानीय सरकार, सरकारी सेवा (विषयगत कार्यालयबाट पाइने सम्पूर्ण सेवा)
2	वडा कार्यालयहरु	पंजिकरण, सिफारिस दिने, जनचेतना र जीविकोपार्जन गर्ने कार्यक्रमहरु, सूचना प्रदान
3	रेडक्रस	राहत तथा उद्दार
4	बैंक तथा वित्तीय संस्था	बचत, ऋण तथा वित्तीय कारोबार
5	स्वास्थ्य चौकी तथा प्रसुतिगृह	ओपिडी, प्रसुती सेवा (२४ घण्टा)
6	खोप केन्द्रहरु	बच्चाहरुलाई नियमित खोप सेवा
7	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु	वन व्यवस्थापन
8	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २	प्रकोप नियन्त्रण तथा न्यूनीकरण, जलवायु परिवर्तन सचेतना, पूर्वाधार विकास
9	ग्रामिण जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम	खानेपानी, सिचाई तथा क्षमता अभिवृद्वी
10	विद्यालयहरु	गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान
11	आमा समुह, महिला समुह युवा क्लब	सामाजिक क्रियाकलापहरु (जनचेतना, सरसफाई, खेलकुद)
12	सिप नेपाल	कृषि, खाद्य सुरक्षा, उर्जा
13	SIDC	कृषि, स्वास्थ्य
14	SSBS	स्वास्थ्य, विपद्
15	सप्रोस नेपाल	पोषण, स्वास्थ्य, प्रजनन स्वास्थ्य
16	प्रहरी कार्यालय/नेपाल आर्मी	सूचना प्रवाह गर्ने, खोज तथा उद्दारमा सहयोग गर्ने

२.७ गाँउपालिकाको सुशासनको अवस्था

नेपाल सरकारको राष्ट्रिय नीति अनुसार सन् २०२० सम्म विद्युतीय सुशासन प्रणालीमा प्रवेश गरी सक्ने मूल मन्त्रका साथ यस खार्पूनाथ गाँउपालिकाले Sub National Treasury Regulatory Application (SuTRA) प्रणालीबाट लेखा श्रेष्ता राख्ने सुरुवात भएको छ। सूचना प्रविधिले सबैलाई सहज सेवा पुर्याउन वेभसाइट मार्फत सुचना उपलब्ध गराउने र अद्यावधिक गर्ने गरीएको छ। गाँउपालिका भित्र इन्टरनेट मार्फत सूचना तथा संचारको कार्यहरु अघि बढाउने लक्ष्य राखिएको छ। आर्थिक प्रशासनको पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि हरेक योजनाहरुमा गाँउपालिकाले सार्वजनिक सुनुवाईलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। प्रत्येक वडा र गाँउपालिकामा हरेक वर्ष सामाजिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने गरिएको छ। स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि परिक्षण गोष्ठिमा गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधी, गाँउपालिकाको सूचना शाखा र कर्मचारीहरुसँगको छलफलबाट गाँउपालिकाको सुशासनको अवस्था तलको तालिका अनुसार रहेको पाइयो।

तालिका नं 6 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको सुशासनको अवस्था

क्र.सं	सस्थागत संरचना	विवरण
१	जलवायु परिवर्तनका सम्बन्धि काम गर्ने शाखा	छुट्टै शाखा नभएपनि वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन शाखा मार्फत कार्यसम्पादन गरिएको
२	जलवायु परिवर्तन र विपद्सँग काम गर्ने संघ सस्था र नागरिक समाज	मट म्याकडोनाल्ड, नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २
३	समन्वय संयन्त्र	गाँउपालिकामा समन्वय गर्नलाइ छुट्टै संयन्त्र स्थापित
४	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि कार्यक्रमहरु र परियोजना	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २
	संस्थागत प्रक्रिया	
१	कार्यविभाजन र नीतिगत व्यवस्था	मन्त्रालयको परिपत्र अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था भएको
२	पारदर्शिता र सूचनाको पहुँच	सूचना शाखा स्थापना गरिएको साथै गै.स.स सहयोगको लागि छुट्टै शाखा स्थापना गर्ने क्रममा रहेको

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

३	योजना, कार्यन्वयन र अनुगमन संयन्त्र	योजना, कार्यान्वयन र अनुगमन संयन्त्र रहेको
४	प्रभावकारिता,मितव्ययीता	योजना कार्यान्वयन र अनुगमन संयन्त्र र आर्थिक प्रशासन शाखा रहेको
५	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि बजेट विनियोजन (आन्तरिक श्रोत)	केहि मात्रामा गरिएको
६	वित्तीय संयन्त्र	आर्थिक प्रशासन शाखा रहेको सो अन्तर्गत लेखा, प्रशासन, राजश्व र आन्तरिक लेखा परिक्षण शाखा रहेको
७	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि योजना छनौट तथा कार्यान्वयन	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि क्षमता विकास तालिमहरु गरिएको
८	विषयगत क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि योजनाहरुको समायोजन	केहि मात्रामा गरिएको

कर्ण वहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद ३ : अनूकुलन कार्ययोजनाको बिधि र प्रक्रिया

३.१ अनकूलन कार्ययोजनाको तर्जमू बिधि र प्रक्रिया

अनुकूलन योजना तयार गर्दा जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६, स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ र वातावरण निति २०७६ लाई आधार मानिएको छ। स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचनाका ६ चरण अन्तर्गत विभिन्न सहभागितामूलक विधि तथा औजारहरुको प्रयोग गरी यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ।

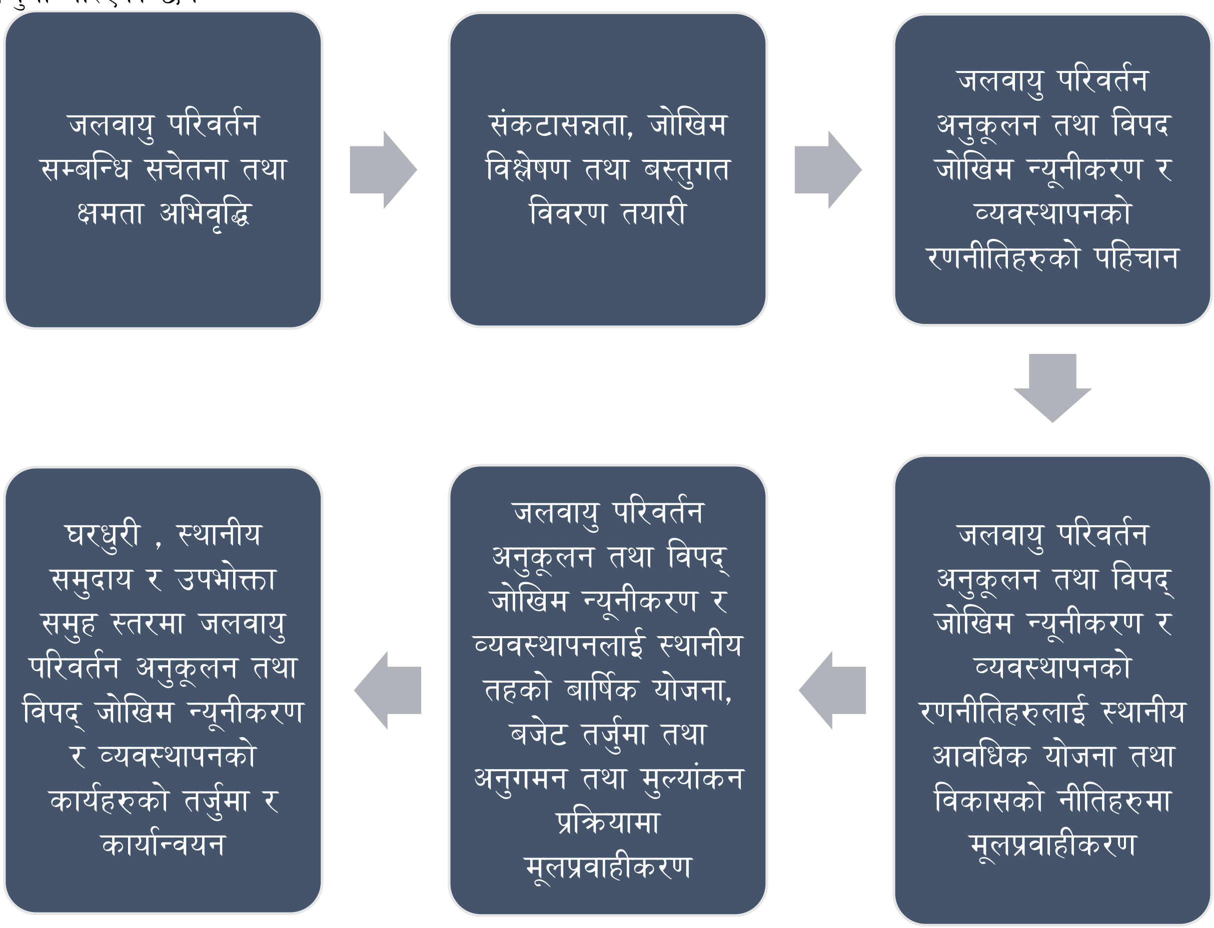

चित्र नं 4 अनकूलन कार्ययोजनाको तर्जमू बिधि र प्रक्रिया

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि गोष्ठि खार्पूनाथ गाँउपालिकामा जनप्रतिनिधीहरु र पालिका स्तरिय सरोकारवालाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतिकरण गरेर शुरुवात गरिएको थियो। सो गोष्ठिमा गाँउपालिका क्षेत्रमा मुख्य मुख्य प्रकोपहरुको पहिचान साथै जोखिमहरुको विश्लेषण गरिएको थियो। त्यसैगरी वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतिकरण, प्रकोपको पहिचान र वस्तिहरु छनौट पश्चात् बस्तिहरुमा संकटासन्नता लेखाजोखा र अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको पहिचान गरिएको थियो। वडामा संकटासन्न्ता लेखाजोखा, प्रकोप श्रोत नक्सांकन समेत तय गरी अनुकूलनका क्रियकलापहरु पहिचान गरिएको थियो। प्रत्येक क्रियाकलापहरुलाई विभिन्न सुचकको आधारमा प्राथामिकिकरण गरिएको थियो। प्रत्येक वडा बाट आएका सुचनाहरुलाई पुन गाँउपालिकामा प्रस्तुत गरिएको थियो। वडाहरुको स्तरीकरण, श्रोत नक्सांकन, गाँउपालिकाको जोखिम विश्लेषण, गाँउपालिका स्तरिय अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान साथै वर्गिकरण गरिएको थियो।

कर्ण वहादुर रावल
अध्यक्ष

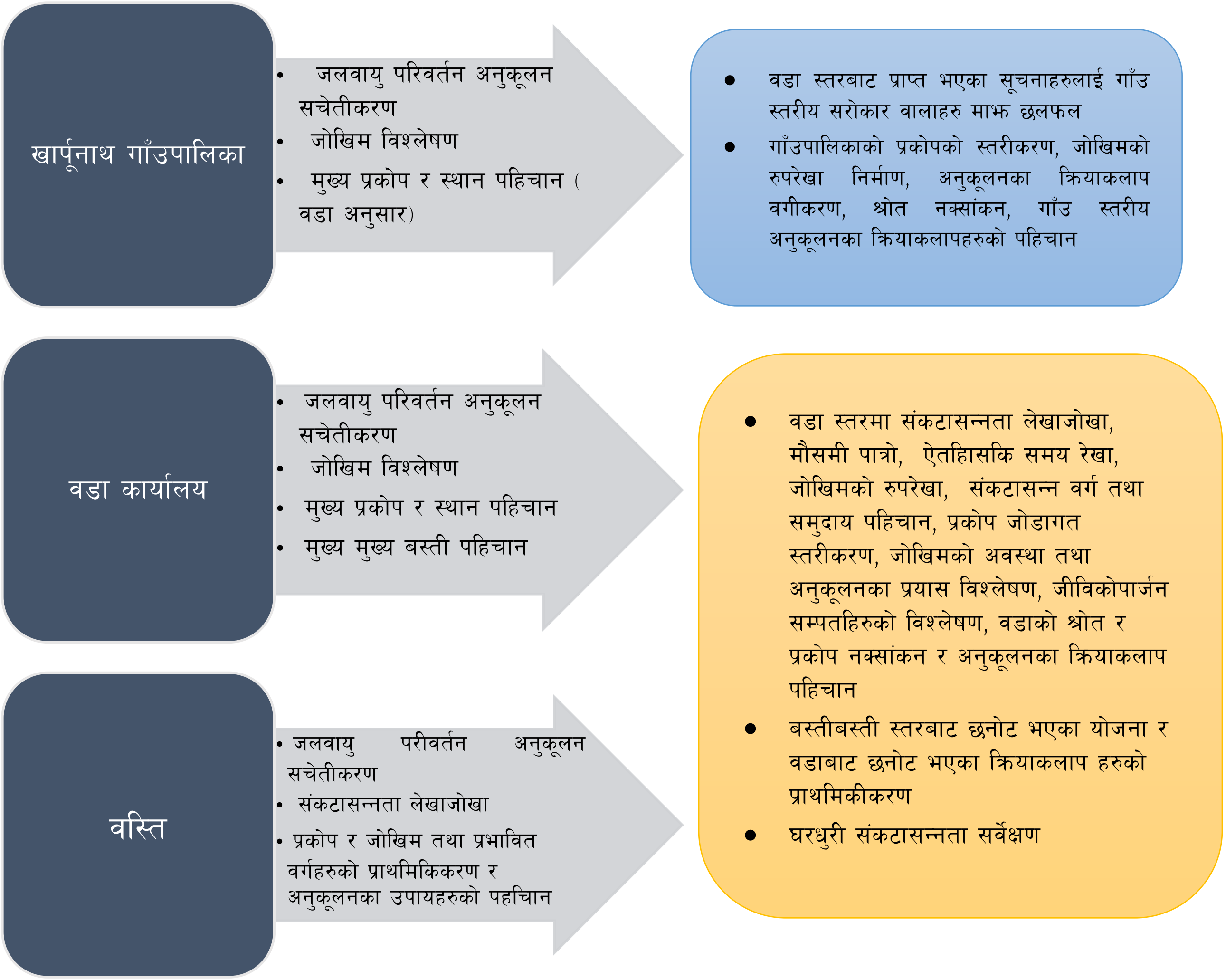

चित्र नं ७ स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणमा अवलम्बन गरिएका चरण तथा प्रक्रियाहरु

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद ४ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

४.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जलवायु परिवर्तन नविनतम विषयवस्तु भएकाले जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर तथा प्रभावलाई सम्बोधन गर्नका लागि प्रभावकारी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न जलवायुले के कस्तो असर पारेको छ, के कस्तो प्रभाव पार्न सक्दछ, अनुकूलनका विद्यमान अवसर वा चुनौती के के छन् र त्यसको सामना गर्नका लागि आवश्यक स्रोत र साधन कसरी जुटाउने आदि सूचना स्थानीय स्तरमा जानकारी गराउन गाँउपालिका स्तरमा १ वटा र वडा स्तरमा एक एक वटा सचेतना तथा अभिमुखीकरण क्रियाकलाप संचालन गरिएको थियो । सचेतना कार्यक्रममा सङ्कटासन्न समुदाय, स्थानीय निकाय, राजनीतिक दल, शैक्षिक एवं सेवा प्रदायक संघ-संस्था, विज्ञ, दलित, जनजाति, किसान, युवा र सर्वसाधारणलाई सहभागी गरिएको थियो । सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमको लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, फ्लेक्स चार्ट, सामुहिक छलफल, सामुहिक कार्य आदि प्रयोग गरिएको थियो ।

४.२ संकटासन्नता, जोखिम विश्लेषण तथा वस्तुगत विवरणको तयारी

यस प्रकृया मार्फत संकटासन्न व्यक्ति तथा समुदायहरु र जीविकोपार्जन तथा पर्यावरणीय प्रणालीको विवरण तयार गरी सो बमोजिम अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु तयार गर्न मद्दत पुगेको छ । संकटासन्नता तथा अनुकूलन मूल्याङ्कन तथा लेखाजोखाका लागि मौसमी पात्रो, बाली पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, संकटासन्नता नक्सांकन, जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रगत प्रभाव, पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेका प्रभाव, जीविकोपार्जनका स्रोत र प्रकोप विच अन्तर सम्वन्ध, जोखिम तथा अनुकूलनको बिश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण र सेवा प्रदायक/संस्थागत विश्लेषण जस्ता सहभागितामूलक अभ्यास तथा विश्लेषण गरि सो बाट आएका नतिजाहरु तल उल्लेख गरिएको छ ।

४.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम

यस खार्पूनाथ गाँउपालिका, हुम्लामा विगतमा भएका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपका घटनाक्रमहरुको प्रकृति र प्रभाव बिश्लेषण गर्न बिगत ३० बर्ष देखि हालसम्मको जलवायुजन्य प्रकोप, प्रभाव, प्रभावीत समुदाय र त्यससँग जुध्न समुहले गरेका प्रयासहरुका साथै सो प्रकोपको असरहरुको भविष्यको परिदृष्यको बारेमा खार्पूनाथ गाँउपालिकाको बस्तिहरु, वडा र पालिका स्तरमा जनप्रतिनिधिहरु, जेष्ठ नागरिक, वुद्धिजिवी तथा जानिफकारहरुको उपस्थितीमा समग्र विश्लेषण गरी संकटासन्नताको समग्र अवस्था निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका नं 7 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको ऐतिहासिक समय रेखा

क.सं.	प्रकोप	वर्ष	बारम्बरता (पटक)	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय वा वर्ग	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रबृत्ति, असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास र संस्थागत सहयोग
१	पहिरो	**वडा न १**					
		2044 2050 2052 2055 2058 2064 2066 2072 2076 2078	१०	● चीसामुलको पहिरोले ९ घरलाई असर गरेको । ५० रोपनी जती खेतबारीमा असर गरेको । गोप्काको पहिरोले ३२ घर जोखिममा, बस्तीनै स्थानान्तरण गर्नुपर्ने अवस्थामा पुगेको । अहिले असार देखि भदौ महिनासम्म गोप्काका घरहरुमा पहिरोको डरले नबस्ने गरेको । १५ रोपनी जती खेतबारीमा असर गरेको । ठुला ठुला ढुङ्गाहरु खस्न सक्ने जोखिममा । ● कुलीबाँधको पहिरोले ६० रोपनि जती खेतबारीमा असर गरेको । ● पहिराखोलाको पहिरोले ६ रोपनी खेतमा असर । ३ वटा सिञ्चाईमा असर, लालीखोला जलविद्युतमा असर । सिञ्चाइ पूर्णरुपमा बन्द भएको । ● डुडेको पहिरो निरन्तर रुपमा पहिरो गएको । १६ घरलाई असर गरेको र घरनै विस्थापीत गर्नुपर्ने अवस्था, २५ रोपनी खेत बारीमा असर । ● कैलाशमाण्डु खोलाको पहिरोले माथिल्लो प्युसाको १२० घरधुरीलाई असर गरेको । ● मुसेडीको पहिरोले ५० रोपनी जती खेतबारीमा असर गरेको । ७ वटा जती खर्क (गोठ) मा असर गरेको । ● पानीमुलडिलको पहिरोले १६ घरलाई असर गरेको । ● लालीस्वास्थ्यचौकीको अगाडी र पछाडीको पहिरोले स्वास्थ्यचौकी जोखिममा । ● ठुलाखोलाको पहिरोले घट्ट, हिड्ने बाटोमा असर गरेको ● चसेडिलको पहिरोले देउखुरीको ३० घरधुरीलाई असर । १०० रोपनी जती खेतबारीमा असर । ● गेप्का आल्लेखाडाको पहिरोले ५० रोपनी खेतबारीमा असर । देउखुरीको कालेमाडु पहिरोले कर्णालीको तिर हुदै हिड्ने मुख्य बाटोलाई असर गरेको ।	वडा न १ का सवै वर्ग र समुदाय	कुनै पनि पहिरो पूर्णरुपमा नियन्त्रण नभएकाले भविष्यमा यसको असर अझै बढ्न सक्ने र बस्तिनै स्थानान्तरण गर्नुपर्ने अवस्था आउने ।	● चीसामुलको पहिरोमा जलउत्पन्न प्रकोपको सहयोमा ४० वटा जती ग्यावीयन लगाएको तर सबै बगाएर कर्णालीमा पुर्‍याएको । ● प्रदेश सरकारको सहयोगमा कुलीकाँधको पहिरो २०७५ सालमा नियन्त्रणको प्रयास गरीएको र केही मात्रामा जोखिम कम भएको ● RVWRMP II ले २०७६ सालमा सिञ्चाइको लागि केही सहयोग गरेको तर फेरी बगाएको । ● डुडेको पहिरो नियन्त्रणका लागि २०७७ मा प्रदेश सरकारले सहयोग गरेको तर नियन्त्रण नभएको । ● कैलाशमाण्डु खोलाको पहिरो नियन्त्रणका लागि NCCSP II ले सहयोग गरेको । ● मुसेडीको पहिरो नियन्त्रणमा २०७६ सालमा प्रदेश सरकारले सहयोग गरेको ● लाली स्वास्थ्यचौकीको पहिरो नियन्त्रणका लागि NCCSP II ले २०७८ सालमा सहयोग गरेको तर आधा क्षेत्रमा मात्र काम भएकाले स्वास्थ्यचौकी अझै जोखिममा ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

क.सं.	प्रकोप	वर्ष	बारम्बरता (पटक)	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय वा वर्ग	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रबृत्ति, असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास र संस्थागत सहयोग
		वडा न २					
		2044 2047 2054 2057 2075 2077 2078	५	● ठुलो गाँउको पहिरोले १०० घरधुरीले केहि दिनका लागि घर छाडेको र अझैपनि ति घरहरु जोखिममा । २० रोपनी जती खेतबारीमा असर । ● ओड्नेदौड्ने खोलाले गोरुहरु बगाएको ● ओड्नेदौड्ने खोला बामदेव टोलमा थालीको एक जना महिलालाई बगाएको ● बामदेवको पहिरोले गर्दा ४ रोपनी खेबारीलाई असर गरेको र ३ घरधुरी प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित भएको ● हिल्साको पहिरोले गर्दा २२ घर विस्थापित र १५ रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । त्यस्तै खर्कबस्तीको पहिरोले १० घरधुरीलाई असर गरेको र दुई रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । चौडा स्कुलको पहिरोले स्कुल, वडा भवन, भवानी मन्दिर, उप स्वास्थ्यचौकी र १२ घरधुरीलाई जोखिममा । १० रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । घट्टेखोलाको काठको पुल बगाएको । वर्षैपिच्छे घट्टहरु बगाउने गरेको । ● सेराडील भात्खानाको पहिरोले बाटो, घर र ७ रोपनी खेतीयोग्य जमीनमा असर गरेको ● हिल्सा, बामदेव, सेराडील मा कोदो, धान, खुर्सानी, आलु, मकै, चिनो, कागुनो, फाँपर आदि हिउँदे बालीमा ७५% असर गरेको			● ठुलो गाँउको पहिरो नियन्त्रणका लागि २०७० र २०७३ सालमा जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण र गाँउपालिकाको सहयोगमा क्रमश: ३१ र ३३ ग्यावियन जाली लगाएको तर पुर्ण रुपमा नियन्त्रण नभएको । ● हिल्साको पहिरो नियन्त्रणका लागि २०७८ सालमा ८० वटा ग्यावीयन लगाएको तर पूर्ण रुपमा नियन्त्रण नभएको । ● बमदेवको पहिरो नियन्त्रणका लागि NCCSPII ले २५ वटा ग्यावियन लगाएको । ● सेराडीलको पहिरोले बिगारेको बाटो समुदाय मिलेर बनाएको ।
		वडा न ३					
		2072 2074 2078	६	● थनाकोटको बस्तीमा रहेको पहिरोले २०० घरधुरी जोखिममा । ● हिउँखोलादेखि बुढेलीसम्म पहिरोले ठुलोगाँउको १०० घर जोखिममा । ● गुम्बाधारा बस्तीको पहिरोले २६ घरधुरी जोखिममा र १०० रोपनी खेतबारीमा असर गरेको ।	वडा न ३ का वस्ति तथा समुदाय	पहिरो तथा घटनाहरुको आवृति बढन सक्ने र क्षति पनि बढने	पहिरो नियन्त्रणका लागि समुदाय मिलेर कार्य गरेको तर नियन्त्रण नभएको ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

				● कारुङ्गाको गुवाखोला देखि गाँउ बस्तीको बाटोमा गएको पहिरोले बाटोमा असर गरेको, ५० घरधुरी जोखिममा र १०० रोपनी खेतबारीमा असर गरेको ● कारुङ्गा टोलमा पहिरो गएको । १० घरजती जोखिममा । ● हुम्ला माविको वारीपारी वर्षेनी पहिरो जाने गरेको जसका कारण बस्ती १६ घरधुरी जोखिममा ● डुमजिउलाको पहिरोले ५० रोपनी खेतबारीमा असर । ● डुण्ठेला देखि लर्बुसम्मको पहिरोले ठुलो गाँउको २५ घरधुरी जोखिममा रहेको र २०० रोपनी खेतबारीमा असर ।			
		वडा नं. ४					
		12	३	● वडा न ४ को लेख गाँउमा ४ घर जोखिममा साथै बाटोमा क्षती हुनाले विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय जान गाह्रो भएको । लेख गाँउको मिल, घट्टमा असर परेको ● ठाकाखोलाको बाटो भत्किएको । गुम्बाधारादेखि आल्लोपकाउनेसम्म पहिरोले माझगाँउको धान बालीमा असर गरेको ● चुलीविसौनादेखि ढुङ्गाहान्नेसम्म बाढीपहिरोले बाटो भत्काएर हिड्न गाह्रो भएको । छिप्रा गाँउमा मष्ट मन्दिरबाट गाँउ सम्म पहिरो गएको ।	वडा न ४ का सबै वर्ग र समुदाय	लेख गाँउ र छिप्रा गाँउमा पहिरोको असर अझै बढ्न सक्ने । पहिरोका जोखिमले वस्ति अन्यत्र विस्थापित हुन सक्ने	स्थानीय समुदायले केही मात्रामा ढुङ्गाको पर्खाल लगाएर बचाउको प्रयास गरेका तर प्रभावकारी नभएको ।
		वडा न ५					
		2042 2055 2070 2073 2078	५	● कुम्बुडामा गएको पहिरोले खर्पेल गाँउको सबै घरधुरी (१७० घरधुरी) जोखिममा । सिञ्चाइ कुलोमा असर गरेको । ● भकुण्डा मा वि देखि मान्धारा स्कुलसम्मको पहिरोले मुलबाटो लाई असर, ३ रोपनी जग्गामा असर, १ जना मान्छेको मृत्यु भएको । ६ वटा गाइबस्तु मरेको । ● मङ्खिाना खोलाको पहिरोले बाम्टा जाने मुल बाटो लाई असर गरेको । ● क्रियापुत्री ठेलाको पहिरोले मुलबाटोलाई असर गरेको , १२ घरधुरीलाई असर गरेको, खानेपानीलाई असर गरेको ● पहिरोले गर्दा दुर्पागाँउका ५३ घरधुरी जोखिममा ।	वडा नं ५ को खर्पेल गाउंका सबै घरधुरी तथा अन्य सबै वस्तिहरु	पहिरोको आवृतिहरु अझै बढन सक्ने र बस्तीहरुनै स्थानान्तरण गर्नुपर्ने ।	● कुम्बुडाको पहिरो नियन्त्रणका लागि NCCSP II ले सहयोग गरेको तर पूर्ण रुपमा नियन्त्रण नभएको । ● बैकल्पिक बाटो प्रयोग गरेको साथै मानविय क्षति भएका घरधुरीहरुलाई राहत प्रदान गरिएको ● क्रियापुत्री ठेलापहिरोले बिगारेको बाटो समुदाय मिलेर बनाएको ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

				● बाम्टादेखि खालापाटासम्मको बाटोमा असर । ● हेमा देखि स्याला सम्मको पहिरोले मुल बाटोमा असर । हेमाको ३० रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । ● खर्पेलगाँउको २ घरधुरीको ६ जनाको मृत्यु भएको । बाटोको ९ घरधुरी विस्थापीत भएको । ताक्लाको हेल्थपोष्टको अगाडी पहिरो गएर हेल्थपोष्ट जोखिममा । ताक्लामा रामजीत शार्कीको घर भत्केको । याङ्चुमा ५ घरधुरीको अगाडीको गाह्रो भत्कीएको । बाम्टामा बागेश्वरी स्कुल जान बच्चाहरुलाई अप्ठ्यारो । हिन्यारीको घट्ट जाने बाटो र सिसमकोट जाने मुल बाटो लाई असर गरेको ।			
२	बाढी/नदी कटान	वडा नं. १					
				● ठुला खोलाले हिड्ने बाटो र घट्टमा असर गरेको ● हिल्से खोलाको कटानले घट्टहरुलाई क्षती गरेको			●
		वडा नं. २					
		2057 2077		● ओड्नेदौड्ने खोलाले बामदेव टोलमा थालीको एकजना महिलालाई बगाएको ● घट्टेखोलाले बनाउँदै गरेको काठे पुल बगाँउदा लगभग २५ लाख बराबरको क्षती भएको । यस वडाका थाली, बामदेव, हिल्सा, चौराटोल, पारीगाँउ, खर्क, ढाड पाल्lाचौर, गड्याकोटोल लाई घट्टेखोलाले असर गरेको । खेत बारी कटान, घट्ट बगाउने , सिञ्चाइ कुलो बगाउने गरेको ।			●
		वडा नं. ३					
				● रायाटोलमा चीसामुल देखि कर्णाली नदीको किनारा सम्म लगभग ५ किमि क्षेत्रफल मुजाल खोलाले कटान गरेको । ● गुवाखोलाले कटान गरेर खेतबारी एवं बस्तीलाई असर गरेको ● हिउँखोलाको कटानले ठुलोगाँउलाई असर गरेको ।			●
		वडा नं. ४					
				● सिमखोलादेखि मेलगैरासम्म बाढी गएर नल्ला बस्तीको खानेपानी भत्काएको ।			●

				• लेख गाँउदेखि पुरानो स्कुलसम्म कार्तीक महिनामा गएको बाढीले मुल बाटोमा असर गरेको । लेख गाँउको ५ जनाको घर भत्काएको ।			
		वडा नं. ५					
				• दुर्पाको नौधारा खोलाको बाढीले ५० रोपनी खेत पुरेको । २० घरधुरीको घर अगाडी भासीएर घरहरु जोखिममा । • आङ्चुखोलाले सिञ्चाइ कुलो, काठे पुल बगाएको । ८ घरधुरीको घरको अगाडीको कान्ला भत्किएर घरहरु जोखिममा । ४ रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । • मट्टिखाना खोलाले बाम्टा जाने मुल बाटोलाई असर गरेको । • बाम्टाको पिनेरी खोलाले २० रोपनी खेतबारी बगाएको । खानेपानी र मुल बाटोलाई असर गरेको । • याङ्चु खोलाले गाँउपालीकाको कार्यालय जोखिममा । • कर्णाली नदीले वर्षैपिच्छे ताक्ला बाम्टा देखि याङ्चु सम्म कटान गरेको । • नौधारा देखि ओगेन सम्म नौधारा खोलाले ५० रोपनी खेतबारीमा असर गरेको । • मीनीखोलाले मुल बाटोलाई असर गरेको । ३ कोठे मालीकादेवी दुधकुण्ड बाखापालन युवा बेरोजगार कृषक समुहको भवन भत्कीएको			• NCCSP II ले पिनेरी खोला कटान नियन्त्रणका लागि ६ लाख सहयोग गरेको तर नियन्त्रण नभएको ।
३	ढुङ्गा खस्ने			• वडा नं. १ को माथिल्लो प्युसाको २०८ घरधुरी जोखिममा । त्यस्तै वडा नं १ को धाराखर्क डिलमा १६ घरधुरी जोखिममा । माथिल्लो लाली मा ६० घरधुरी जोखिममा । • वडा नं. ३ को ठुला गाँउको ११० घरधुरी जोखिममा । पुम्पडेमा ५ घर जोखिममा र ५ घर बिस्थापीत भएको । लर्बुमा १० घरधुरी जोखिममा र २०७८ सालमा ढुङ्गा खसेर १ घर भत्काएको । गुम्बा गाँउमा ४ घर जोखिममा ।			• वडा नं. ३ को ठुला गाँउको माथी जिबिस ले २०७२ सालमा ढुङ्गा फुटाउन सहयोग गरेको । त्यस्तै वडा नं. ३ कै कारुङ्गामा गाँपालिकाले २०७७ सालमा ढुङ्गा फुटाउन सहयोग गरेको जसबाट १० घरधुरी जोखिममुक्त ।

				• वडा नं. ५ को खर्पेल गाँउको पारी खोलामा ढुङ्गा खस्न सक्ने जोखममा १० घरधुरी । त्यसैगरी दुर्पा गाँउको २० घरधुरी जोखिममा ।			
४	सुख्खा खडेरी	2064 2075 2076 2077 2078 2079		• २०७५ सालमा वडा नं. ५ याङ्चुमा धान कति पनि उत्पादन नभएको । गहुँ, चिनो, कादो फापर, सिमिमा ८०% ले उत्पादन कम भएको । • पानी नपरेर ५०% भन्दा बढी जग्गामा हिउँदे बाली नलगाएको ।			•
		वडा नं. १					
		2054 2072 2075 2079		• पहिरा मुल सुकेको • पीउसा पानी मुल कम भएको । गाईगोरुलाई पानी खुवाउन गाह्रो भएको । • पीउने पीनीरा मुल सुकेको । पहिरो खोला मुल सरेर ६० मिटर तल गएको । टयाङ्की बनाएर ९ घरधुरीले प्रयोग गर्ने गरेको पहिले । दर्बी मुल सुकेको । धारा थियो ४० घरधुरीले प्रयोग गर्ने गरीन्थ्यो । • चीसा मुल सुकेर २ वटा ट्याङ्की खाली भएको जसबाट ९ घरधुरीलाई प्रभाव परेको । त्यस्तै देउखुरी मुल सुकेर ३० घरधुरीलाई असर परेको साथै बाटो हिड्ने मानीसहरुलाई असर गरेको ।			•
		वडा नं. २					
		2071 2075 2078		• पाल्लाचौर मुल कम भएको । • तल्लो कुसेडी मुल सुकेको । नौमुली मुलमा खानेपानीको टयाङ्की बनाएको तर मुल हिउँदमा पूर्ण रुपमा सुकेको । जुडुङ्गा नाउला हिउँदमा सुकेको । • सिमाखोला मुल हिउँदमा सुकेको । • चोखेल्ना थालीखापाको मुल सुकेर थाली, हिल्सा, चौराटोल, पारीगाँउ, खर्क, ढाड पाल्नाचौर, गड्याकोटोल लाई असर । खापा मुल सुकेर बामदेव टोललाई असर । ढाडा मुल सुकेर ढाडा गाँउलाई असर ।			•
		वडा नं. ३					

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

		2072 2073 2074 2075 2077		● चन्देउ धारा सुकेर गाईबस्तुलाई पानी खुवाउन गाह्रो भएको । विदाकुडील्ला पानी मुहान सुकेको । ● वाइथाला मुल सुकेको । टिमिठ्याङ्ग पानीमुहान सुकेको । ● ल्यागल्यागेको पानी मुल कुकेको । ● चुम्बोल खानेपानी मुहान सुकेर ७ घरधुरीलाई असर । ● लिगुरेको पानी सुकेको जसले गर्दा खेतमा सिञ्चाई गर्न अप्ठ्यारो भएको ।|			●
		वडा नं. ४					
		2072 2073		● लेख गाँउको खिरौली खाडा र सर्नालाको मुल सुकेको । ● लाम्पाटामा खानेपानीको मुल सुकेर माभ्mा गाँउलाई असर गरेको ।			●
		वडा नं. ५					
		2074		● खर्पेल गाँउको पानीमुल सुकेर ९० घरधुरीलाइ असर गरेको ।			●
५	कृषिमा रोगकिरा			● धान र कोदोमा पात पहेलीने रोग लाग्ने गरेको ● कालो किरा, खुम्रे किरा ले कोदो, चिनो, मकैमा असर गरेको । ● बन्दा काउलीमा, सीमी, खुर्सानीमा किरा लाग्ने गरेको ● स्याउमा ढुसी लाग्ने र किरा लाग्ने बढेको ।			●
६	पशुमा रोग			● बाखामा लुतो, चरचरे, भ्यागुते रोग लाग्ने गरेको । ● भेडा, बाखमा निमोनीय, PPR लाग्ने गरेको । कुखुरामा आखा बन्द हुने, टाउको सुनीने भएर मर्ने गरेको । ● भेडालाई धेरै रोग लाग्ने गरेको । धक्ने र मर्ने गरेको । ● कुखुरामा धेरै रोग लाग्ने गरेको ।			●
७	हावाहुरी	2070 2074		● हावाहुरीले वर्षेनी फलफुलहरुको फुल र फल उडाएर फल कम हुने गरेको			●

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

				• वडा नं. २ को भात्खाना गाँउमा २०७० सालमा २ जनाको घरको छाना उडाएको । • रुख ढलेर बाटो अबरुद्ध भएको			
८	असीना	2074 2079		• वडा नं. ५ मा असिनाले स्याउ, ओखरको उत्पादनमा ५०%ले कम भएको । • असीनाले तरकारी बाली लगाएत स्याउ र ओखर लाई वर्षेनी असर गर्ने गरेको ।			•
९	वन्यजन्तुको असर			• बादर, दुम्सीले कृषी बालीमा असर गरेको • स्याल, मोलछाप्रो, चीतुवा, भालुले पशुवस्तुमा असर गरेको । मोलछाप्रोले मौरीको घारहरुलाई असर गरेको । • भालुले वडा नं. ४ मा २०७८ मा १ जनालाई ग्याम्जी वनमा घाइते बनाएको • भालुले २०७८ सालमा वडा नं. २ खर्कगाँउमा एक महिलालाई घाइते बनाएको । वडा नं. २ मा वर्षैपिच्छे १/२ जनालाई घाइते बनाउने गरेको । वडा नं. ५ मा २०६८ सालमा १ जनालाई घाइते बनाएको । त्यसैगरी वडा नं. ५ मा नै २०७६ सालमा दुर्पा गाँउमा १ जना महिलालाई घाइते बनाएको ।			• Good Neighbor International ले वडा नं. ५ मा भालुले घाइते बनाएको महिलालाई औषधी उपचार गर्न सहयोग गरेको ।
१०	तुषारो			• तुषारोले पशु र हिउँदे बालीमा असर गरेको (गहुँ, आलु, चीनो, फापर, सीमी आदि) • तुषारोले १ महिना सम्म हवाइजहाज नआँउदा खाद्यान्न महङ्गो भएको ।			•
११	मिचाहा प्रजाती			• २०७० साल पछि पाती फुल, कुरो, माओवादी झार देखिएको ।			•
13	हिमपात			• हिमपात बढि हुँदा पशुबस्तु हरुलाई चराउन तथा हिडडुल गराउन गाह्रो भएको । बाटो चिप्लो भएर पशुवस्तु चिप्लिएर मर्ने गरेको ।			•
१४				•			•

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

निष्कर्ष : खार्पूनाथ गाँउपलिकामा सबैभन्दा बढि पहिरोका घटना रहेका छन् भने त्यसपछि क्रमश ढुङ्गा खस्ने, बाढी, सुख्खा खडेरी, कृषि तथा पशुमा रोगकिरा, वन्यजन्तुको प्रभाव, असिना, हावाहुरी, मिचाहा प्रजातीको प्रकोप रहेका छन् । स्थानीय सहभागिता र अनुभवका आधारमा बनाइएकाले घटनाक्रमहरुको परिमाण यति नै हो भन्न नसक्ने स्थानीयहरुको भनाई थियो । सबैभन्दा बढि आवृत्ति पहिरो र बाढीका घटनाहरु भएपनि खडेरी र किराको प्रकोपहरु पनि निरन्तर बढेको देखिन्छ ।

४.२.२ परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो

स्थानीय मौसम र मौसमी अवस्था, बाली तथा प्रकोपमा आएको परिवर्तन बारे जानकारी हासिल गर्न परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । समुदायका ज्येष्ठ नागरीक, बुद्धिजीवीसंगको छलफलबाट भएको जलवायु सम्बन्धी जानकारी तथा विवरणका आधारमा तापक्रम, वर्षाको स्वरुप, बिरुवाको व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप आदिमा आधारित रही पात्रो तयार गरिएको थियो । मौसमी पात्रो सम्बन्धि जानकारी हासिल गर्न बिगतको करिब ३० वर्ष पहिले र हालको बारे तुलनात्मक अध्ययन गरी प्रकोप, तापक्रम, बाली आदि हुने समयमा परिवर्तन आएको वा नआएको प्रस्ट समुदायमा देखिएको थियो । खार्पूनाथ गाँउपालिकामा तयार पारिएको परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका नं ८ परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
विरुवाको व्यवहार	जटामसी संकलन	पहिले													
		अहिले													
	कुट्की	पहिले													
		अहिले													
	वन लसुन	पहिले													
		अहिले													
कृषि बाली	धान	पहिले													
		अहिले													
	गहुँ	पहिले													
		अहिले													
	कोदो	पहिले													
		अहिले													
	सिमि	पहिले													
		अहिले													
पशु पालन	पशु खर्क लाने समय	पहिले													
		अहिले													
प्रकोपको स्वरुप	बाढीको घटना	पहिले													
		अहिले													
	पहिरोको घटना	पहिले													
		अहिले													
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरु पाखे धान	स्थानीय धान लगाउने	पहिले													
		अहिले													
	स्थानीय धान काट्ने	पहिले													
		अहिले													
भौतिक जानकारी		पहिले													

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
	पानीको मूल फुट्ने	अहिले													
बर्षातथा यसको स्वरुप	मनसुनी वर्षा	पहिले													
		अहिले													
	हिउदे वर्षा	पहिले													
		अहिले													
	गर्मी	पहिले													
		अहिले													
	जाडो	पहिले													
		अहिले													
	तुसारो पर्नु	पहिले													
		अहिले													

नोट : पहिले भन्नाले ३० वर्ष भन्दा माथि र अहिले भन्नाले विगत ५ वर्ष देखि यताको समय सम्झनु पर्छ ।

मौसमी तथा बाली पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयावधि घटदै गएको, गर्मीका दिनहरु लम्बिएको र तुलनात्मक रुपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँद वर्षाको समयावधि, मात्रा र तौरतरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा मौसमी बर्षातको अवधि करिब तीन हप्ताले कम र ढिला हुने गरेको तर बर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा बर्षा हुने गरेको देखिन्छ । हिउँदे वर्षाको अवधि भने एक महिना ढिलो र छोटो हुने गरेको पाइएको छ । अनियमित प्रकृतिको वर्षाले आकाशे खेतीमा निर्भर यहाँका किसानलाइ खेती गर्न समस्या उत्पन्न हुनुका साथै एक्कासी पर्ने ठुलो पानीले भेल बाढी आइ्र भूक्षय, बाढी र पहिरो जस्ता प्रकोपका घटना निम्त्याउने गरेको पाइयो । तुसारो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा दुइ महिनाले घटेको देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतीपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख बालीहरु धान, गहुँ, सिमि र र आलु लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ । त्यसैगरी बर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरु, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरुले स्थानीय बासिन्दाहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

४.२.३ तापक्रम र बर्षाका तथ्यांकहरुको विश्लेषण (climate profile)

४.२.४.१ औसत न्युनतम तापक्रम र अधिकतम तापक्रमको विश्लेषण

४.२.२ जलवायू तथ्यांक

सन १९८० देखि सन २०१९ सम्मको दार्मा स्टेशनको तथ्याकं अनुसार अधिकतम बार्षिक बर्षा १९६६.४ मिलिलिटर रहेको छ भने न्युनतम बार्षिक बर्षा ४१६.९ मिलिलिटर रहेको छ। सो स्टेशन अनुसार बार्षिक बर्षा १.७९५ मिलिलिटरले घटेको देखिन्छ ।

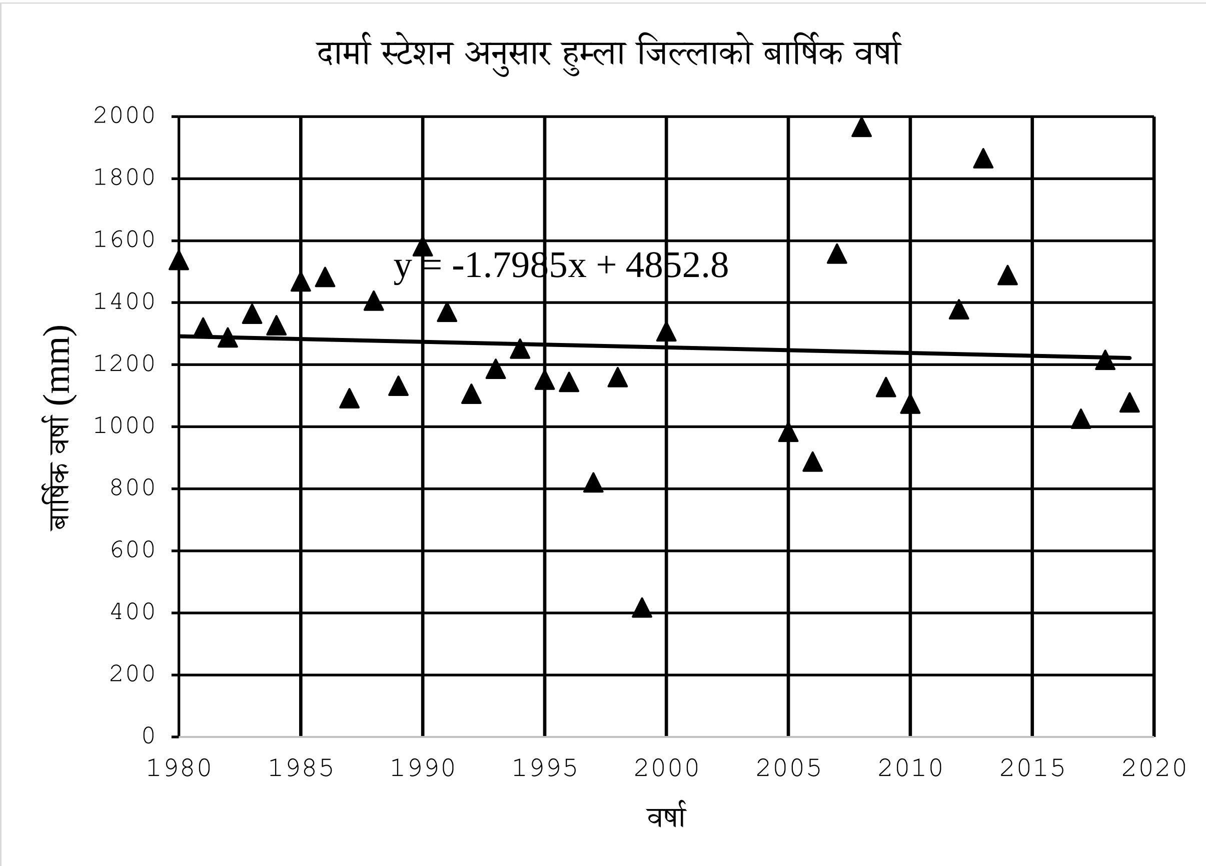

चित्र १ : हुम्ला जिल्लाको औषत वार्षिक वर्षा

त्यस्तै सन १९९० देखि २०१८ को सिमिकोट स्टेशन अनुसार हुम्ला जिल्लाको बार्षिक तापक्रम ०.१०३ डिग्रि सेल्सियले बढेको देखिन्छ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

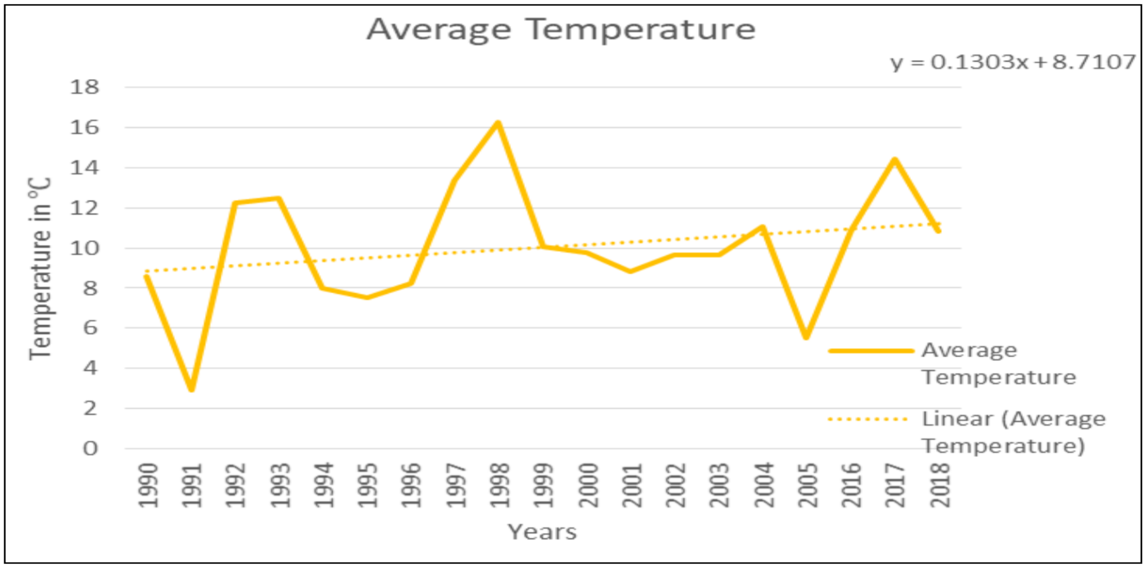

चित्र २ : हुम्ला जिल्लाको औषत वार्षिक तापकम

खासगरी हिउदे बर्षा तथा हिउँ तथा मनसुनी बर्षा हुने यस क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको असर प्रत्यक्ष रुपमा देखा परेको अवस्था महसुस गरिएको छ । अनिमियत तथा एक्कासि हुने वर्षा तथा हिमपातको कारण जनजीवनमा प्रत्यक्ष रुपमा असर परेको देखिन्छ ।

४.२.४ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन

माथि उल्लेखित मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक घटनाक्रमको समयरेखा विश्लेषणको माध्यमबाट एकिन गरिएका प्रमुख प्रकोपले प्रभावित पारेका क्षेत्रलाई खार्पूनाथ गाँउपालिकाको नक्सामा चित्रित गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको छ । सहभागितामूलक तरिकाले तयार गरिएको तल उल्लेखित नक्सामा जलवायुजन्य प्रमुख प्रकोप दोहोरिन सक्ने स्थान र प्रभावित हुनसक्ने वस्ती तथा समुदाय देखाइएको छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

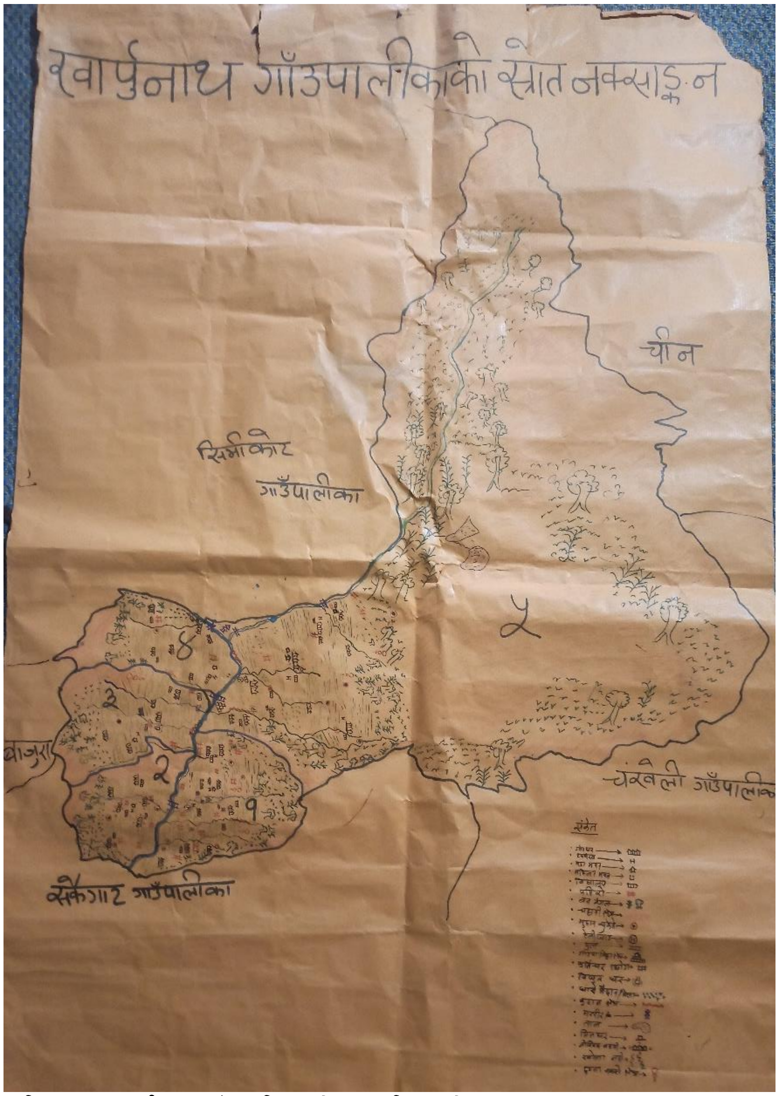

चित्र नं 6 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन

वडाको सङ्कटासन्नता र क्षमता पहिचान गर्न वडाभित्र रहको प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक साधन, स्रोत आदि उल्लेख भएको सामाजिक नक्सा समुदायका प्रतिनीधिको प्रत्येक्ष सहभागितामा तयार गरी गाँउपालिकाको वास्तविक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसरी तयार भएको नक्सामा समुदायको अवस्थिति, विभिन्न प्रकोपहरु तथा प्रकोपले क्षति गर्नसक्ने जिविकापोजर्नका श्रोतहरु, खोला तथा नदीनाला, पोखरी, खेतियोग्य जमिन, बाटो तथा सडक सञ्जालहरू, सामदुायिक भवनहरू, विद्यालय, स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू, वनजङ्गल, गाउपाँलिका भवन, बिजुली, खुला र सुरक्षित आश्रय स्थलहरू वा आश्रयस्थलका लागि उपयुक्त क्षेत्र, पक्की बाँध, वृक्षारोपण गरिएका क्षेत्र, खानेपानी, सरसफाइको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाईएको छ। नक्साको दायाँतफ पूर्व, बायाँतर्फ पश्चिम, माथितिर उत्तर र तलतिर दक्षिण पर्ने गरी नक्सा बनाइएको छ। संकटासन्न क्षेत्र (बाढी पहिरो) लाई रातो रंग वा रंगको घेराभित्र, नदीलाई निलो, बाटोलाई कालो, वनलाई हरियो आदि रंगले देखाइएको छ भने नक्सामा प्रयोग भएका सूचकहरुको विवरण पनि नक्सामा खुलाइएको छ। नक्सा तयार गर्दा वडा अध्यक्ष र प्रतिनीधीहरु, सबै क्षेत्र र वर्ग (महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित, आदिवासी, प्रकोप प्रभावित, जलवायुजन्य प्रभावित वा सङकटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरू, बालबालिका एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी परिभाषित गरेका वर्ग) को समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरिएको थियो ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

पहिरो जोखिम

पहिरो जोखिम भन्नाले एक निश्चित समय र एक निर्दिष्ट क्षेत्र भित्र एक संभावित क्षतिग्रस्त पहिरोको घटनाको र सो ले गर्ने क्षतिको सम्भावना हो । जोखिम सामान्यतया नक्शामा देखाइन्छ, जसले जोखिम वर्गहरूको स्थानीय वितरण (Landslide hazard zonation) चित्रित गर्दछ ।

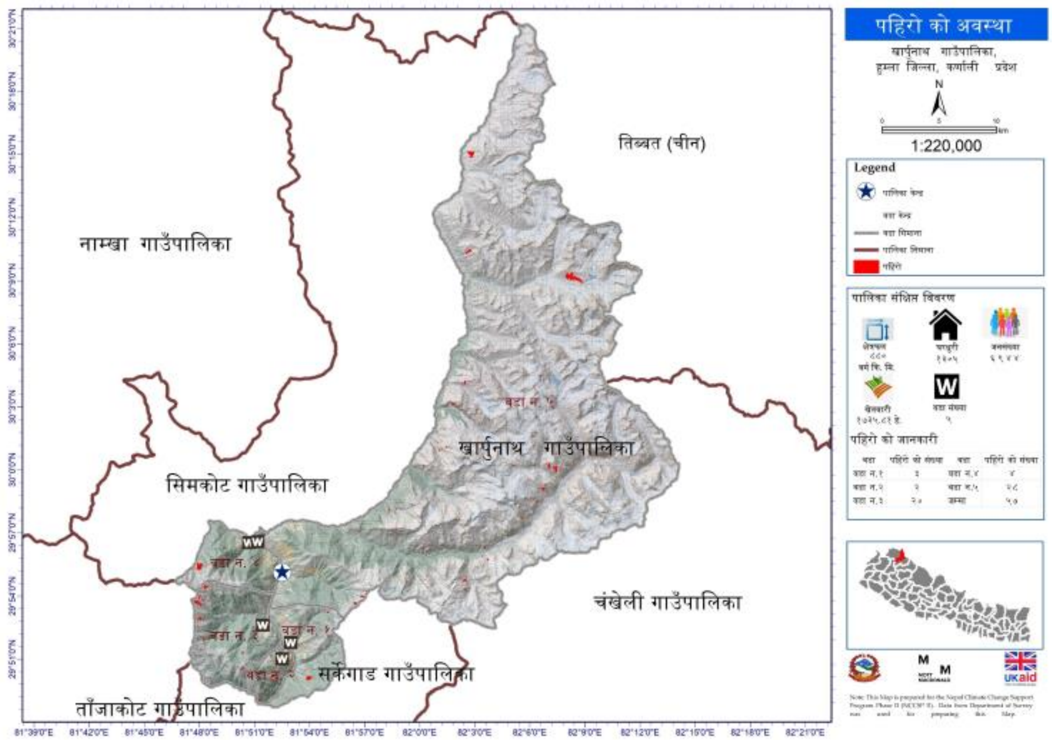

चित्र नं 7 खार्पूनाथ गाँउपालिकामा रहेका पहिराहरुको नक्सा

तालिका नं 9 गाँउ क्षेत्रमा भएका मुख्य पहिरो तथा प्रभावित समुदाय र घरधुरीको विवरण

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

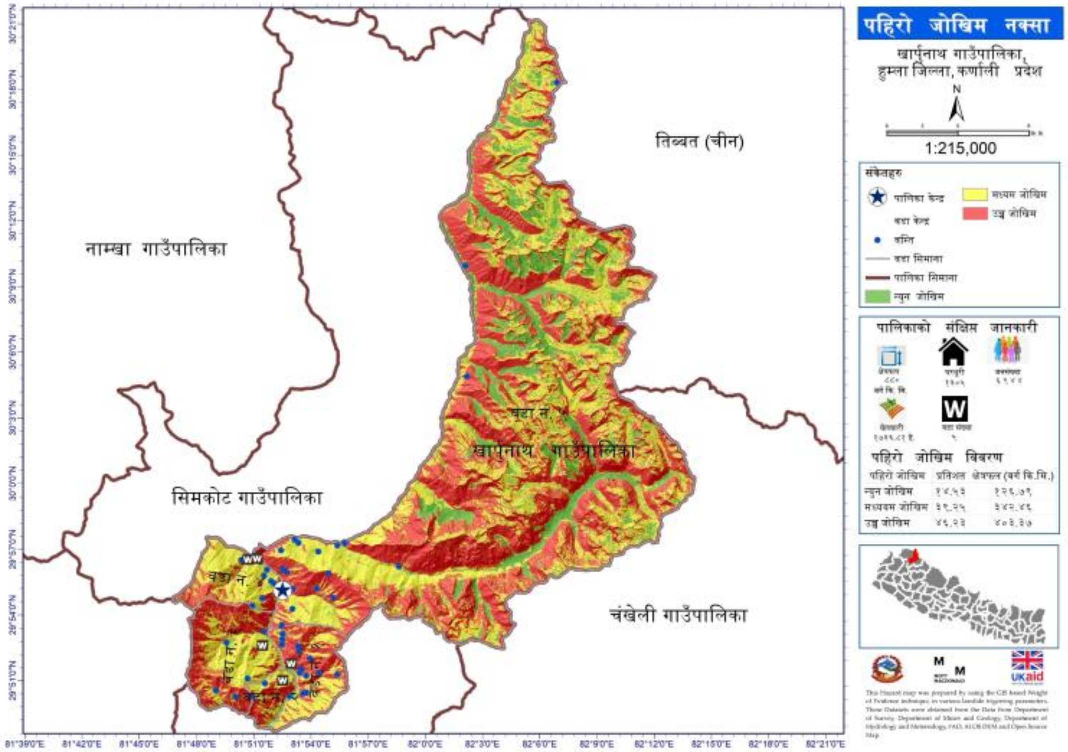

चित्र नं 8 गाँउपालिकाको पहिरो जोखिम नक्सा

बाढीको जोखिम

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

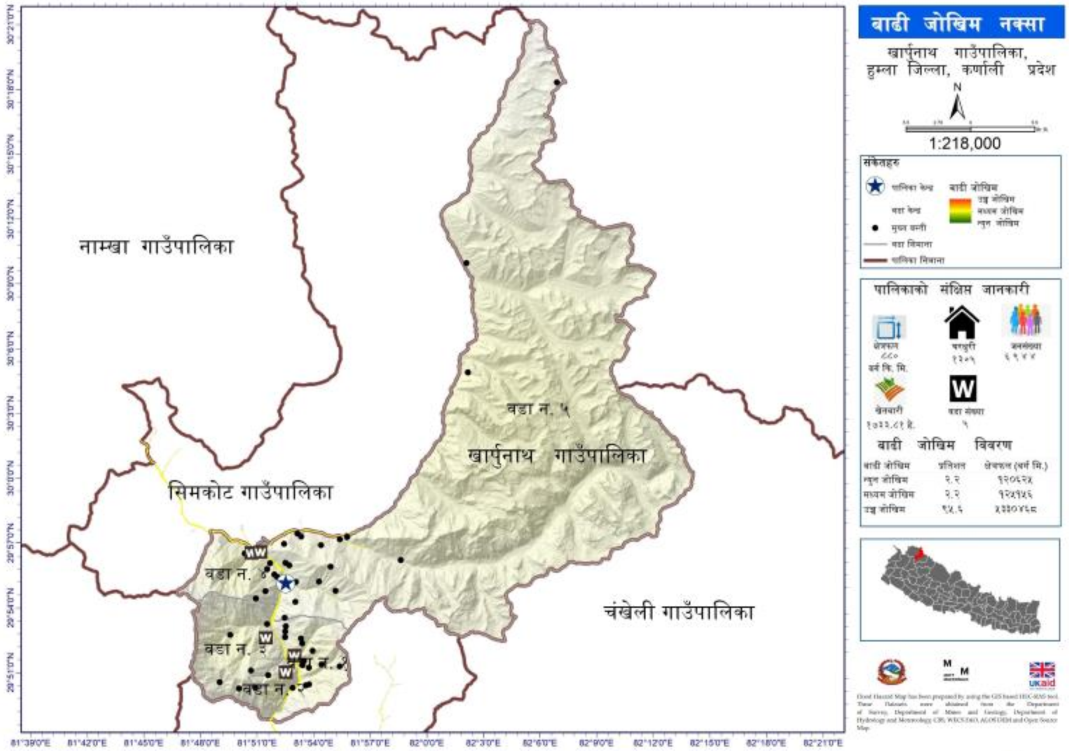

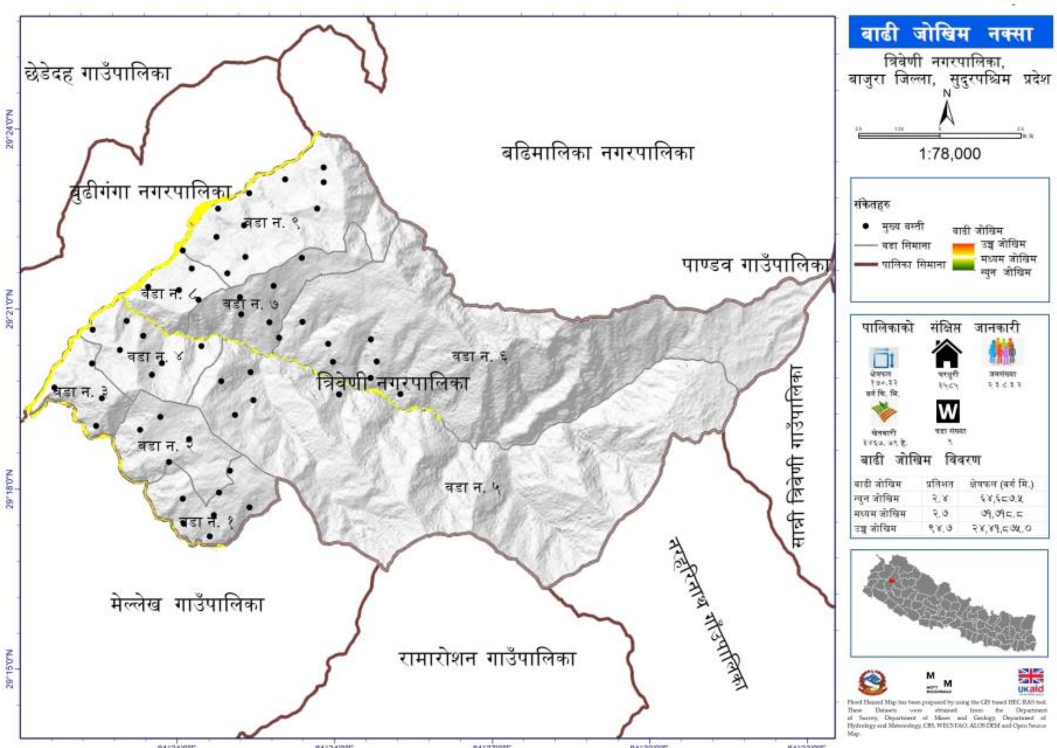

चित्र नं 9 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको बाढी जोखिम नक्सा

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

४.२.५ जोखिमको रुपरेखा

यस विधिको प्रयोगबाट खार्पूनाथ गाँउपालिका क्षेत्रमा हाल विद्यमान प्रकोपहरु, ती प्रकोपहरुबाट भईरहेका र भविष्यमा हुन सक्ने समस्याको अवस्था तथा प्रकोप बाट प्रभावित र प्रभावित हुन सक्ने संकटासन्न समुदायहरुको विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं 10 खार्पूनाथ गाँउपालिकाको जोखिमको रुपरेखा

प्रकोप	संकटासन्नता तथा जोखिम	अहिलेको अवस्था	भविष्यमा हुन सक्ने
पहिरो तथा भू-क्षय	संकटासन्न	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु
	जोखिम	सानो सानो हुँदै पहिरोले ठुलो रुप लिएको, उत्पादनयोग्य जमिन कटानी गर्दै गएको, उर्बर माटो बगाइ लगेको , पहिरोले बेसीमा भएका खेतमा थेग्रान जम्मा गरेको, पहिरोले बाटो र बस्तीका घर पनि बगाउन सक्ने अवस्था आएको, तल्लो भेगका बस्ती पुरीन सक्ने र माथिल्लो भेगका बस्ती भर्न सक्ने संभावना बढेको, पहिरोले वस्तिहरु भासिएको	पानी पर्ने तरिकामा फेरवदल आउनुका साथै अवैज्ञानिक तरिकाले बाटो घाटो निर्माण, भिरालो क्षेत्रमा भइरहेको खनजोत जस्ता क्रियाकलापहरुले गर्दा भविष्यमा पहिरोका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।
बाढी	संकटासन्न	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु	महिला, बालबालिका, बृद्धबृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपछी तथा वन्यजन्तु
	जोखिम	बाढीले खोला तथा तटिय क्षेत्रको कृषि योग्य जमिन कटान तथा पटान गर्ने, भौतिक संरचनाहरुमा क्षति गर्ने गरेको, बाढीले घरखेत नै बगाउने गरको, मानिस पशुपंक्षी तथा धनजनको क्षति गराउने गरको	पानी पर्ने तरिकामा फेरवदल आउनुका साथै अवैज्ञानिक तरिकाले बाटो घाटो निर्माण, भिरालो क्षेत्रमा भइरहेको खनजोत पुर्वाधार विकास, र भुउपयोगितामा आएको परितर्वन जस्ता क्रियाकलापहरुले गर्दा भविष्यमा अस्वभाविक स्थानहरुमा अस्वभाविक हिसाबको बाढीका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।
आगलागी / वन डढेलो	संकटासन्न	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु, जडीबुटी संकलक	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु
	जोखिम	धन जनको क्षती, मानव पशुपंछी मर्ने, घाईते हुने, भण्डारण गरेको खाद्यान्न नाश, रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति, घाँस तथा जडिवुटिका प्रजातिहरु लोप हुँदै गएको, बोट	हाल खडेरीको प्रकोप बढ्दै गएकोले आगलागीको घटना पनि बढ्ने देखिन्छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

		विरुवाको वृद्धि विकासमा असर, वन्यजन्तुहरु लोप हुँदै गएको	
असिनापानी	संकटासन्न	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपछी तथा वन्यजन्तु	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), कृषक, घरपालुवा पशुपंछी तथा वन्यजन्तु
	जोखिम	खाद्यबाली, फलफुल, नगदेबालीको क्षति हुने, खाद्यान्नको उत्पादनमा र गुणस्तरमा ह्रास, कहिलेकाहीं बिउको लागि पनि जोगाउन नसकेको दृष्टान्त, पशु चौपायामा क्षति, तरकारी खेतीमा उच्च प्रभाव, उर्जाशिल जनशक्ति पलायन बाहिरी स्रोतबाट खाद्यान्नको आपुर्ति बढ्ने, मनौविज्ञानमा असर पर्ने, खाद्य संकट, कुपोषण हुने	असिना पानीको बारम्बारतालाई हेर्दा भविष्यमा असिनापानीको समस्या बढ्दै जाने देखिन्छ जसले गर्दा पालिकाको खाद्यबाली, नगदेबालीको क्षति हुने, खाद्यान्नको उत्पादनमा र गुणस्तरमा ह्रास आउने देखिन्छ ।
पशुमा रोग	संकटासन्न	पशुपालक किसान, गोठालाहरु, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक)	पशुपालक किसान, गोठालाहरु, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक)
	जोखिम	पशुमा विभिन्न किसिमका रोगमा वृद्धि, पशु चौपाया मर्ने, बथान नै मर्ने, पशुपंक्षीबाट मानिसमा संक्रामक रोगहरु सर्न सक्ने, दुध, मासुको उपलब्धता घट्ने, पशु स्वास्थ्य सेवाको खर्च बढ्ने	भविष्यमा पशुमा रोग बढ्दै जाने देखिन्छ, पशुपालनमा मानिसको चाहना हराउन सक्ने, यो सँगसँगै पशु स्वास्थ्य सेवाको पनि बिस्तार हुनेछ, पशु स्वास्थ्य सेवामा मानिसहरुको पहुँच वृद्धि हुनेछ ।
मानव रोग	संकटासन्न	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक, जडीबुटी संकलक, मजदुर, पशुपालक	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक
	जोखिम	झाडापखाला, आँखा पाक्ने रोग, औलो, टाईफाईड आदीको संक्रमणमा वृद्धि, गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), ले क्षमता अनुसारको कार्य सम्पादन गर्न नसक्ने, , स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुमा भीड हुनु, खर्चमा वृद्धि हुनु, घरभित्र हुने वायु प्रदुषणका कारणले खाना बनाउने समयमा घरभित्र धेरै समय बिताउने गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थीलाई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या बढ्दै गएको छ भने कोराना जस्ता नया भाईरसको प्रकोप बढने	चाउचाउ, फ्रुटी, चिसो पियपदार्थहरुको प्रयोगले सबै स्थानीयहरु, विशेष गरी महिला तथा बालबालिकामा नकारात्मक प्रभाव पर्न सक्छ । दूषित खाद्य पदार्थको उपभोगबाट उत्पन्न हुने रोगहरूको फैलावट बढ्नेछ, सुनौला हजार दिनका आमाहरु सुरक्षीत पोषण नपाएर कमजोर हुने, गर्भमै बच्चा मर्ने, रक्तअल्पता हुने जस्ता समस्याबाट ग्रसित हुनेछन्, बच्चाहरु कुपोषित हुन सक्नेछन् । प्रदुषणजन्य रोग बढ्नेछ, स्वास्थ्य सेवाको पनि विस्तार हुनेछ, स्वास्थ्य सेवामा मानिसहरुको पहुँच वृद्धि हुनेछ, खर्च वृद्धि हुनेछ ।
खडेरी	संकटासन्न	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), जडीबुटी संकलक, पशुपालक	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), जडीबुटी संकलक, पशुपालक
	जोखिम	वनजंगलहरुमा धेरै सुख्खापन बढी आगलागीका घटनाहरु बढेको, पानीका	उत्पादनमा कमी, खाद्य असुरक्षा, मिचाहा प्रजातीको जोखिम बढ्ने, कृषि रोग, पशु

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

		मुहानहरु सुक्दै गएका, खानेपानीको अभावका साथै दैनिक जीवनका लागी आवश्यक घाँस, दाउराको कमी भएको, खानेपानी र सिँचाइको पर्याप्त सुविधा नभएको ठाँउमा खेतीपाती गर्न कठिनाई भई उत्पादनमा कमी आएको र बोटबिरुवामा वर्षेनी विभिन्न किसिमका रोग र किरा बढ्ने गरेको, ज्यादा सुख्खा भइ भुक्षय भएका र अन्न उब्जनी कम अनि पर्याप्त अनाजको उब्जाउ नभएको, अन्न र पानीको कमी पशुपंक्षी र मानवलाई पनि विभिन्न सरसफाइको कमीले हुने एवम् संक्रामक रोग लाग्ने क्रम बढेको, पानी कृषि र अन्नमा बढी समय र खर्च बढेको सिंचाई कुलोमा पानीको उपलब्धतामा कमि आएको हरियो घासको अभाब, चरण क्षेत्र घटेको	रोग, मानवरोगमा वृद्धि, पानीका थप मुहानहरु सुकेको, आगलागीका घटनाहरु वृद्धिले गर्दा भविष्यमा खडेरीका घटनाहरु अझै बढ्ने, मरुभुमीकरण हुन सक्ने, बढदो गर्मि तथा पानीका मुहानहरु सुक्ने कारणले गर्दा स्वच्छ पिउने पानीको अभाव भई अझै नयाँ नयाँ खालका रोगहरु देखा पर्ने सम्भावना देखिन्छ ।
हावाहुरी	संकटासन्न	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक, जडीबुटी संकलक, मजदुर, पशुपालक	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक, जडीबुटी संकलक, मजदुर, पशुपालक
	जोखिम	मकै, स्याउ, धानका बोटहरु ढालिदिने र उत्यादनमा ह्रास आउने, घर गोठ, विद्यालयहरु छानाको उडाएको, पठनपाठन बन्द भएको, आरन, घट्टको छानाको उडाएको, फलफुलको बोटहरु भाँचिदिएको	भविष्यमा हावाहुरीका घटनाहरु वृद्धि भई कृषि क्षेत्रमा हुने क्षति बढे तापनि भौतिक पूर्वाधारमा कम क्षति पर्ने देखिन्छ ।
चट्याङ्ग	संकटासन्न	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्याथी, मजदुर, पशुपालक	गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थी, मजदुर, पशुपालक
	जोखिम	पशु चौपायामा क्षति, मानव जनजिवनको क्षति, विद्युतीय उपकरणहरु, सोलार प्यानलहरुको नाश	गोठ राख्ने चलन क्रमश हट्दै जाने, पशुचौपाया उन्नत जातको बधुवा पाल्ने क्रम बढ्ने छ, अत उच्च क्षेत्रमा चट्याङ्गसँगको पशुचौपाया र गोठालाको सम्मुखता घट्ने छ, ग्रामिण विद्युतीकरणसँगै अर्थिकको व्यवस्थाले घरमा चट्याङ्गको प्रभाव कम पर्ने छ ।

४.२.६ संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचान (Differnetial impact)

प्रकोपले सिर्जना गरेका असरहरु विश्लेषण गरी उमेर समुह, लिंग, सामाजिक स्तर, वर्ग र जातजाती अनुसार पर्ने र पारेको प्रभावहरुमा छलफल गरियो । प्रकोपका असरहरुले समुदायका वर्ग, जातजातिमा कस्ता कस्ता प्रभाव पारेका छन्

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

र ति प्रभावहरु कुन समुहमा बढि असर गर्दछन् भन्ने सवालहरुमा छलफल गरि सबै भन्दा उच्च असर पार्ने लाई ३, मध्यमलाई २ र न्युन असर गर्नेलाइ १ अंक दिएको थियो ।

तालिका नं 11 संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समुहहरुको पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोपको संकटासंन्न वर्ग													
		उमेर समुह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति	
पहिरो तथा भूक्षय	खेती योग्य जमिनमा क्षति, घरगोठ तथा चौपायामा क्षति, मानबिय क्षति, वालीनाली नष्ट, सिंचाइ कुलोमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, बाटाघाटामा क्षति, वस्ती जोखिममा	३	२	२	३	३	२	३	२	२	१	३	२	३	२
बाढी	खेती योग्य जमिन कटान, वाली नाली नष्ट, माइक्रो हाइड्रोमा क्षती, सिंचाइ कुलोमा क्षति, पानी घट्टमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, पशुचौपायाका क्षति, मानबिय क्षति	३	२	२	३	३	२	३	२	२	१	३	२	३	२
आगलागी	वोटविरुवाहरु नष्ट, जनावरहरुका क्षति, घर गोठ मा क्षति,	१	३	३	१	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
खडेरी	पानीका मुहान सुकेका तथा पानीका मात्रा घटेका, कृषि उत्पादनमा कमी, वन तथा जैविक विविधतामा क्षति तथा असर, मानव रोगमा वृद्धि ।	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	३	२	२
हावाहुरी	विद्यालय तथा घरका छानाहरु उडाएको, जंगलमा वोटविरुवाहरु ढलेको, मकै वालीमा क्षति	३	२	२	२	३	३	३	२	१	१	३	२	३	१
असिनापानी	धान, गहुँ, जौ जस्ता अन्नबाली तथा फलफुल खेतीमा क्षति	३	२	२	२	३	३	३	२	१	१	३	३	३	१
बालीमा रोगकिरा र महामारी	मकै, गहुँ, धान जस्ता अन्नबाली तथा तरकारीबालीमा बिभिन्न रोग लागेर कृषि उत्पादनमा कमी	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	२	३	१
पशुरोग र महामारी	पशुचौपायको मृत्यु, आर्थिक नोक्सानी	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	२	३	१

जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरु (बाढी, पहिरो, ढुङ्गा खस्ने, खडेरी, कृषिमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग, हिमपात/हिमपहिरो,चट्याङ्ग आदि) बाट सबैभन्दा बढी वालवालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरु र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका ब्यक्तिहरु उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ भने ती प्रकोपहरुको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रुपमा कम रहेको देखिन्छ ।

४.२.७ प्रकोपको प्राथमिकिकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नंक्शाकनबाट पहिचान गरिएका खार्पूनाथ गाँउपालिका अर्न्तगतका ५ वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरु मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

वडामा पहिचान भएका प्रकोपहरुको आधारमा संकटासन्न अवस्थामा रहेको यस गाँउपालिका भित्रका वडाहरुमा भएको विगतका घटनाहरुलाई हेर्दा र वडामा गरिएको प्रकोप स्तरीकरणबाट पहिरो, बाढी, खडेरी, हुरीबतास, आगलागी, खडेरी असिना, चट्याङ्ग, हिमपात र जस्ता प्रकोपहरु पहिचान भएको छ । वडा स्तरमा भएका प्रकोपहरु तल दिइएको तालिका अनुसार रहेका छन् ।

प्राथमीकीकरण	वडाहरु					कैफियत
	१	२	३	४	५	
पहिलो	**ढुङ्गा खस्ने**	**पहिरो**	**सुख्खा खडेरी, वर्षा**	**सुख्खा खडेरी**	**सुख्खा खडेरी**	
दोस्रो	**वर्षा**	**वर्षा**	**पहिरो, रोगकिरा**	**पहिरो, वर्षा, रोगकिरा**	**वर्षा**	
तेस्रो	**पहिरो**	**सुख्खा खडेरी**	**बाढी/नदी कटान, पशुमा रोग**	**वन डढेलो**	**पहिरो**	
चौथो	**रोगकिरा**	**रोगकिरा**	**वन्यजन्तुको प्रकोप**	**पशुमा रोग**	**वन डढेलो**	
पाँचौ	**बाढी/नदी कटान, पशुमा रोग**	**बाढी/नदी कटान**	**ढुङ्गा खस्ने**	**वन्यजन्तुको प्रकोप, हिमपात**	**ढुङ्गा खस्ने**	
छैटौं	**वन डढेलो**	**ढुङ्गा खस्ने**	**वन डढेलो**	**असीना**	**बाढी/नदी कटान**	
सातौ	**वन्यजन्तुको प्रकोप**	**वन्यजन्तुको प्रकोप**	**हावाहुरी**	**हावाहुरी, बाढी/नदी कटान,**	**रोगकिरा**	
आठौ	**असीना**	**पशुमा रोग**	**तुषारो**	**तुषारो**	**पशुमा रोग**	
नवौ	**तुषारो**	**वन डढेलो**	**मिचाहा प्रजाती**	**मिचाहा प्रजाती**	**वन्यजन्तुको प्रकोप**	
दशौ	**मिचाहा प्रजाती**	**तुषारो**	**असीना**		**मिचाहा प्रजाती**	
एघारौ	**हावाहुरी**	**मिचाहा प्रजाती**			**तुषारो**	
बाह्रौ		**असीना**			**असीना**	
तेह्रौ					**हावाहुरी**	

४.२.८ वडा जोखिम स्तरीकरण

खार्पूनाथ गाँउपालिका भित्र रहेका ५ वटै वडाहरु जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमको कुन स्तरमा रहेको छ भनेर निर्धारण गरिएको छ । वडाभित्र घटेका जलवायु जन्य प्रकोपको बारम्बारता, प्रकोपले ल्याएको असर, असरसँगको सम्मुखता, प्रकोपबाट अनुकुलित हुन सक्ने क्षमता, सडक तथा स्वास्थ्य लगायतका पूर्वाधारको पहुँच तथा तालिम प्राप्त जनशक्ति तथा मानवीय संसाधनको अवस्थालाई आधार बनाएर वडा जोखिमको जोडागत स्तरीकरण गरिएको छ ।

	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	प्राथमीकीकरण
वडा नं. १		वडा नं. २	वडा नं. १	वडा नं. ४	वडा नं. ५	चौथो
वडा नं. २			वडा नं. २	वडा नं. २	वडा नं. २	पहिलो
वडा नं. ३				वडा नं. ४	वडा नं. ५	पाँचौ
वडा नं. ४					वडा नं. ५	तेस्रो

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

वडा नं. ५						दोस्रो
जम्मा	१	४	०	२	३	

तुलनात्मक रुपमा अन्य वडाहरु भन्दा वडा नं. २ पहिरो, ढुङ्गा खस्ने जोखिम बढि रहेको र गाँउपालिका, बाटो, बिजुली, शिक्षाको पहुँच बाट टाढा भएकाले यो वडा सबैभन्दा संकटासन्न रहेको जोडागत स्तरीकरण बाट आएको छ । त्यसैगरी वडा नं. ५ दोस्रो, वडा नं. ४ तेस्रो, वडा नं. १ चौथो र वडा नं. ३ पाँचौ जोखिममा रहेको ।

घरधुरी संकटासन्नताको विश्लेषण गर्दा देहाय बमोजिमको सुचकहरुलाई आधार मानीएको छ :

क) अतिउच्च जोखिम : प्रकोप तथा जोखिमको असरबाट प्रत्यक्ष प्रभावितमा परेको, प्राकृतिक, सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, मानविय सम्पत्तिमा अति नै कमजोर रहेको, ३ महिना मात्र आफ्नो जग्गाको आमदानीले खाना पुग्ने, तथा कुनै जोखिम तथा प्रकोप आएमा आफ्नो पहलमा अनुकूलन तथा न्यूनीकरण लागि गर्न नसक्ने अवस्था रहेको, शारिरिक रुपमा फरक क्षमता भएको, वसाई तथा जग्गाजमिन खोला नदिको किनारमा भएको ।

ख) उच्च जोखिम : प्रकोप तथा जोखिमको असरबाट प्रत्यक्ष प्रभावितमा परेको, प्राकृतिक, सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, मानविय सम्पत्तिमा अति नै कमजोर रहेको, ६ महिना मात्र आफ्नो जग्गाको आमदानीले खाना पुग्ने, तथा कुनै जोखिम तथा प्रकोप आएमा आफ्नो पहलमा अनुकूलन तथा न्यूनीकरण लागि गर्न नसक्ने अवस्था रहेको, वसाई तथा जग्गाजमिन खोला नदिको किनारमा भएको ।

ग) मध्यम जोखिम :प्रकोप तथा जोखिमको असरबाट प्रत्यक्ष प्रभावितमा परेको, प्राकृतिक, सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, मानविय सम्पत्तिमा ठिक ठिकै रुपमा पहुँच रहेको, ९ महिना मात्र आफ्नो जग्गाको आमदानीले खाना पुग्ने, तथा कुनै जोखिम तथा प्रकोप आएमा आफ्नो पहलमा अनुकूलन तथा न्यूनीकरण केहि गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।

घ) न्यून जोखिम : प्रकोप तथा जोखिमको असरबाट प्रत्येक्ष प्रभावितमा परेको, प्राकृतिक, सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, मानविय सम्पत्तिमा ठिकै रहेको, वर्ष भरि आफ्नो जग्गाको आमदानीले खाना पुग्ने, तथा कुनै जोखिम तथा प्रकोप आएमा आफ्नो पहलमा अनुकूलन तथा न्यूनीकरण गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।

४.२.९ प्रकोप तथा जोखिम विश्लेषण

समग्र गाँउपालीकाको प्रकोपको प्रथमिकिकरण भन्दा वडाहरुमा भिन्न किसिमको प्राथमिकता तथा प्रभाव समेत हुन सक्छ भन्ने मान्यताका आधारमा निम्न तालिकाहरुमा ५ वटा वडाहरुमा रहेको प्रकोपको प्रभाव, प्रकोपको प्रभावित क्षेत्रहरु विश्लेषण गर्नुका साथै भविष्यमा प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रकोपले पार्न सक्ने जोखिमको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर, प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रभाव पार्न सक्ने जोखिमहरुको स्तर लाई १ देखी ४ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ । यसरी प्रभावको स्तर, प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रभाव पार्न सक्ने जोखिमहरुको अंक भारलाई गुणाकं गरी प्रकोपको जोखिमको स्तर तय गरिएको थियो ।

तालिका न 12 प्रकोपको अवस्था तथा जोखिम विश्लेषण

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
पहिरो	मानिसको मृत्यु	3	3	2	18
	जमिन भासिएको	3		3	27
	खेतीयोग्य जमिन पुरेको	3		3	27
	वनजंगलमा क्षति	2		3	18
	सडक, बाटोघाटो पुर्ने र भत्काउने	3		2	18
	सिंचाई कुलो पुर्ने	3		3	27
	चरण क्षेत्र कटानी र भू-क्षय	3		3	27
	खानेपानीको टयाङ्की पाइप बगाउने	3		2	18

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

	खेतीयोग्य जमिन बगाउने र पुर्ने	3		3	27
बाढी	खेतियोग्य जमिन कटान र बगाउने	3	3	3	27
	बालीनाली डुबान	3		3	27
	माइक्रो हाइड्रो क्षति	2		3	18
	पशुचौपाया बगाएको	2		2	12
	मानिस घाइते भएको र मानिसको मृत्यु	3		3	27
	घर बस्ती जोखिम बढ्ने	3		3	27
	सिंचाई कुलो भत्काउने तथा पुर्ने	2		3	18
	उर्बर शक्ति भएको माटो बगाउने	2		3	18
	सडक तथा बाटोघाटोमा क्षति	2		3	18
	चरिचरण क्षेत्रमा असर	1		1	3
	खानेपानीको मुहान बगाउने	3		3	27
	घरहरुमा हिलो भेल पसेको	3		2	18
	खानेपानीको पाइप बगाएको	2		2	12
	पिसानी घट्ट बगाएको	3		3	27
	काठेपुल तथा झोलुगे पुल बगाएको	3		3	27
हावाहुरी	व्यक्तिगत भवनका छाना उडाउने	2	2	1	4
	सामुदायिक भवनको छानो उडाउने	3		2	12
	स्याउ, ओखर, चुली आदिको फुल झारेको	2		3	12
	वनजंगलको रुखबिरुवा भाँचेको	2		2	8
	बालीनाली नष्ट भएको	3		3	18
	उत्पादनमा कमी भएको	2		3	12
मानिसमा रोग	मानिसको मृत्यु	3	2	2	12
	गाउँ नै बिरामी परेको	3		2	12
	स्वास्थ्य खर्च बढेको	3		2	12
खडेरी	वनजंगल सुकेको (सल्लाको पात सुकेको)	2	3	2	12
	अन्नबाली उत्पादनमा कमी	3		3	27
	भोकमरी	3		3	27
	बालि लगाउन नपाएको	3		3	27
	कृषिमा किराको प्रकोपमा वृद्धि	3		3	27
	बालीनाली सुकेको	3		3	27
	सिंचाइको पानी कमी	2		3	18
	पानीको मूल सुकेको	3		3	27
	खानेपानीको अभाव भएको	3		3	27
	वन्यजन्तु र जडिबुटी पाउन छाडेको	3		3	27
असिनापात	फलफूलको फुल झारेको	3	2	2	12
	अन्नबालीमा क्षति गरेको	3		3	18
	वन्यजन्तु तथा पशुपक्षि मरेको	2		2	8
आगलागी र डढेलो	वनजंगल विनास भएको	3	2	2	12
	वन्यजन्तु मरेको र वासस्थान विनास	3		2	12
	खानेपानीको पाइप डढेको	2		2	8

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

	चरिचरण क्षेत्र विनाश	2		2	8
	बस्तीमा आगलागि तथा मानिस घाइते भएको	2		1	4
पशु र कृषिमा रोगकिरार महामारी	घरपालुवा पशुचौपाया नस्ट	3	2	2	12
	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी	3		3	18
	भोकमरी	3		2	12
	आर्थिक नोक्सानी	3		2	12
	मान्छेमा संक्रामक रोग सरेको	1		1	2
	पशुचौपायामा रोग लाग्ने	3		2	12

४.२.१० जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट जोखिमको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै जोखिमसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरुको स्तर दुबैलाई १ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका न 13 जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण

क्र.सं.	जोखिम तथा प्रकोप	प्रभावको मुख्य क्षेत्र	प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका प्रयासहरु	स्तर
1	पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	सानो सानो हुँदै पहिरोले ठुलो रुप लिएको, उत्पादनयोग्य जमिन कटानी गर्दै गएको, अन्नबाली नष्ट गरेको, उर्बर माटो बगाइ लगेको , पहिरोले बेसीमा भएका खेतमा थेग्रान जम्मा गरेको, पहिरोले बाटो र बस्तीका घर पनि बगाउन सक्ने अवस्था आएको, तल्लो भेगका बस्ती पुरीन सक्ने र माथिल्लो भेगका बस्ती झर्न सक्ने संभावना बढेको, पहिरोले वस्तिहरु भासिएको, तटबन्धनहरु भत्काएको	3	पहिरो नियन्त्रणका लागि ग्याबियन पर्खाल निर्माण गरिएको भएपनि प्रर्यापत नभएको, वृक्षारोपण गरिएको, पहिरो क्षेत्रमा भएका घरहरु विस्थापित भई अन्यत्र बसाईसराई गरिएको	1
2	बाढी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	बाढीले खोला तथा तटिय क्षेत्रको कृषि योग्य जमिन कटान तथा पटान गर्ने, भौतिक संरचनाहरुमा क्षति गर्ने गरेको, बाढीले घरखेत नै बगाउने गरेको, मानिस पशुपंक्षी तथा धनजनको क्षति गराउने गरेको	3	बाढी नियन्त्रणका लागि तटबन्धन निर्माण गरिए पनि खासै काम नगरेको	1
3	खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	खडेरीका कारण पानीका मुलहरु सुकेको, बालीमा नया नया रोगहरुको प्रकोप बढेको, विधुत उत्पादन घटेको, वनजंगलहरुमा धेरै सुख्खापन बढी आगलागीका घटनाहरु बढेको, खानेपानीको अभावका साथै दैनिक जीवनका लागी आवश्यक घाँस, दाउराको कमी भएको, खानेपानी र सिँचाइको पर्याप्त सुविधा नभएको ठाँउमा खेतीपाती गर्न कठिनाई भई उत्पादनमा कमी आएको, ज्यादा सुख्खा भइ भुक्षय भएका र अन्न उब्जनी कम अनि पर्याप्त अनाजको उब्जाउ नभएको, सिंचाई कुलोमा पानीको उपलब्धतामा कमि आएको हरियो घासको अभाब, चरण क्षेत्र घटेको	3	अन्य मुलहरुबाट खानेपानीको आवश्यकता पुर्त गरेको, मुल संरक्षणका कार्यहरु गरेको, टनेल तथा थोपा सिचाई बाट तरकारी खेति उत्पादन गर्न सुरुवात गरिएको	1
4	हावाहुरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	मकै, धानका बोटहरु ढालिदिने र उत्यादनमा ह्रास आउने, घर गोठ, विद्यालयहरु छानाको उडाएको, पठनपाठन बन्द भएको, आरन, घट्टको छानाको उडाएको, फलफुलको बोटहरु भाँचिदिएको	2	टनेलमा खेति गर्न सुरुवात गरिएपनि पर्याप्त नभएको, घरको छानामा ढुगां तथा तारले बाधीएको	1

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

5	असिना	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	खाद्यबाली, नगदेबालीको क्षति हुने, खाद्यान्नको उत्पादनमा र गुणस्तरमा ह्रास, कहिलेकाहीं बिउको लागि पनि जोगाउन नसकेको दृष्टान्त, पशु चौपायामा क्षति, तरकारी खेतीमा उच्च प्रभाव, उर्जाशिल जनशक्ति पलायन बाहिरी स्रोतबाट खाद्यान्नको आपुर्ति बढ्ने, मनोविज्ञानमा असर पर्ने, खाद्य संकट, कुपोषण हुने	3	टनेलमा खेति गर्न सुरुवात गरिएपनि पर्याप्त नभएको र थप अनुकूलनका कार्यहरु गर्न नसकिएको	1
6	आगालागि / वन डढेलो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	धन जनको क्षती, मानव पशुपंछी मर्ने, घाईते हुने, भण्डारण गरेको खाद्यान्न नाश, रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति, घाँस तथा जडिवुटिका प्रजातिहरु लोप हुँदै गएको, बोट विरुवाको वृद्धि विकासमा असर, वन्यजन्तुहरु लोप हुँदै गएको	2	सामुदयिक वन उपभोक्ता समुहले जनचेतना जगाउने गरेको, सुकेका काठहरुलाई प्रयोग गरिएको	1
7	पशु महामारी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुमा विभिन्न किसिमका रोगमा वृद्धि, पशु चौपाया मर्ने, बथान नै मर्ने, पशुपंक्षीबाट मानिसमा संक्रामक रोगहरु सर्न सक्ने, दुध, मासुको उपलब्धता घट्ने, पशु स्वास्थ्य सेवाको खर्च बढ्ने	2	गाँउपालिकामा पशु शिविर गरेको साथै नजिकको एग्रोभेट बाट औषधि खरिद गरि उपचार गरिएको	1
8	महामारी (मानव)	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	झाडापखाला, आँखा पाक्ने रोग, औलो, टाईफाईड आदीको संक्रमणमा वृद्धि, गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), ले क्षमता अनुसारको कार्य सम्पादन गर्न नसक्ने, , स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुमा भीड हुनु, खर्चमा वृद्धि हुनु, घरभित्र हुने वायु प्रदुषणका कारणले खाना बनाउने समयमा घरभित्र धेरै समय बिताउने गृहिणी महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा (ज्येष्ठ नागरिक), विद्यार्थीलाई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या बढ्दै गएको छ भने कोराना जस्ता नया भाईरसको प्रकोप बढने	2	गाँउपलिकाले कोरोना समयमा एकान्त बासको व्यवस्था गरेको साथै उपचारका लागि आवश्यक व्यवस्था गरेको, मास्क, सेनिटाईजर वितरण गरिएको साथै रोग लागेमा नजिकैको स्वास्थ्य चौकिबाट स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरेको	1
9	चट्याङ्ग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,स्वास्थ्य, भौतिक पुर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा	पशु चौपायामा क्षति, मानव जनजिवनको क्षति, विद्युतीय उपकरणहरु, सोलार प्यानलहरुको नाश	2	गाँउपालिका क्षेत्रमा अर्थिगं गरिएको भएपनि अन्य वडाहरुमा नगरिएको	1

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण विधिबाट प्रकोपहरुको विश्लेषण गरी तिनको अनुकूलन क्षमताको पहिचान गरिएको छ। माथिको विश्लेषण अनुसार गाँउपालिका क्षेत्रमा पहिरो, बाढी, खडेरी जस्ता प्रमुख प्रकोपहरुको रुपमा देखा परेको तर समुदायबाट उक्त प्रकोपहरुको असर कम गर्न केहि अनुकूलनका प्रयासहरु भएपनि ति पर्याप्त नभएको पाईएको छ। यस विश्लेषणले प्रकोपहरुसँग जुध्न सक्ने क्षमता कम भएकाले ती प्रकोपहरुसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनका उपायहरु समावेश गरि यथाशिघ्र कार्यान्वयन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

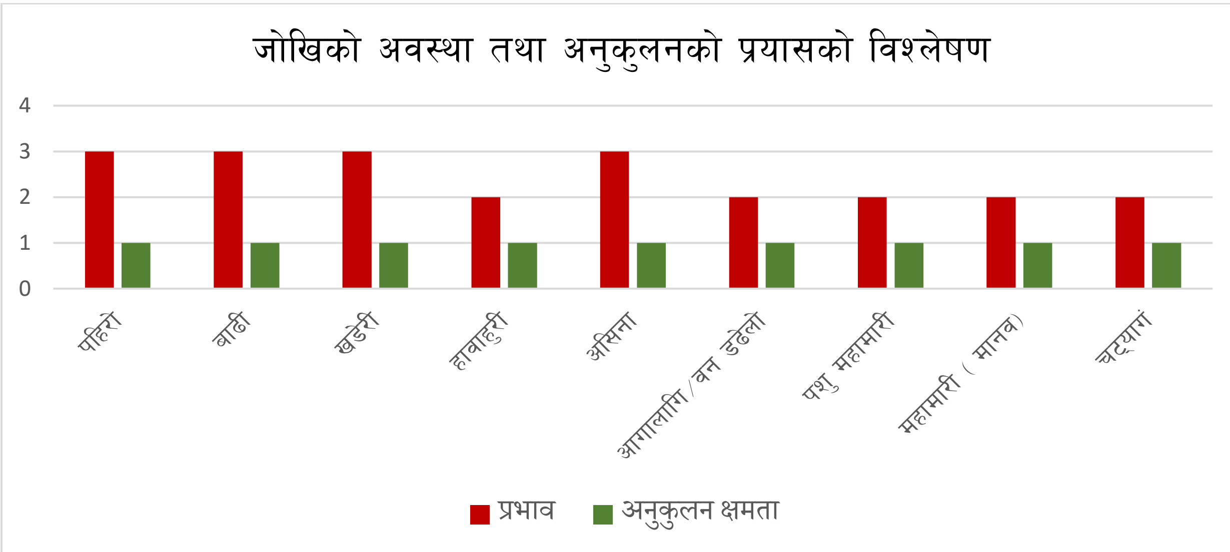

चित्र नं 10 गाँउपालिकाको जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनको प्रयासको विश्लेषण

४.२.११ जीविकोपार्जनका स्रोतहरु माथिको प्रभाव विश्लेषण

प्रत्येक जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा हरेक प्रकोपहरुले पारेको प्रभावसँग तुलना गरी क्षति नपुऱ्याएको, थोरै क्षति पुऱ्याएको, धेरै क्षति पुऱ्याएको र अति धेरै क्षति पुऱ्याएको आधारमा १, २, ३ र ४ अंक क्रमशः प्रदान गरी सोही बमोजिम विश्लेषण गर्नुका साथै भविष्यमा जीविकोपार्जनका पुँजीको अवस्था कस्तो हुनेछ भनी तलको तालिकामा व्याख्या गरिएको छ।

तालिका नं 14 जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा प्रभाव विश्लेषण

जिविकोपार्जनको सम्पती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	स्तर (१-४)
प्राकृतिक सम्पती			
वन	• १३ वटा सामुदायिक वन र ३८ वटा कवुलियति वन रहेका छन् • वन क्षेत्रमा डांफे,कालिज, तथा बदेल,घोरल, झारल र रतुवा जस्ता दुर्लभ बन्य जन्तु पाइन्छन । त्यस्तै वनमा सल्ला, सिमल, उत्तिस, गुरास, बाज, राम सलला र देवार जस्ता काष्ठजन्य बोट बिरुवाहरु रहेका छन् । वन क्षेत्रका कटुकी जटामसी, वन लसुन, बोजो, सतुवा गदाल्नु, पदमचाल, घिरमौला जस्ता जडिबुटिहरु पाइन्छन भने हालका बर्षहरुमा जडिबुटिहरुको दिगो रुपमा संकलन नहुनाले उत्पादनमा कमि आएको छ।	• सामुदायिक वनले कडीकडाउ नगर्ने हो भने वनजंगलको क्षेत्रसँगै वन्यजन्तु, वन पैदावर र जडीबुटीका प्रकार र संख्यामा कमी आउन सक्ने • प्राकृतिक प्रकोपबाट बनक्षेत्र प्रभाबित हुने (पहिरो, बाढी, आगलागी, खडेरी, हावाहुरी) • मिचाहा प्रवृत्तिका झारहरु अत्याधिक मात्रामा देखा पर्न सक्ने • वृक्षारोपण तथा घेरवार गर्नुपर्ने	३

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

जिविकोपार्जनको सम्पती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	स्तर (१-४)
	• वन फडानी गर्ने गरेको साथै वन डढेलोका घटनाहरु बढने गरेको	• पहिरो तथा नदिकटानले वन क्षेत्र घटने • वन क्षेत्रको संरक्षणका लागि गाँउपालिका स्तरमा ऐन तथा कार्यविधिको निर्माण हुनेछ । नदी किनाराहरुमा र खाली ठाउँमा बृक्षारोपण गरी यसको गुणस्तर सुधार्न सकिर्ने, • जडिबुटीहरुको दिगो संकलन भई उत्पादन बढ्नेछ र जडिबुटी संकलन केन्द्रको स्थापना गरी रोजगारीको सृजना गर्न सकिने, वन्यजन्तुको संरक्षण गरी पर्यटकलाई आकर्षण गरी पर्यटन उद्योग विकास गर्न सकिने	
जलश्रोत	• पानीका प्राकुतिक मूलहरु सुक्दै गएको • पानी पर्ने प्रवृत्तिमा फरकपन हुनाले खोलामा कहिले पानीको बहाव एक्कासी बढ्ने र कहिले पानीको मात्रा कम हुने गरेको • पहिरोका कारण खानेपानीका मुलहरु सुकेका साथै भासिएका	• पानीका मूलहरु अझै सुक्न सक्ने र पानीको हाहाकार मच्चिन सक्ने साथै पिउने पानी समेत नपाइने स्थिती हुने • पानीका स्रोतहरु संरक्षणका लागि मुहान संरक्षण तथा पूर्न भरण पोखरीहरुको निर्माण हुनेछन । • पानीका मुहान क्षेत्र वरिपरि वृक्षारोपण हुनेछ • जंगल र जलाधारको संरक्षण गरेमा खानेपानी, सिँचाइको सुविधा हुन सक्छ	
माटो	• माटोमा पानीको मात्रा घटेको छ रासायानिक मलको प्रयोगले उर्वराशक्ती घट्दै गएको छ । • खडेरीको कारण जमिनमा सुख्खापन बढ्दै गएको र प्राकृतिक सुख्खा पहिरोका घटना बढेको	• माटोमा अत्याधिक रसायानिक मलको प्रयोग हुदा माटो विषादीको भण्डार बन्न सक्ने छ • व्यवस्थित तटबन्धन व्यवस्था भएमा जमिनको गुणस्तर बढ्दै जानेछ	
भौतिक सम्पती			
पूर्वाधार	• गाँउपालिकामा रहेका लघु जलविद्युतहरु, पानी घट्ट, खानेपानीका संरचनाहरुमा बैमोसमि बाढीका तथा पहिरोको आवृति बढनाले असर पर्ने गरेको । • गाँउपालिकामा कच्चि सडक निर्माण गरिएको छ । मुख्य सडकहरुमा कर्णाली कोरीडोर बन्दै गरेको छ ।	• विद्यालय भवन, बाटोघाटो, पुलपुलेसा बनाउनुपर्ने • सडक सञ्जाल बढ्ने । • कुलो कुलेसा र नहर बन्दै छन् भविष्यमा राम्रो र गुणस्तर हुनेछन् • लघुविद्युत हरुमा बृद्धि भइ ठुला उद्योग संचालनका अवसर खुल्नेछन • ढल निकास भविष्यमा व्यवस्थित हुनेछ	१

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

जिविकोपार्जनको सम्पती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	स्तर (१-४)
	खार्पूनाथ देखि दुर्पा,मारुघोर हुदै रोडिकोट सम्म करिब २१ किमि जिल्ला सडक निर्माणाधिन रहेको छ । • यस गाउँपालिकामा आधारभूत देखि माध्यामिक शिक्षासम्म प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था रहेका छन् जसमा ४ वटा मा.वि., १३ वटा आ.वि गरी जम्मा १७ वटा शिक्षण संस्थाहरु रहेका छन र आपतकालिन अवस्थामा सुरक्षित स्थलको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने छ • गाँउपालिकामा साना र ठुला गरि १८ वटा सिचाई कुलाहरु रहेका छन्	• स्वच्छ खानेपानीको बिस्तार हुनेछ • सरकारी भवनले गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्ने • अस्पताल पनि गुणस्तरीय हुने र ठुलो ठुलो रोगको उपचार हुने • भविष्यमा विद्यालयको गुणस्तर बढ्दै जाने उच्च तहका क्याम्पस स्थापना भइ विविध विद्याहरु संचालन भई गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर प्राप्त हुने • पक्की पुलहरु निर्माण हुनेछ • विस्तारै शहरीकरण बढी यातायात, उद्योग, रोजगारीका अवसर खुल्नेछन् • संचार, सुचना प्रविधिको विकास हुनेछ र गाँउ बाह्य संसारसँग घुलमिल हुनेछ, सँगसँगै प्रदूषण पनि वृद्धि हुनेछ ।	
सुचना संचार	• प्रत्येक घरपरिवारको कम्तिमा एक जनासंग मोवाइल फोन भएको • नेटवर्कको पहुँचमा कमी	• राष्ट्रिय प्रशारण लाइन मार्फत विद्युत सेवाको सहज पहुच हुने • भविष्यमा सबै परिवार सहज नेटवर्कको पहुँचमा हुने	
आर्थिक सम्पती			
बैंक तथा वीत्तीय संस्था	• गाँउपालिकामा प्रभु बैंक रहेको साथै र केहि सहकारी संस्थाहरु पनि सञ्चालन • सहकारी र समुहमा नियमित वचत संकलन गर्ने गरेको • कृषि समुहहरु रहेको ।	• भविष्यमा सबै जनताहरु बैंक र सहकारीको पहुँचमा पुग्ने • विभिन्न लघु तथा साना उधोग संचालित भइ स्वरोजगार बढ्न सक्ने • बैंकहरु, सहकारी संस्था थप गर्ने र लगानी बढाउन सकिने • आमा समूह, कृषि समुह तथा सहकारीहरु थपसक्रिय हुनेछन तथा समुहहरुको सामाजिक कार्यमा प्रभावकारिता बढने छ ।	१
सामाजिक सम्पती			
सेवा प्रदायक संघसंस्थाहरु	• वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, इलाका प्रहरी, इलाका वन कार्यलाय रहेका र सो अनुरुप कार्यसम्पादन भएका, • हरेक वडामा आमा, युवा तथा टोल सुधार समितिहरु रहेको • हरेक वडामा मठमन्दिर रहेको र सोही अनुसारका धार्मिक गुठी पनि रहेको • सेवा प्रदायक संघसंस्थाहरु पहिलेको तुलनामा कम लागू भएका	• सेवा प्रदायक संघसंस्थाहरुसंग समन्वय नगरे भविष्यमा सबै परियोजना नरहने अवस्था आउने	२

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

जिविकोपार्जनको सम्पती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	स्तर (१-४)
राजनैतिक नेताहरुसंग सम्बन्ध	• राजनीतिक पहुचमा अभिवृद्धि भएको साथै नेतृत्व विकास भएको • महिलाहरुको निर्णय तहमा सम्मानजनक उपस्थिति रहेको	• राजनीतिक पहुच अझ बढनेछ साथै निर्णय तहमा सबै समुदाय लिगं र जातजातिको सहभागितामुलक उपस्थिति रहने छ	
सामाजिक मुल्य मान्यता	• सामाजिक मुल्य मान्यतामा परिस्कृत हुदै गएको	• सामाजिक मुल्यमान्यतामा परिवर्तन हुने	
मानवीय सम्पती			
साक्षरता	• प्रत्येक घरमा सबै वालवालिकाहरु विद्यालय जाने गरेका • साक्षरता प्रतिशत ४७.९१ पुगेको	• साक्षरता प्रतिशत ९० भन्दा माथी पुग्ने	१
जनशक्ती उत्पादन तथा रोजगारी	• दक्ष जनशक्ती उत्पादन भएका तर बेरोजगार रहेका • स्नाकोत्तरसम्मको अध्ययन पुरा गरेका व्यक्तीहरु समेत बेरोजगार रहेका • प्राविधिक विद्यालय धेरै नभएकोले दक्ष जनशक्ति तथा दक्ष शिक्षक नभएको • सिकर्मी, डकर्मी, सिलाइ कटाइ, जाली बुनाइ जस्ता सिप भए पनि प्रायाप्त ननभएको • गिट्टी कुट्ने जस्ता ज्यालादारी बाट गुजारा गर्नें धेरै रहेका • जलवायु परिवर्तनमा सचेतना एवं ज्ञानको अवस्था केही शिक्षित वर्ग सम्म मात्र रहेको	• दक्ष जनशक्ती उत्पादन हुने तर वेरोजगारीको समस्या रहने • प्राविधिक जनस्रोत बढेर स्वरोजगारको जनसंख्या बढ्ने • दक्ष जनशक्ति तयार गरी आर्थिक सहयोगको व्यवस्था हुने • युवा सशक्तिकरण अभियान हुने र कार्य सञ्चालन हुने • सिपमूलक तालिम संचालन हुने • क्षमता विकास कार्यक्रम गर्ने • सेवामुलक र व्यवसायिक कृषिमा जनस्रोत निर्माण भई बाहिर जाने युवाको संख्यामा कमी आउने	

४.२.१२ विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव

परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६ ले दस वटा विषयगत क्षेत्र र यस विधिबाट खार्पूनाथ गाँउपालिकामा विगत ३० वर्षमा जलवायुमा देखिएको परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रगत प्रभाव तथा हालको अवस्था र भविष्यको अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । पहिलेको अवस्थाबाट वर्तमान अवस्थामा भएको परिवर्तन र भविष्यमा पार्न सक्ने नकारात्मक असरको चित्रण गरिएको छ । जसले जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकूलन हुन गर्नुपर्ने कामहरूको प्राथमिकीकरण र लेखाजोखा गर्न मद्दत भएको छ ।

तालीका 1 : विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल सम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा पर्न सक्ने प्रभाव
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा			
समयमै पानी, वर्षा हुने भएकाले जनताहरुलाई कृषि प्रती उत्सुकता र खाना लाउन पुग्थयो तथा आत्मनिर्भरता, स्थानीय स्तरकै विउ प्रयोग गर्ने भएकाले उत्पादन राम्रो थियो	प्राकृतीक रुपले मौसममा परिवर्तन भइ उत्पादन राम्रो नभएको र कृषि प्रती आत्मनिर्भरता कम हुँदै गएको	स्थानीय स्तरमै बिउ उत्पादन गर्न नसकेको कारणले र जनघनत्तव वृद्धि दरले गर्दा खाद्य संकट तथा कृषिमा समस्या उतपन्न हुन सक्ने । अत: स्थानीय स्तरमा माटो परीक्षण गरी सुहाउँदो विउबिजन र मलको उपलब्ध	आत्म निर्भर हुने, स्वास्थ्यमा सुधार, गुणस्तरीय पोषणमा पहुँच, रोजगारी वृद्धि तथा जीवीकोपार्जन सुधार

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल सम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा पर्न सक्ने प्रभाव
		गरीएको खण्डमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षामा वृद्धि हुनसक्ने ।	
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण			
वन जङ्गल कम भएको, वनमा प्रशस्त जडिबुटीहरु जस्तै कटुकी, जटामसी, पाँचऔने, गुच्छे च्याउ, अत्तीस, सेतो चिनी पाइन्थ्यो । शकारी हुने गरेको थियो । थुप्रै वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गी जस्तै घोरल, कस्तुरी, नाउर, डाँफे, चाकुरा देखिने गरेको थियो । स्थानीयहरु गैरकाष्ठ पैदावार तथा जडिबुटी विक्रि वितरण थिएन । ताल तलैया, खोलानालामा पर्याप्त पानी थियो	वृक्षरोपणले गर्दा वनको क्षेत्रमा वृद्धि, वन, जैविक विविधता तथा जलाधार सम्बन्धी अध्ययन भएको छैन् । चोरी निकासीका कारण वन्य जन्तु तथा पन्छीहरुको संख्यामा कमी, मिचाहा प्रजातिहरु जस्तै पँहेलो गन्धे फुल र कुरो देखिन थालेको र डढेलोको जोखिम बढ्दो क्रममा रहेको छ । सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति खासै क्रियशिल नरहेको । व्यापार तथा बजारीकरणका कारण जडिबुटी लोप हुने तर्फ लागेको । खडेरीका कारण जलाधार क्षेत्र सुक्दै गएको ।	वन जङ्गलको संरक्षण गर्न सके पर्याप्त मात्रामा क्षेत्र विस्तार हुन सक्ने । वन्य जन्तु तथा पन्छीहरुको चोरी निकासी तथा शिकारमा रोक लगाएमा आर्थीक वृद्धि हुने । जलाधार व्यवस्थापन गर्न सकेमा खडेरीबाट बच्न सक्ने	रोजगारीका सिलसिलाका पुरुषहरु घरमा नहुँदा महिलाहरुलाई दाउरा संकलनमा सहजता भएपनी गर्न वन्यजन्तुसँगको द्वन्द्वको जोखिम रहेको हुन्छ । आर्थीक रुपमा स्तरोन्नती, स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता
जल तथा उर्जा			
बिजुली नभएको, झरो बाल्ने गरेको, खाना पकाउन सबै परिवारहरुले दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको, वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि ज्ञान नभएको, खानको लागी खोला तथा कुवाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको । मुहान ठाउँठाउँमा फुट्ने । ती मुहानबाट घण्टौं पानी बोकेर धाउनुपर्ने अवस्था थियो ।	लघु जलविद्युत पुर्णरुपमा संचालनमा आएपनि ग्रामिण विद्युतीकरणका लागि आवश्यक विजुलीका पोल र जलवायु जन्य प्रकोपका कारण जल विद्युतमा समस्या आइराख्ने । प्राय सबै घरमा सोलार बत्ती जडान गरीएको । खाना पकाउन अधिकाशं परिवार सुधारीएको चुल्हो र बजार क्षेत्रमा केही परिवारहरु एल. पि. जि ग्यासँ तथा विद्युतीय उपकरण प्रयोग गर्दैछन् ।	राष्ट्रिय प्रशारण लाइनमा जडान भई गाउँपालिकामा पुर्णरुपमा विद्युतीकरण हुनेछ । एल. पि. जि ग्यास तथा विद्युतीय उपकरण र औजारको प्रयोग अधिक हुनेछ । जलको बहुउपयोग हुने र उद्योग कलकारखानाका लागि माग पनि बढ्दो हुनेछ र प्रति व्यक्ति जलको माग बढ्ने छ ।	खाना पकाउन अधिकाशं परिवारले दाउराको प्रयोग गर्ने हुँदा र स्वच्छ उर्जाको प्रयोग नहुँदा महिला, दुधे बालबालिका र वृद्धवृद्धाहरुमा श्वासप्रश्वासको जोखिम अधिक रहेको छ । कामको चाप घट्ने तथा जीवनयापनमा सहजता आउने
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई			
कुवाको पानीको प्रयोग, स्वास्थ्य संस्थाहरु नभएको, सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना नभएको	खानेपानीको गुणस्तरमा केही मात्रामा सुधार भएको, वडामा स्वास्थ्य केन्द्र तथा गाउँघर क्लीनीक स्थापना	फिल्टर सहितको स्वच्छ खानेपानीको प्रयोग हुने, स्वास्थ्य संस्थाको स्तरोन्नती	वृद्धवृद्धाहरुको औसत आयुको वृद्धि, कुपोषणबाट उन्मुत्ती, पानीजन्य रोगबाट बचाउ

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल सम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा पर्न सक्ने प्रभाव
	भएको, सरसफाईमा सुधार भएको	भई स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुधार, सरसफाईमा वृद्धि हुने	
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती			
पातलो वस्ती, गाउँ केन्द्रीत भएको, अप्ठेरा बाटाहरु, मोटर गाडी केही नभएको , परम्परागत घरहरु भएको	जनसंख्यामा वृद्धि भई वस्ती विस्तार, सबै वडामा मोटर बाटो पुगेको र गाडी, बाइक चल्न थालेको, बजारतिर बसाइ सराइ बढेको	सुविधा सम्पन्न सडकहरु हुने, परम्परागत घरहरुको स्तरोन्नती हुने	यातायात गर्न सहज, समयको बचत
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन			
समयमै पानी, हिंउ पर्ने, खडेरी नहुने, पहिरो तथा बाढको समस्या कम हुने, महामारी हुने	हिउँ तथा पानी समयमा नपर्ने जस्ले गर्दा लामा समय खडेरी भोग्नु पर्ने, अत्याधीक वर्षाले गर्दा बाढी पहिरोको प्रकोप बढेको, वन डढेलोको समस्या बढेको, तुँवालोको समस्या देखिन थालेको, कृषि, वन तथा पाटनमा नयाँ नयँ झार देखिन थालेको, खडेरीले गर्दा कृषिमा रोगकीराको प्रकोप बढेको, महामारी कम हुन थालेको	जलवायु परिवर्तनका कारण अनावृष्टि, अतीवृष्टि, अल्पवृष्टि हुन सक्ने, सिँचाईको व्यवस्थापन भएमा खडेरीको समस्याबाट बच्न सकिने, पहिरो नियन्त्रण गर्न वृक्षारोपण तथा तटबन्धनका संरचनाहरु निर्माण हुने, महामारी समस्यको रुपमा नरहनसक्ने	विपद तथा जोखिम न्युनीकरण भई जिवलयापन सरल हुने
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार			
कुनै पनि किसिमको उद्योग, कलकारखाना नभएको, यातायात तथा अन्य सुविधाहरु नभएको,	कुटानी, पिसानी तथा पेलानी मिल तथा घट्टहरुको स्थापना भएको, फलफूल प्रशोधन केन्द्र स्थापना, यातायातको सुविधा भएको, विद्युत, सञ्चार, खानेपानी, सिँचाई जस्ता पूर्वाधारको विकास भएको	आवश्यक उद्योगहरुको स्थापना हुने, यातायातको सुविधा विस्तार तथा स्तरोन्नती हुने, अन्य पूर्वाधार तथा विकासको योजनामा स्तरोन्नती हुने	यातायातमा सुविधा भई पर्यटन विकास तथा महिलाहरुलाइ रोजगारीको अवस्था सिर्जना हुने
पर्यटन एंव प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा			
पर्यटकहरुको आगमन थिएन, रितिरिवाज अनुसार साँस्कृतिक कार्यकमहरु मनाएको, गुम्बा, मठ मन्दिरहरु कम भएको तर आस्था धेरै भएको	स्थानीय तथा बाहिय पर्यटकको आगमन बढेको, हाल गुम्बा, मठ मन्दिरहरु बढी भएको तर जनमानसमा आस्था कम हुँदै गएको , होम स्टेको सेवा सुविधा भएको		
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन			

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल सम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा पर्न सक्ने प्रभाव
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास			
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका सबालमा जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकासमा कमी थियो । प्रकोप, संकटउन्मुखता तथा जोखिम आँकलन, व्याख्या र समय समयमा अद्यावधिक गर्ने, जोखिम संवेदनशील भू(उपयोग योजना तयारी, विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन सम्वन्धमा सरोकारवाला र पेशाकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम हुँदैन थिए । समुदायमा आधारित, तालिम प्राप्त, पूर्व अभ्यासशील स्वयंसेवकहरू थिएनन् ।	राजनीतिक दल तथा भातृ संगठनहरुका सदस्यहरु, निर्वाचित जनप्रतिनिधि, विषयगत निकायका सम्पर्क व्यक्ति, विपद जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरूलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन ऐन, नियम, नीति, रणनीतिक कार्ययोजना बारे अभिमुखिकरण भएको छ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धमा सचेतना जगाउने कार्यक्रमहरूको विकास तथा संचालन गर्नका लागि समुदायमा आधारित संघ संस्था, गैरसरकारी सङ्गठन तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य भएको छ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतना तथा प्रशिक्षणका लागि विस्तृत गाँउपालिका स्तरको कार्यक्रमको विकास गरी संचालन भएको छ । वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि कानुनहरुको सचेतिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका विशेष कार्यक्रमहरू संचालन भएको छैन । प्रकोप, संकटउन्मुखता तथा जोखिम आँकलन, व्याख्या र समय समयमा अद्यावधिक गर्ने,	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, आदिवासी, दलित, विपन्नको लागि पूर्वसूचना प्रणालीबारे जानकारीमूलक सामाग्रीहरूको तयारी हुनेछ । विद्यालयका पाठयक्रममा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन सम्वन्धी पाठयक्रम निर्माण गरी अध्ययन, अध्यापनलाई संस्थागत भएको हुनेछ । दलित, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, संकटउन्मुख समुदायहरू र सरोकारवालाहरूका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू भएको हुनेछ । विद्यार्थी, अविभावक, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, खानेपानी सेवा प्रदायक, सामुदायिक संस्था तथा उपभोक्ताहरूका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा खेल्नुपर्ने भूमिकाबारे जानकारीमूलक सामग्री बनाई प्रचारप्रसार गर्ने, तालिम प्रदान भएको हुनेछ । वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि कानुनहरुको सचेतिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका विशेष कार्यक्रमहरू संचालन भएको हुनेछ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका सवाल, समस्या र समाधान माथि अनुसन्धान भएको हुनेछ ।	दलित, महिलाहरुले यस्ता जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास कार्यक्रममा प्रतिनिधित्व गर्ने अवसर कम पाउने सक्ने संभावना हुन्छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल सम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा पर्न सक्ने प्रभाव
	जोखिम संवेदनशील भू(उपयोग योजना तयारी, विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन सम्वन्धमा सरोकारवाला र पेशाकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम भएको छ ।	तालिम प्राप्त, स्वयंसेवकहरूको प्रथम उद्धारक ९ँष्चकत च्भकउयलमभचअ० संयन्त्रको विकास र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	

४.२.१३ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण

खार्पूनाथ गाँउपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव तथा संभावित जोखिम र तिनीहरुले जैविक विविधता/वन जङ्गल, कृषि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउनु यस विश्लेषणको उद्देश्य थियो ।

४.२.१३.१ वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिमहरुले वनको अवस्था तथा जैविक विविधतामा के कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउन यस विधिको प्रयोग गरीएको थियो । वन जङ्गलको पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको जानकारी समुह छलफल र अर्न्तक्रियाबाट संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी वन प्रजातीमा परिवर्तन, जीवजन्तुका प्रजातीमा परिवर्तन, वनको अवस्था, यसका संयोजन तथा पारिस्थितिकिय प्रणलीको सेवामा कस्तो परिवर्तन आएको छ भनी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं 15 वन जगंल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क. सं.	जोखिमहरु	वन प्रजातीमा परिवर्तन	जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	वनको अवस्था/ गुणस्तर	संयोजन	वनको पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	2	1	3	2	2	10
२	किराको प्रकोप	2	1	2	1	2	8
३	हावाहुरी	1	1	1	1	1	5
४	आगलागी/वन डढेलो	3	3	3	2	1	12
५	पहिरो तथा भू-क्षय	2	1	3	2	2	10
६	बाढी	2	1	2	2	1	8
७	हिमपात	2	1	3	1	2	9
	जम्मा	14	9	17	11	11	62
	औसत	**2**	**1=29**	**2=43**	**1=57**	**1=57**	**8=86**

४.२.१३.२ कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरुले कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नलाई यो विधि प्रयोग गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अर्न्तक्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी प्रमुख बालीहरुलाई आधारमानि विश्लेषण गरिएको थियो ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका नं 16 कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरु	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि भूमिमा बसोबास गर्ने जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	कृषिजन्य उत्पादन गुणस्तर	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	3	3	3	3	12
२	किराको प्रकोप	3	1	3	3	10
३	हावाहुरी	2	1	2	2	7
४	असिनापानी	3	2	3	2	10
५	आगलागी/वन डढेलो	1	3	1	2	7
६	पहिरो तथा भू-क्षय	2	3	2	2	9
७	बाढी	3	2	3	2	10
८	तुषारो	3	2	1	3	9
९	वर्षा	3	3	1	2	9
	जम्मा	23	20	19	21	83
	औसत	**2=56**	**2=22**	**2=11**	**2=33**	**9=22**

४.२.१३.३ जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा भएका खोलानाला, पानीका मुहानमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर विश्लेषण गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो। एकातिर जोखिमहरु राखेर र अर्कोतिर पानीका स्रोतहरुमा रहेका वनस्पति र जीवजन्तुमा परिवर्तन, पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन, पारिस्थितिकिय प्रणालीको संयोजन तथा तिनका सेवामा परिवर्तन राखी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्र्तक्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं 17 जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरु	वनस्पती जल प्रजातीमा परिवर्तन	जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	पानीको अवस्था गुणस्तर	संयोजन	जल पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	2	2	3	2	2	11
२	पहिरो तथा भू-क्षय	3	3	3	1	1	11
३	बाढी	3	1	2	1	3	10
	जम्मा	8	6	8	4	6	32
	औसत	**2=67**	**2**	**2=67**	**1=33**	**2**	**10=67**

४.२.१३.४ पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक रुपमा जोखिम विश्लेषण

विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात निम्न बमोजिमको तालिकामा राखी तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं 18 पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण

क. सं	पारिस्थितिकिय प्रणाली	विविधता	अवस्था/ गुणस्तर	संयोजन	पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परिवर्तन	जम्मा	औसत
१	वन पारिस्थितिकिय प्रणाली	**2**	**1=29**	**2=43**	**1=57**	**1=57**	**8=86**
२	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली	**2=56**	**2=22**	**=**	**2=11**	**2=33**	**9=22**
३	जल पारिस्थितिकिय प्रणाली	**2=67**	**2**	**2=67**	**1=33**	**2**	**10=67**

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात सबैभन्दा बढी जलवायुजन्य जोखिम कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली, त्यसपछि जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणाली र वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणाली परेको पाईयो । कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा विविधतामा भन्दापनि अवस्था⁄ गुणस्तरमा धेरै प्रभाव परेको छ। खडेरी, मिचाहा प्रजातीले जोखिम थपेको देखिन्छ। जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पहिरोलाई टेवा पुऱ्याउने अव्यवस्थित बाटोको निर्माण र यसबाट खोला, नदीमा माटोका थिग्रने प्रक्रिया, खडेरी, मिचाहा प्रजाति, बजार क्षेत्रमा फोहोर फ्याक्ने प्रयोजनका निम्ति प्रयोग हुनाले गर्दा जल (खोला, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा विविधतामा भन्दापनि अवस्था⁄गुणस्तरमा धेरै प्रभाव परेको छ ।

४.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिहरुको पहिचान

४.३.१ अनूकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तनका असरहरूको सामना गरी परिवर्तित सहज जीवनयापन गर्न सक्ने अवस्थाको सृजना गर्ने प्रक्रिया, स्थानीय परिस्थिति अनुसार अल्पकालीन र दीर्घकालीन अनुकूनका रणनीतिहरूको अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यस रणनीति तथा उपायहरु अवलम्बन गरी गाँउपालिकाले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना कार्यान्वयनमा सबै सरोकारवालाहरुको सहयोगमा सम्पन्न गरिने छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका नं 19 अनूकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

जलवायु जन्य प्रकोपहरू	प्रभावित जीविकोपार्जनका स्रोतहरू	प्रकोपका असरहरू	समुदायले अपनाएका अनुकूलनका उपायहरू	के ती उपायहरूले काम गरेको छन् ?	के ती उपायहरू दिगो छन् ?	वैकल्पिक अनुकूलनका उपायहरू तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण
खडेरी	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति तथा मानवीय सम्पति	बालीनाली सुख्ने, खेतीयोग्य जमीन सुख्खा हुने, उब्जनीमा कमी, रोगकीरा लागी बालीनाली उत्पादनमा ह्रास, वनमा आगलागी भएको, पानीको मुहान सुक्नु, पशु चौपायाहरुलाई घाँसपातको समस्या भएको, खेतीपाती, वन र पाटनमा नयाँ झार देखिन थालेको, कृषकहरुलाई बिउ बिजन जोगाउन समस्या भएको, पानीको समस्या भएर झाडापखला फैलीएको	सिंचाई कुलो बनाएर पानी लगाएको, पानी बोकेर सिंचाई, टाढाको पानीको मुहानबाट पानी ल्याएर खाएको, खानेपानीका मुहानहरुको संरक्षण,बाली लगाउने समय परविर्तन गरेको, खाद्यान्न किनेर खाएको	केहि काम गरेका छन्	केहि छन्	सिंचाइको लागि दिगो आयोजना व्यवस्था गर्ने, खडेरी प्रतिरोधी बिउबिजनको व्यवस्थापन, संरक्षण पोखरी तथा सिंचाई पोखरी निर्माण ,थोपा तथा फिरफिरे सिंचाई प्रवर्दन गर्ने, मुहान सरक्षण तथा वृक्षारोपण, कम पानीमा हुने बाली प्रवदन गर्ने,
पहिरो	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, सामाजिक सम्पति तथा मानवीय सम्पति	आवतजावतमा समस्या भएको, भौतीक संरचना जस्तै खानेपानी, पुल, सिँचाइ, विद्युत, घट्ट, सडक नष्ट भएको, घरहरु जोखिममा रहेको, खेतीपाती, पशुपन्छी तथा वनजङ्गलको क्षती	वृक्षारोपण, खेतीमा गह्रा बनाएको, कच्ची पर्खालहरु लगाएर तथा ग्याबियन पर्खाल निर्माण गरी पहिरो रोकथामको प्रयास भएका	केहि काम गरेका छन्	केहि छन्	तटबन्धन, ढल निकाश, जनचेतना, कुलो निर्माण, वृक्षारोपण, बायो-इन्जिनीरिंग पद्दति द्वारा पहिरो नियन्त्रण
रोग किरा	आर्थिक सम्पति	केही वर्ष यता रोगकीराको प्रकोप झन बढेको, फेद तथा टुप्पो खाने दुई किसिमको किराले कोदो, चिनु, सिमि जस्ता बालीहरुलाई सखाप पारेको,	स्थानीय प्रविधि बाट किटनाशक औषधि बनाई प्रयोग, सलह किरालाई	केहि काम गरेका छन्	छैनन्	एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन, जैविक किटनाशक औषधि, कृषि बिमा, रोगकिरा प्रतिरोधी बाली लगाउने, माटो सुधार तालिम दिने

जलवायु जन्य प्रकोपहरू	प्रभावित जीविकोपार्जनका स्रोतहरू	प्रकोपका असरहरू	समुदायले अपनाएका अनुकूलनका उपायहरू	के ती उपायहरूले काम गरेको छन् ?	के ती उपायहरू दिगो छन् ?	वैकल्पिक अनुकूलनका उपायहरू तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण
		उत्पादनमा कमी भएको, पशुको आहारामा कमी	ढोल/भ्याली बजाएर धपाउने,			
वन्यजन्तुको असर	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति	बाँदर, दुम्सीले तरकारी तथा फलफुल जस्तै स्याउलाई सखाप पारेको	धपाउने गरेको	छैनन्	छैनन्	छेकबार लागाउने, बाली बीमा, मानव वन्यजन्तु द्वन्द सम्बन्धी सचेतीकरण तथा वडा स्तरमा कोष स्थापना
आगलागि/वन डढेलो	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, सामाजिक सम्पति तथा मानवीय सम्पति	वनजङ्गल, जडिबुटी तथा पशुपन्छीको विनाश, वातावरणमा ह्रास, पानीको मुहान सुक्ने, खडेरी पर्ने, काठ दाउरामा कमी, सोतर स्याउलामा कमी, गाईगोरुलाई आहाराको कमी, सानो सानो बोट बिरुवा नाश हुने	समुदायको प्रयासमा निभाउने र नियन्त्रणमा लिने प्रयास भएको, खानेपानी मर्मत सम्भार	केहि काम गरेका छन्	केहि छन्	वृक्षारोपण गर्ने, जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने, संरक्षण पोखरी निर्माण गर्ने, अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण गर्ने तथा अग्नि नियन्त्रण तालिम प्रदान गर्ने, अग्नि नियन्त्रण सामग्री वितरण गर्ने
बाढी	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, सामाजिक सम्पति तथा मानवीय सम्पति	घर, जग्गा, खानेपानी, पुलपुलेसा, सिँचाई, सडक आदी नष्ट तथा जोखिममा रहेको	तटबन्धन निर्माण, सिंचाई मर्मत, जग्गा घेरबार, वृक्षारोपण, खाद्यान्न खरिद गरि आपुर्ति गरेको	केहि काम गरेका छन्	केहि छन्	बृहत तटबन्धन, वृक्षारोपण पक्कि सिंचाई कुलो, नहर मर्मत, झोलुंगे पुल तथा ट्रसपुल निर्माण, सुधारिएको घट्ट निर्माण
असिना	प्राकृतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, भौतीक सम्पत्ती	बालीनाली तथा फलफूलमा असर भएको, पशुचौपायालाई क्षती, टनेलको प्लाष्टिक नोक्सानी	खाद्यान्न खरिद गरि आपुर्ति गरेको	केहि छन्	छैनन्	प्लास्टिकको टनेल खेती प्रवर्दन गर्ने, असिना सहने खेती प्रवर्दन गर्ने, बाली तथा पशु बिमा
मिचाहा प्रजाती	प्राकृतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति,	नयाँ खालको झार देखिन थालेको जस्तै पँहेलो फुल फुल्ने र कुरो जसले बालीनाली, घाँसे मैदान	उखालेर फाल्ने गरेको	केहि हद सम्म	छैनन्	ब्रिकेट बनाउने तालीम

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

जलवायु जन्य प्रकोपहरू	प्रभावित जीविकोपार्जनका स्रोतहरू	प्रकोपका असरहरू	समुदायले अपनाएका अनुकूलनका उपायहरू	के ती उपायहरूले काम गरेको छन् ?	के ती उपायहरू दिगो छन् ?	वैकल्पिक अनुकूलनका उपायहरू तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण
		तथा वनमा यस्ता झारको बिगबिगी बढेको र बालीनाली उत्पादनमा कमी				
चट्याङ	प्राकृतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, मानवीय सम्पत्ती	भिरको वस्तीलाई समस्या, पशु चौपायाहरुको क्षती	केही नगरेको			स्वास्थ्य तथा पशु बिमा, चट्याङ सम्बन्धी सचेतीकरण तालीम
हिमपात	आर्थिक सम्पति, मानवीय सम्पत्ती	आवतजावतमा समस्या, पशुचौपायाहरुको क्षती, अत्याधीक चिसोले गर्दा मानीसहरुलाई समस्या	हिँउ फाल्ने गरेको, दाउराहरु व्यवस्थापन	छैनन्	छैनन्	स्वास्थ्य तथा पशु बिमा,

४.३.२ अनूकुलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

पहिचान भएका जोखिम तथा प्रकोपहरूको प्रभावहरू तथा त्यसको लाभ लागत अनुपात लाभान्वित वर्ग आदिलाई मध्यनजर गरी अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण तय गरिएको छ । प्राथमिकीकरण गर्ने क्रममा प्रभावकारिता, खर्चको मितव्ययीता, सम्भावना, महिलाप्रति संवेदनशिलता जस्ता उल्लेखित विषय वस्तुहरूलाई अङ्क १ देखि ३ निर्धारण गरिएको थियो जसमा अङ्क १ ले आधार राम्ररी पुरा गर्न नसक्ने तथा अङ्क ३ ले राम्ररी पुऱ्याउन सक्ने जनाउँछ । यस विधिमा खर्चको मितव्ययिता भने कम खर्चिलोलाई अङ्क ३ र धेरै खर्चिलोलाई अङ्क १ मानिएको छ । सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर आएको कुल अङ्कहरूलाई ३ भागमा विभाजन गरिएको थियो जसमध्ये १४-१५ अङ्क आएका उपायहरूलाई तत्काल र अत्यावश्यक अवलम्बन गर्नुपर्ने १२-१३ अङ्कलाई उच्च आवश्यक र ११ भन्दाकमका अङ्क आएकाहरूलाई आवश्यक भनी वर्गीकरण गरिएको थियो । सोअनुसार प्राथमिकीकरण क्रमशः प्रथम, द्धितिय र तृतिय गरी क्रमश श्रेणीबद्ध गरिएको छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तालिका नं 20 अनूकुलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

विषयगत क्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरु	प्रभावक	सम्भाव्य	उपयोगिता दिगोपन	मितव्ययी	लैंगिक समावेशी	जम्मा	स्तर
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	२	१	३	१२	द्धितिय
	वायोइन्जीनियरिङ	२	३	३	३	२	१३	द्धितिय
	सिंचाइ कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
	वृक्षारोपण	घ	३	३	३	२	१द्ध	प्रथम
	पशु विमा	२	२	३	३	२	१२	द्धितिय
	वाली विमा	२	१	३	२	२	१०	तृतिय
	सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुका विउ वितरण	३	३	२	२	२	१२	द्धितिय
	प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
	पशुपालन सम्वन्धि तालिम	२	३	२	२	२	११	तृतिय
	हाई टेक नर्सरीको स्थापना	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	चिस्यान केन्द्रको स्थापना	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	नश्ल सुधारका लागि उन्नत जातको बोका खरिद	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
	सिंचाई कुला मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	१३	द्धितिय
	थोपा सिंचाईं	३	३	२	२	३	१३	द्धितिय
	फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	१३	द्धितिय
	प्लास्टिक घरमा बेमौसमे तरकारी खेती	३	३	३	१	३	१३	द्धितिय
	कम पानी आवश्यक पर्ने नगदे बाली सम्वन्धि तालिम	२	३	२	२	२	११	तृतिय
	घर बगैंचा तालिम	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
	तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
	डाले घाँस रोपण	३	३	२	२	३	१३	द्धितिय
	कृषि उपज संकलन केन्द्रका स्थापना तथा सवलिकरण	२	३	३	१	३	१२	द्धितिय
	फलफुल खेती सम्वन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण	३	३	२	१	२	११	तृतिय
	मौरीपालन तालिम तथा घार वितरण	३	३	२	१	२	११	तृतिय
	कृषि वन प्रणाली प्रवर्द्धन	२	३	३	१	२	११	तृतिय
	नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
वन, जलाधार तथा	ढटेलो मार्फत घेरबार	२	३	३	२	३	१३	द्धितिय
	रिजार्ज पोखरी (स्नो फिड)	३	३	३	३	२	१४	प्रथम

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

	अग्नी नियन्त्रण सम्वन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
	वृक्षारोपण	३	३	३	२	२	ञघ	द्धितिय
	जडिबुटि भण्डार घर	३	३	३	२	२	ञघ	द्धितिय
	जडिबुटि पहिचान सम्बन्धि तालिम	२	२	२	२	३	१२	द्धितिय
	वन संरक्षण सम्बन्धि तालिम	२	२	२	२	३	१२	द्धितिय
	एन टि एफ पि संरक्षण तथा विस्तार	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
खानेपानीका स्रोत तथा उर्जा	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारापण, ट्याङ्कि निर्माण)	३	३	२	२	३	१३	द्धितिय
	सुधारिएका घट्ट	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	सुधारिएका चुलो	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	२	२	३	१३	द्धितिय
	उत्थानशिल खानेपानी योजना निर्माण	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
...र्माण तथा शहरी	ढल निकाश तथा व्यवस्थापन	२	२	२	२	२	१०	तृतिय
	जलवायु मैत्रि गाउँ घोषणा	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	स्याउको जुश प्रशोधन केन्द्र	३	३	३	१	३	१३	द्धितिय
	तोरी पेल्ने मेशिन सहयोग	२	२	२	२	२	१०	तृतिय
	कुटानी पिसानी मेशिन	२	२	२	२	२	१०	तृतिय
	फर्निचर उधोग स्थापना	२	३	३	२	२	१२	द्धितिय
	आरन तालिम तथा सामाग्री सहयोग	२	३	२	२	२	११	तृतिय
	व्यवसायिक शिप विकास तालिम (सिलाई कटाई तालिम)	३	३	३	१	२	१२	द्धितिय
	पैदल मार्ग निर्माण	३	३	३	१	३	१३	द्धितिय
	अल्लो प्रशोधन केन्द्र स्थापना	२	३	२	२	२	११	तृतिय
पर्यटन एवम् प्राकृतिक	पर्यटकीय पैदल मार्ग निर्माण	२	३	२	२	२	११	तृतिय
	ताल संरक्षण कार्यक्रम	२	३	२	२	२	११	तृतिय
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
	प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री खरिद	२	३	२	३	२	१२	द्धितिय
	स्वास्थ्य ईकाइको सबलिकरण	२	३	२	३	२	१२	द्धितिय
	स्वास्थ भवन निर्माण	३	३	३	२	२	१३	द्धितिय
	फोहर व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना	२	३	२	२	३	१२	द्धितिय
	सार्वजनिक शौचालय स्थापना	२	२	२	२	३	११	तृतिय
	महिला स्वयं सेविकालाई जलवायु तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम	२	२	३	२	२	१०	तृतिय

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

	स्वास्थ्य शिविर संचालन	२	२	२	२	२	१०	तृतिय
विपत जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि, विपत नियन्त्रण सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	बाढी ,पहिरो नियन्त्रण, तटबन्धन तथा बायोइन्जिनियरिगं	२	२	२	२	२	१०	तृतिय
	वडा स्तरीय जलवायु परिवर्तन तथा विपद व्यवस्थापन कोष	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	जलवायु सूचना केन्द्र स्थापना पालिका स्तरिय	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	वातावरण मैत्री गाउँ निर्माण (घोषणा तथा कार्यविधि निर्माण)	३	३	३	२	३	१४	प्रथम
	जलवायु तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	३	३	३	२	३	१४	प्रथम

४.३.३ अनुकूलन कार्ययोजनाको निर्माण

अघिल्ला खण्डहरुमा भएका प्राथमिकता अनुसार सहभागितामूलक खुल्ला छलफलको आधारमा र हालसम्म भएको प्रगति तथा बाँकी क्रियाकलापहरु समेतलाई ध्यानमा राखी निम्नानुसार योजना (२०७९/०८० देखि २०८३/८४सम्म) जलवायू परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना, खार्पूनाथ गाँउपालिका तयार गरिएको छ। यस योजनामा बजेट अनुमान गर्दा सहभागितामूलक छलफलबाट स्थानीय अनुभव तथा वर्तमान दररेटका आधारमा गरिएको छ। विवधता युक्त हावापानी र धरातल भएकाले तल्लो र माथिल्लो क्षेत्रमा फरक फरक बिरुबाको वृक्षारेपण गर्नुपर्ने देखिन्छ। उन्नत जातको बिउ भन्नाले गाँउपालिका तथा जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्रले सिफारिश गरेका उन्नत जात वा खडेरी सहन सक्ने मकै, गहु, र धान हरुका जात मात्रै प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ।

तालिका नं 21 अनुकूलन कार्ययोजनाहरुको विस्तृत विवरण

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर/लाख	लक्षित वर्ग	जम्मा	2079/80 परिमाण	2079/80 जम्मा	2080/081 परिमाण	2080/081 जम्मा	2081/082 परिमाण	2081/082 जम्मा	2082/083 परिमाण	2082/083 जम्मा	2083/084 परिमाण	2083/084 जम्मा	लाभान्वित घरधुरी	बस्ती	सम्भावित सहयोगी निकाय
वडा नं. १																			
1	तारोमाटा पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	40		40	1										35	गोप्का	
2	पारीगोप्का तल देखि माथी गाँउ सम्म ढुङ्गा खस्ने पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	40		40			1								50	गोप्का	
3	कालेजुङ बस्ती र पानीमुल डिल पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	40		40	1										40	गोप्का	
4	ठुलाखोला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	20		20	1										145	गोप्का	
5	सुन्टोपे र हिल्छा डाडा पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	30		30					1						12	गोप्का	
6	ट्यागे चौर सिञ्चाइ	किमि	2	15		30			2								35	गोप्का	
7	ढल निकासा गोप्का ठुला गाँउ	मिटर	300	0.1		30									300		100	गोप्का	
8	गोप्का देखि स्कुल सम्मको गोरेटो बाटो	किमि	2	5		10	2										100	गोप्का	
9	हिल्सा खोला आदानी घट्ट	ठाउ	1	15		15	1										120	गोप्का	
10	ढोका देखि टाँकेचौर सम्म खानेपानी निर्माण	किमि	3	12		36			3								45	गोप्का	
11	भातेखोली सिञ्चाइ	किमि	2	15		30					2						50	गोप्का	
12	पिनारी खोला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	15		15							1				145	गोप्का	
13	माडखाडा देखि भानीमाइ सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	मिटर	500	0.04		20									500		105	गोप्का	
14	युवा क्लब GCYC भवन निर्माण	वटा	1	20		20									1		200	गोप्का	
15	गाँउदेखि जुकेमुल सम्मको गोरेटो बाटो निर्माण	मिटर	600	0.03		18							600				70	गोप्का	
16	ट्याकेचौर देखि भुबेर हुँदै ब्याउने सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	किमि	2	15		30			2								55	गोप्का	
17	पिउस्याले साडा जिदुला सिञ्चाइ	किमि	2	15		30					2						60	गोप्का	
18	गाँउदेखि फुक्चन सम्मको बाटो निर्माण	किमि	2	10		20							2				100	गोप्का	
19	माङ्खडा देखि मेल्खा सम्मको बाटो निर्माण	मिटर	150	0.09		13.5							150				70	गोप्का	
20	गुनीतन्न खोला पुल निर्माण	मिटर	20	2		40					20						105	गोप्का	
21	भानुभक्त आधारभुत विद्यालय घेरबार	किमि	2	3		6					2						105	गोप्का	
22	महिला जनचेतनामुलक तालीम	वटा	10	1		10	2		2		2		2		2		155	गोप्का	
23	क्रियाघर निर्माण	वटा	1	15		15			1								155	गोप्का	
24	आर्यघाट निर्माण	वटा	1	40		40									1		155	गोप्का	
25	स्वास्थ्य क्लिनिक	पटक	5	5		25	1		1		1		1		1		155	गोप्का	
26	तान व्यवस्थापन मेसीन	पटक	1	20		20					1						155	गोप्का	
27	धान र मकैकुट्ने मेसीन	वटा	1	15		15					1						155	गोप्का	
28	सार्वजनीक शौचालय	वटा	1	25		25							1				155	गोप्का	
29	तरकारी खेतीका लागि सहयोग	पटक	5	5		25	1		1		1		1		1		155	गोप्का	
30	परीबोल सिञ्चाइ (ओरीबोल देखि विरा सम्म) निर्माण	मिटर	800	0.05		40	800										155	गोप्का	
31	लामडाडादेखि फिक्लेमाफा सम्म सिञ्चाइ निर्माण	किमि	1.2	20		24			1.2								155	गोप्का	
32	चीसामुल पहिरो नियन्त्रण	किमि	3	20		60	1		1		1						11	चिसामुल	
33	ब्याउलेखोला पहिरो नियन्त्रण	मिटर	100	0.2		20	100										39	देउखुरी	
34	चाखाडिल पहिरो नियन्त्रण	मिटर	100	0.2		20			100								35	देउखुरी	
35	कालेमाड् पहिरो नियन्त्रण	मिटर	50	0.2		10			50								39	देउखुरी	
36	देउखुरी देखि मसीना सम्म ग्रामीण सडक	किमि	5	20		100	1		1		1		1		1		43	देउखुरी	
37	छाउपडी प्रथा विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम	वटा	5	1		5	1		1		1		1		1		43	देउखुरी	
38	चिसामुल देखि मलाने ग्रामीण सडक	किमि	2.5	20		50			1		1.5						11	चिसामुल	

39	ब्याउले खोला देखि सुतखाडा कृषि सडक	किमि	2	20		40					2						35	देउखुरी	
40	खौलेडी पहिरो नियन्त्रण	किमि	3	20		60			3								35	देउखुरी	
41	पतेडी खानेपानी	किमि	1	30		30			1								11	चिसामुल	
42	पानीनाउला लौरुख खानेपानी	किमि	2	23		46	2										35	देउखुरी	
43	कोल्ड स्टोर निर्माण	वटा	2	5		10			1		1						43	देउखुरी	
44	कुटानी पिसानी मिल सहयोग	वटा	1	30		30			1								43	देउखुरी	
45	कृषिमा रोगकिरा नियन्त्रणका लागि तालिम र औषधी सहयोग	वटा	5	3		15	1		1		1		1		1		43	देउखुरी	
46	पशुमापंक्षीमा लाग्ने रोग नियन्त्रणका लागि तालिम र औषधी सहयोग	वटा	5	3		15	1		1		1		1		1		43	देउखुरी	
47	ब्याउलेखोला माइक्रो हाइड्रोपावर	वटा	1	100		100					1						43	देउखुरी	
48	सोलार सहयोग	वटा	43	0.7		30.1			22		23						43	देउखुरी	
49	स्वास्थ्य र सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतनामुलक सास्कृतीक कार्यक्रम	वटा	5	1		5	1		1		1		1		1		400	देउखुरी	
50	देवीजुवान धर्मशाला निर्माण	वटा	1	100		100					1						300	देउखुरी	
51	मोतिराम प्रा बि मा पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	50		50	1										31	देउखुरी	
52	देउल डाडा देखि मधुगरेसम्म ढुङ्गा ब्यवस्थापन र ग्यावीयन	किमि	1	40		40	1										70	लाली	
53	मिउपाले पहिरो नियन्त्रण	मिटर	200	0.1		20	200										70	लाली	
54	खशी पुनारा तटबन्धन	मिटर	100	0.1		10			100								70	लाली	
55	प्लाष्टिक टनेल खेती	वटा	70	0.2		14					70						70	लाली	
56	लालधारा पहिरो नियन्त्रण	मिटर	100	0.1		10							100				70	लाली	
57	दैत्यमुल पहिरो नियन्त्रण	मिटर	150	0.2		30									150		70	लाली	
58	नौलाघर पहिरो नियन्त्रण	मिटर	100	0.1		10									100		70	लाली	
59	सिञ्चाइ (रातापानी देख जेउड्याल्या सम्म)	किमि	1.5	3		4.5							1.5				70	लाली	
60	कुटानी पिसानी मिल सहयोग	वटा	2	10		20			2								70	लाली	
61	नर्सरी स्थापना (स्याउ, ओखर, सुन्तला)	वटा	1	10		10					1						70	लाली	
62	खानेपानी ढल निकाशा	मिटर	600	0.02		12							600				70	लाली	
63	सिपमुलक तालिम	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		100	लाली	
64	पशु तालिम कार्यक्रम	वटा	5	2		10	1		1		1		1		1		100	लाली	
65	बिउबिजन तालिम तथा बितरण	वटा	5	2		10	1		1		1		1		1		100	लाली	
66	मालिका मा बि मा पहिरो नियन्त्रण र घेरबार	मिटर	100	0.3		30			100								430	लाली	
67	लाली स्वास्थ्य चौकी मा पहिरो नियन्त्रण र घेरबार	मिटर	100	0.3		30			100								430	लाली	
68	सामुदायिक भवन निर्माण (रामकृष्ण)	वटा	1	15		15					1						60	लाली	
69	दलित बस्तीमा रहेको माझकुलो सिञ्चाइ ब्यवस्थापन	मिटर	60	0.15		9							60				8	लाली	
70	स्ट्रेचर सहयोग	वटा	6	0.2		1.2	6										430	लाली	
71	आधुनीक घट्ट लाली खोला	वटा	1	5		5					1						70	लाली	
72	भेडाको उन काट्ने छुन्ने, बुन्ने मेशीन सहयोग	वटा	2	1.5		3					2						70	लाली	
73	माडुखोला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	25		25	1										120	माडुखोला	
74	डुडेखोला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	20		20	1										16	डुडेखोला	
75	गाँउ देखि दहडिल हुँदै देवीमालिका पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण	किमि	1.5	20		30	1										153	देवि मालिका	
76	जुकामुला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	20		20			1								153	प्युसा जुकामुल	
77	भालुदुला पहिरो नियन्त्रण	ठाउ	1	25		25			1								153	प्युसा	
78	दलित बस्तीमा ढुङ्गा ब्यवस्थापन	ठाउ	1	10		10					1						28	प्युसा	

79	माल दुलादेखि काला ढुङ्गा सिञ्चाइ	किमि	2	20		40					2						153	प्युसा	
80	माडुखोलादेखि माला हुदै सेरा सिञ्चाइ	किमि	2	15		30							2				153	प्युसा	
81	आरन घरका लागि सहयोग	वटा	1	10		10									1		5	प्युसा	
82	गुयाखोला तटबन्धन	वटा	1	8		8									1		16	तल्लो प्युसा	
83	बागमुलादेखि नुवाडा सिञ्चाइ	किमि	1	30		30									1		153	प्युसा	
84	तातोखोला सिञ्चाइ	किमि	0.5	30		15									0.5		16	प्युसा	
85	मोहरीबाडामा ढुङ्गा खस्ने रोकथामका लागि व्यवस्थापन	ठाउ	1	15		15									1		16	प्युसा	
86	कैलाश आधारभुत विद्यालयमा बृक्षारोपण	बिरुवा	500	0.008		4									500		153	प्युसा	
87	प्युसमा आधुनीक घट्ट निर्माण	वटा	2	20		40					1		1				153	प्युसा	
88	कैलाश आधारभुत विद्यालयमा खेलमैदान	वटा	1	10		10			1								153	प्युसा	
89	माडुखोला देखि सिपिन सिञ्चाइ	किमि	1.2	30		36			1.2								125	प्युसा	
90	प्युसा घट्टेखोला तटबन्धन	वटा	1	30		30									1		153	प्युसा	
91	कुटानी पिसानी सहयोग	वटा	1	20		20							1				16	प्युसा	
92	बेमौसमी तरकारी खेती	वटा	5	4		20	1		1		1		1		1		153	प्युसा	
93	उन काट्ने मेशिन सहयोग	वटा	7	2		14											153	प्युसा	
94	आर्यघाट निर्माण (बोक्चा, गौडा)	वटा	2	9		18							2				153	प्युसा	
95	सार्वजनीक शौचालय	वटा	1	15		15					1						153		
	वडा नं. २																		
1	ठुलानेला देखि सोतासम्म बाटो निर्माण	किमि	2	7		14	2										180	सेराडिल	
2	हिल्सा ढल निर्माण	किमि	1	40		40	1										47	हिल्सा	
3	खर्कखोला सिञ्चाइ	किमि	3	20		60	3										260	खर्क	
4	डिल छाना हुदै भातखाना र बजुल्यानी खानेपानी	किमि	2	12		24	2										50	सेराडिल	
5	खर्कखोला देखि लार्गे सम्म बाटो निर्माण	किमि	2	15		30			2								260	खर्क	
6	हिल्सा तटबन्धन	ठाउ	1	50		50			1								22	हिल्सा	
7	बैन्यानी देखि खर्क खोला सम्म ढल निर्माण	मिटर	600	0.07		42	600										17	खर्क	
8	गाँडे ओखर देखि फेरे ढुङ्गा सम्म बाटो निर्माण	किमि	1	50		50	1										200	माथिल्लो गाँउ	
9	भातखाना देखि चोरथा बान्ना सम्म बाटो निर्माण	किमि	3	15		45	3										260	सेराडिल	
10	हिल्सा मन्दिर निर्माण	वटा	1	20		20			1								260	हिल्सा	
11	ढाँडपान्ला खर्कखोला ढल निर्माण	मिटर	500	0.06		30			500								25	माथिल्लो गाँउ	
12	बजुल्यानी देखि घट्ट सम्म बाटो निर्माण	मिटर	600	0.02		12			600								50	सेराडिल	
13	पारीगाँउदेखि भोन्या दउडासम्म ढल निर्माण	मिटर	600	0.03		18			600								60	पाटी गाँउ	
14	महिला सिलाइ कटाइ तथा बुनाइका लागि सहयोग	जना	5	1		5	5										5	माथिल्लो गाँउ	
15	छडा घट्टबाट भोपाबान्ना हुदै हुराल ढुङ्गा सम्म सिञ्चाइ	मिटर	1200	0.01		12	1200										50	भोपावाला	
16	भुडी ठेला दखि घट्ट सम्म बाटो निर्माण	किमि	2	7		14			2								60	सेराडिल	
17	भेटनरी सम्बन्धि तालिम	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		260	वडाभरि	
18	कृषि सम्बन्धि तालिम	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		260	वडाभरि	
19	उन फेट्ने तथा लीउ बनाउनका लागि सामाग्री सहयोग	ठाउ	3	8		24			1		1		1				260	वडाभरि	
20	थाली पहिरो नियन्त्रण पैरेटा	ठाउ	1	40		40	1										120	ठुलो गाँउ	
21	चौर बस्ती देखि कौरेटी सम्म ढल निकासा	किमि	1	40		40	1										12	चौर	
22	बामदेब ढल निकाशा	मिटर	50	0.6		30			50								22	बामदेब	
23	स्वास्थ्य चौकी घेरबार	मिटर	100	0.25		25			100								12	चौर	

24	ठुलागांउ ढल निकासा	किमि	2	25		50			2								120	ठुलो गाँउ	
25	तितेरी खोला देखि बल्देकाद खानेपानी	किमि	1	30		30			1								120	ठुलो गाँउ	
26	बलहाल्नेमा तटबन्धन	किमि	1	20		20			1								120	ठुलो गाँउ	
27	ठुला गाँउ देखि हिल्सा हुदै खर्कसम्म घोडेटो बाटो निर्माण	किमि	1.5	40		60					1.5						261	पुरै वडा	
28	महादेव धारा ढल निकाशा	मिटर	300	0.1		30					300						120	ठुलो गाँउ	
29	डाँडा ढल निकाशा	मिटर	50	0.2		10					50						120	ठुलो गाँउ	
30	भवानी मन्दिर संरक्षण	वटा	1	10		10					1						120	ठुलो गाँउ	
31	कृषि नर्सरी	वटा	2	10		20	1		1								120	ठुलो गाँउ	
32	बृक्षारोपण (ओखर, स्याउ, सल्ला, पिपल, उत्तीस)	बिरुवा	2000	0.004		8			2000								261	वडाभरि	
33	महिला स्वास्थ्य शिविर	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		261	वडाभरि	
34	सुधारीएको आरन सहयोग	वटा	1	5		5	1										1		
35	स्ट्रेचर सहयोग	वटा	5	0.2		1			5								261	वडाभरि	
36	टनेल खेती	वटा	55	0.2		11	25		30								261	वडाभरि	
37	थोपा सिञ्चाई कार्यक्रम	वटा	60	0.1		6	30		30								261	वडाभरि	
38	जुस बनाउने तालीम (स्याउ, आरु, चुली)	वटा	2	3		6	1		1								50	वडाभरि	
39	कुटानी पिसानी मील	वटा	2	20		40			1		1						261	वडाभरि	
40	मालीका दुधेदह संरक्षण (पर्यटकीय स्थल) गोरेटो बाटो निर्माण	किमि	15	10		150	3		3		3		3		3		261	वडाभरि	
41	जेष्ठ नागरीक स्वास्थ्य शिविर	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		100	वडाभरि	
42	मालीका मन्दीर र भवानी मन्दिर परिशरमा शौचालय	वटा	2	10		20	1		1								261	वडाभरि	
43	भट्टेखोलामा पुल निर्माण	मिटर	100	0.8		80			100								261	वडाभरि	
44	पशुवस्तुको औषधी उपचार शिविर	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		261	वडाभरि	
45	बिउबिजन वितरण	वटा	5	5		25	1		1		1		1		1		261	वडाभरि	
46	फलफुलको बिरुवा वितरण	पटक	5	5		25	1		1		1		1		1		261	वडाभरि	
47	विपन्नमुखी जिविकोपार्जन सहयोग	घरधुरी	50	0.5		25	20		20		10						50	वडाभरि	
48	विपद् व्यवस्थापनका लागि सहयोग	पटक	3	10		30	1		1		1						261	वडाभरि	
	वडा नं. ३																		
1	घट्टेमुल खमनेपानी मर्मत तथा ढल निकास					0													
2	लामाचौर खानेपानी निर्माण नौमुली					0													
3	चिसामुल खानेपानी निर्माण					0													
4	तिराखोला देखि टिमठानहुदै लर्बु सम्म सिञ्चाइ					0													
5	चिसामुल देखि डुमछाडा सम्म तटबन्धन					0													
6	हुम्ला मा वि राया हुम्लामा शौचालय					0													
7	युचाल खोला देखि बाइला सम्म साना सिञ्चाइ					0													
8	लघु जलविद्युत आयोजना मर्मत					0													
9	घट्टेमुल देखि हुम्ला मा वि सम्म					0													
10	हिल्सा मन्दिर, कुती हिल्सा, लांगा र मदना मन्दिर परिशरमा शौचालय					0													
11	कारङ्ग खोला देखि लामाचौर सम्म गोरेटो बाटो					0													
12	हुम्ला मा वि देखि गुम्बा जिउला हुदै गुम्बा सम्म गोरेटो बाटो					0													
13	ठुला गाँउदेखि चोरबाटो पोरीवन सम्म गोरेटो बाटो					0													
14	डुम जिउला तटबन्धन					0													
15	गुम्बामा ढुङ्गा नियन्त्रण					0													
16	वडा कार्यालय र सहकारी घेरबार					0													

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

17	कारङ्गादेखि ल्यागल्यागेसम्म जोखिम बाटो निर्माण तथा मर्मत					0													
18	कारङ्गामा चट्टान तथा पहिरो जोखिम नियन्त्रण					0													
19	ज्ञानज्योती प्रा बि मा शौचालय व्यवस्थापन					0													
20	कारङ्गा गाँउ हुदै ल्यागल्यागे खानेपानी					0													
21	पुदाला ढांडदेखि कारङ्गा गाँउ सम्म सिञ्चाइ					0													
22	कारङ्गा चौर देखि कारङ्गा गाँउसम्म गोरेटो बाटो निर्माण					0													
23	ज्ञानज्योती प्रा बि मा खेल मैदान निर्माण					0													
24	कारङ्गा खेल मैदान निर्माण					0													
25	दुधेदह पर्यटकीय बाटो निर्माण					0													
26	जुम्लीगाढदेखि कारङ्गा गाँउ सम्म सिञ्चाइ					0													
27	सुधारीएको आरन सहयोग					0													
28	टनेल खेती					0													
29	थोपा सिञ्चाई कार्यक्रम					0													
30	बिउबिजन वितरण					0													
31	पम्पुरे खानेपानी मर्मत					0													
32	लाग्रे सिञ्चाइ मर्मत					0													
33	ठानाकोट पहिरो नियन्त्रण					0													
34	लिग्रेबाट हुदै राया गाँउ सम्म बाटो मर्मत					0													
35	पुम्पडे ढुङ्गा खस्ने जोखिम नियन्त्रण					0													
36	दाते ओखर, स्याउ, सुन्तला रोपण					0													
37	मुजालखोला वरीपरी बृक्षारोपण					0													
38	वन र कृषी सम्वन्धी नर्सरी स्थापना					0													
39	जुस बनाउने तालीम (स्याउ, आरु, चुली)					0													
40	विपन्नमुखी जिविकोपार्जन सहयोग					0													
41	स्ट्रेचर सहयोग					0													
42	महिला स्वास्थ्य शिविर					0													
43	आखा शिविर					0													
44	कारङ्गा, जडीबुटी तथा पशु प्रवर्द्धन केन्द्र					0													
45	तिराखोलामा पुल निर्माण					0													
46	लेप्चेखोलामा पुल निर्माण					0													
47	रुशिखोलामा पुल निर्माण					0													
48	कुटानी पिसानी मिल सहयोग					0													
	वडा नं. ४																		
1	झुलाखोला खानेपानी मुल मर्मत					0													
2	मुल खानेपानी मर्मत					0													
3	ठुलोखोला (छुत्कुने मुल) मर्मत					0													
4	लाम्पाटा खानेपानी निर्माण					0													
5	लिगुडेखोला देखि नल्ला सम्म खानेपानी आयोजना					0													
6	ओकडेन देखि छिप्रा बस्ती सम्म खानेपानी योजनाको मर्मत					0													
7	कोडीमुल देखि सिता मा बि सम्म खानेपानी मर्मत					0													
8	मुल खानेपानी मर्मत					0													
9	मुल खानेपानी मर्मत					0													

10	तुम्ली खानेपानी मर्मत					0													
11	भैसेखर्क देखि माझा गाँउ सम्म सिञ्चाई कुलो मर्मत					0													
12	छडीखोला देखि छीप्रासम्म सिञ्चाइ कुलो मर्मत					0													
13	भल व्यवस्थापन					0													
14	डाब सिञ्चाइ मर्मत					0													
15	नल्ला जिउला सिञ्चाइ निर्माण (ढल व्यवस्थापन तथा सिञ्चाइ कुलो)					0													
16	चौहान सिञ्चाइ कुलो मर्मत					0													
17	गुम्बा खानेपानी नजीक संरक्षण पोखरी मर्मत					0													
18	सगाडीमा संरक्षण पोखरी निर्माण					0													
19	कोट पोखरी निर्माण					0													
20	आल्लापकाउनमा पोखरी निर्माण					0													
21	पिपलचौर पोखरी निर्माण					0													
22	पारीजीउला पोखरी मर्मत					0													
23	खोलाखेत पोखरी निर्माण					0													
24	भिउसिकेदेखि चागराको तल्लो जिउला सम्मको कुलो निर्माण					0													
25	पानीमुल जिउला सिञ्चाइ निर्माण					0													
26	सगाडी खमनेपानी निर्माण					0													
27	टनेल खेती सहयोग					0													
28	थोपा सिञ्चाई कार्यक्रम					0													
29	बिउबिजन वितरण					0													
30	स्याउ, ओखर रोपण					0													
31	तरकारी खेतीका लागि औषधी तथा मल सहयोग					0													
32	पशुस्वास्थ्यको लागि औषधी सहयोग					0													
33	लेख गाँउबाट गुम्बासम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
34	नल्लादेखि लेख सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
35	इनद्रज्वाला विद्यालय जाने बाटो मर्मत तथा पहिरो नियन्त्रण					0													
36	चुली बिसौनादेखि मेल बिसौनासम्मको बाटो मर्मत तथा पहिरो नियन्त्रण					0													
37	माझा गाँउबाट टाडासम्मको बाटो मर्मत तथा पहिरो नियन्त्रण					0													
38	सिता मावी देखि माझा गाँउसम्म बाटो मर्मत तथा पहिरो नियन्त्रण					0													
39	मुल बाटो देखि मष्टा मन्दिर सम्मको बाटो मर्मत तथा पहिरो नियन्त्रण					0													
40	छडा खोला देखि कुम्लोटे सोता सम्म पहिरो नियन्त्रण					0													
41	नन्दिरा देखि झयाझया गोठ सम्मको पहिरो नियन्त्रण					0													
42	ढवाडमाना पहिरो नियन्त्रण					0													
43	ठुलीमेलीदेखि छिम्मे दुला सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
44	नल्लादेखि चुली बिसौना बाटो मर्मत					0													
45	ठाटीदेखि कालापानी सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
46	एक्लीसल्ला देखि कालापानी सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
47	चुली बिसौनादेखि सिमा सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
48	छिप्रा देखि सिता माबि सम्मको गोरेटो बाटो मर्मत					0													
49	सिमाखोलादेखि मेलघाट सम्मको बाटो मर्मत					0													

50	नल्ला देखि झुलाबगरसम्मको बाटो मर्मत					0													
51	माझा देखि हल्दाखर्कसम्मको बाटो मर्मत					0													
52	नल्ला खोला तटबन्धन					0													
53	काला ढुङ्गा देखि गौडासम्म तटबन्धन					0													
54	श्रीमष्ट विद्यालय लाई घेरबार					0													
55	नल्ला पुल पहिरो नियन्त्रण					0													
56	बृक्षारोपण					0													
57	सुधारीएको आरन सहयोग					0													
58	सीलाइ बुनाइको लागि मसीन सहयोग					0													
59	जीवीकोपार्जनको लागि सहयोग					0													
60	टमाटरबाट सस बनाउने तालीम					0													
61	जुस बनाउने तालीम (स्याउ, आरु, ऐंसेलु, चुली)					0													
62	सार्वजनीक शौचालय					0													
63	प्याडको प्रयोगका लागि चेतना कार्यक्रम					0													
64	छुवाछुत नियन्त्रणको लागि सचेतना कार्यक्रम					0													
65	महिला हिंसा सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम (कानुन सम्बन्धि)					0													
66	महिला स्वास्थ्य शिविर कार्यक्रम					0													
67	स्टेचर सहयोग					0													
68	बालविवाह छाउपडी सम्बन्धि स्कुलमा सचेतना कार्यक्रम					0													
69	जेष्ठ नागरीक स्वास्थ्य शिविर					0													
70	विद्यालयमा First Aid kit वितरण					0													
	वडा नं. ५																		
1	याङ्चु खोला घट्ट माथि तटवन्धन निर्माण					0													
2	कैल्याबालुदेखि साङ्गत सम्म तटवन्धन निर्माण					0													
3	दोलिङ्ग, बल्दी पिउना देखी याङ्चु सिञ्चाइ निर्माण					0													
4	खादेबाट भिन्जडी सम्म सिञ्चाइ निर्माण					0													
5	बादधरा देखि याङ्चु बजार सम्म खानेपानी					0													
6	सिलाइकटाइ तालिम					0													
7	कृषि तथा पशुपालन फर्मका लागि तालिम तथा सामाग्री सहयोग					0													
8	स्टेचर सहयोग					0													
9	बालबालिकाहरुलाई पौष्टिक आहार सहयोग					0													
10	उन्नतजातको बोका बितरण					0													
11	जैबिक विषादी बनाउने तालिम					0													
12	तरकारी तथा कृषि बालीको बिउबिजन बितरण					0													
13	नर्सरी व्यवस्थापनमा सहयोग					0													
14	उन्नतजातका पशुपालनमा सहयोग					0													
15	कुटानी पिसानी मिल सहयोग					0													
16	फर्नीचर, आरन, वेल्डीङ तालिम					0													
17	हाते टयाक्टर सहयोग					0													
18	आसिकारन देखि दोबिङ बाटो निर्माण					0													
19	स्याइकी देखि लेखोला सम्म बृक्षारोपण					0													
20	नौधारादेखि ओगरेनी सम्म तटवन्धन					0													

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

21	भुरैलोदेखि नौधारा सम्म तटबन्धन					0												
22	दुर्पा गाँउको लागि सिञ्चाइ व्यवस्थापन					0												
23	हिल्सा नौधारा खेल मैदान निर्माण					0												
24	मिमदुला गोरेटो बाटो निर्माण					0												
25	देवल देखि मालिका देबी सम्म गोरेटो बाटो					0												
26	लेखोला देखि मदन डाडा सम्म खानेपानी					0												
27	नौमुले देखि नाउला सिञ्चाइ					0												
28	कुटानी पिसानी मिल सहयोग					0												
29	तेल पेल्ने मिल सहयोग					0												
30	धोरेदुङ देखि जमुसीङ सिञ्चाइ					0												
31	बेमौसमी तरकारी खेती					0												
32	बकातोबिसाउनेदेखि दुर्पा गोरेटो बाटो निर्माण					0												
33	बकातोबिसाउनेदेखि स्याङरी सम्म गोरेटो बाटो निर्माण					0												
34	मिनिखोला बाटो निर्माण					0												
35	बृक्षारोपण (रकुम्बोखोला)					0												
36	समुह लाई आयआर्जनका लागि तालिम तथा सामाग्री सहयोग					0												
37	घट्टेकुला सिञ्चाइ मर्मत (ग्याबियन लगाउने)					0												
38	खालपाटादेखि माथिल्लो टोल पिन्यारा सम्म तटबन्धन					0												
39	भवानीमाडुदेखि खालपाटा, घोबाटोसम्म तटबन्धन					0												
40	जुकेमुल बृक्षारोपण तथा सिञ्चाइ निर्माण					0												
41	प्यारिलाको घर देखि मुलबाटो हुदै स्वास्थ्यचौकी कार्यालयसम्म तटबन्धन					0												
42	डाडा सगाडी पहिरो नियन्त्रण					0												
43	पानीमुल पोखरी निर्माण					0												
44	किरबुट्टे ठेलादेखि जुकेमुल सम्म गोरेटो बाटो निर्माण तथा पहिरो नियन्त्रण					0												
45	गुम्बारुख पहिरो नियन्त्रण					0												
46	मान्धारा प्रा बि विद्यालय भवन नजिक पहिरो नियन्त्रण					0												
47	खर्पेलगाँउ देखि छिप्रा बेडुवीस्रौना सम्म खानेपानी निर्माण					0												
48	नाउली खानेपानी पोखरी निर्माण					0												
49	काँफलचौड पोखरी निर्माण					0												
50	मान्धारा प्रा बि विद्यालय जाने बाटोमा पहिरो नियन्त्रण					0												
51	कालाजुर देखि तातोपानी सम्म तटबन्धन					0												
52	पिन्यारीखोला बाटोमाथी आधुनीक घट्ट निर्माण					0												
53	आरन घरका लागि सहयोग					0												
54	भुचेजुर देखि मान्धारा प्रा बि सम्मको बाटोमा पहिरो नियन्त्रण					0												
55	किरबुट्टे ठेलादेखि माथीको बस्तीमा पहिरो नियन्त्रण					0												
56	कुटानी पिसानी मिल सहयोग					0												
57	चउर ढल निकास तथा पोखरी निर्माण					0												
58	ताक्ला ढल निकास					0												
59	ताक्लादेखि पिमाथाङसम्म बाटो निर्माण					0												
60	ताक्लादेखि चउरसम्म बाटो निर्माण					0												
61	ताक्लादेखि फुइकोन्ना हुदै सिपलासम्म बाटो निर्माण					0												

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

62	पिन्याराधारा निर्माण					0													
63	खड्का देखि हिन्या दुला हुदै पिन्यारा सम्म ढल निर्माण					0													
64	खालादेखि पिनापाङ सिञ्चाइ					0													
65	बिसुना खानेपानी निर्माण					0													
66	बेमौसमी तरकारी खेती					0													
67	स्वास्थ्यचौकी नजीक पहिरो नियन्त्रण					0													
68	पारीखोला जोखिम ढुङ्गा व्यवस्थापन					0													
69	तिनजिउला पहिरो नियन्त्रण					0													
70	पानीमुलदेखि डुउठासम्म गोरेटो बाटो निर्माण					0													
71	पिमापाङ तटबन्धन					0													
72	उन्नतजातको पशुपालनका लागि सहयोग					0													
73	करालो घर बस्ती स्थानान्तरण					0													
74	पिनेरीखोला तटबन्धनको व्यवस्था					0													
75	घट्टेखोलादेखि क्याम्टी सम्म सिञ्चाइ					0													
76	पिमापाङ देखि गुम्बाधारासम्म गोरेटो बाटो					0													
77	बाम्टाको स्कुलदेखि लरेकोप्चा खाल्पाटासम्म गोरेटो बाटो					0													
78	चिसामुलदेखि बाम्टाखानेपानी निर्माण					0													
79	पुलदेखि गाउबस्ती सम्म मुल बाटो निर्माण					0													
80	खोलादेखि ढुस्का सम्म तटबन्धन					0													
81	छाउपडी प्रथा बिरुद्ध सचेतना कार्यक्रम					0													
82	कुटानी पिसानी मिल सहयोग					0													
83	गहु, कोदो टिप्ने तथा चुट्ने मेसिन					0													
84	बाम्टा गाँउ बस्तिमा ढल व्यवस्थापन					0													
85	महिलाहरुका लागि सिपमुलक तालिम तथा सहयोग	वटा	10	1	दलित, विपन्न, सिमान्तकृत	10													

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद ५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्युनिकरणका सवालहरुलाई निति, नियम, आवधिक योजनामा र वार्षिक योजना तर्जुमा मुलप्रवाहिकरण गर्न विभिन्न तहमा भएका तहगत संरचना, मन्त्रालय, स्थानीय सरकार र सरोकारवालाहरुको ठाडो र तेस्रो समन्वयन हुनुपर्ने देखिन्छ ।

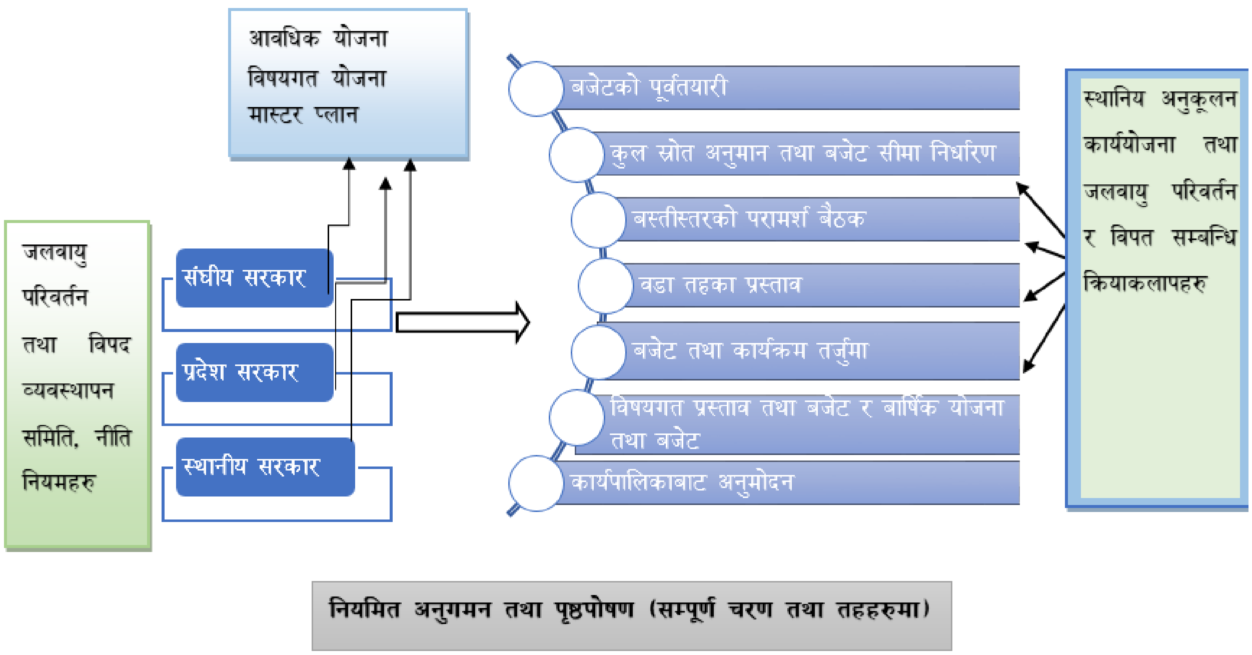

चित्र नं 11 जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण

स्थानीय योजना प्रक्रियामा छनौटमा परेका तर स्थानीय सरकारले लगानी गर्न नसक्ने, बहुवर्षे योजनाहरुलाई समेत प्रदेश र सघंबाट विनियोजन हुने बजेटहरुबाट विनियोजित गर्ने साथै विभिन्न तहबाट नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गरेमा वस्ति वा वडा स्तरमा समेत जलवायु र विपद सम्बन्धिका योजनाहरुले प्राथामिकता पाउनेछन । योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण र स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण ६.१ र ६.२ अनुसार हुनेछ ।

५.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण

जलवायु परिवर्तन सम्वन्धी स्थानीय सूचना, जोखिमको अवस्था, श्रोत साधनको उपलब्धता, गुणस्तर तथा त्यस माथिको पहुँच र अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरणको आवश्यकता पहिचानको आधारमा जलवायु परिवर्तनलाई खार्पूनाथ गाँउपालिकाका आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनलाई संस्थागत गरिनेछ । जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका परिवार, समुदाय, वडालाई आफ्ना अनुकूलन प्राथमिकताबारे प्रष्टसँग अभिव्यक्त गर्न र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन सम्वन्धी विश्लेषण, अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरु स्थानीय आवधिक योजना अथवा दिर्घकालिन योजनामा समावेश गरिनेछ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजना आयोगहरुको आधार पत्र तथा आवधिक विकास योजनालाई प्रस्थान बिन्दु बनाएर जलवायु उत्थानशीलताका दीर्घकालीन लक्ष्य तथा सोचहरु आवधिक योजनामा समायोजन गरिनेछ। प्राविधिक रुपले कार्यान्वयन गर्न कठिन तथा धेरै श्रोत लाग्ने अनुकूलनका योजनाहरु बहुवर्षीय, दीर्घकालीन तथा आवधिक योजनामा समायोजन गरेर कार्यान्वयन गर्ने । स्थानीय तह बीच वा स्थानीय तह र प्रदेश एवं संघसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रकृतिका जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका आयोजनाहरु आवधिक योजनामा एकीकरण गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने। स्थानीय आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था, विकास साझेदार र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गर्ने मार्गचित्र तथा खाका तयार गरिनेछ।

५.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण

अनुकूलन योजनालाई विकास र विषयगत योजनामा साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा एवं गाँउपालिकाको जनप्रतिनिधि, राजनैतिक दलहरु, अन्य वहुसरोकारवालाहरु र एकीकृत योजना तर्जुमा समितिसँग यस अनुकूलन योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखि नै छलफल र समन्वय गरिएको छ । यसरी नै पालिका स्तरमा अनुकूलन कार्य योजनाका र प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रस्तुतिकरण गरी पालिकाका सेवा प्रदायक निकायहरुसंग छलफल गरियो। खार्पूनाथ गाँउपालिकाको हरेक वडा स्तरका स्थानीय राजनीतिक दल, सामाजिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु संग विस्तृत छलफल तयार गरी अनुकूलन कार्ययोजन तयार गरिएको छ र गाँउपालिकाबाट अनुमोदन भए पश्चात यो लागु हुनेछ। यसरी नै गाँउपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरुलाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत जिल्ला समन्वय समिति तथा सम्बद्ध विषयगत कार्यालयहरु तथा अन्य सरोकारवाला निकायमा पनि पेश गरी मूलप्रबाहिकरणको लागि पहल हुनेछ । भविष्यमा गाँउपालिकाले तयार गर्ने आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा रणनीतिहरुमा यस अनुकूलन योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथमा समायोजन गरिनेछ । यस योजनाका प्राथमिकताहरुलाई केन्द्रिय स्तरमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिने रातो किताब मार्फत राष्ट्रिय विकास योजनामा समायोजन गर्न समेत आवश्यक पहल गरिनेछ। योजना समायोजनका लागि निम्नानुसार कार्यहरु समेत पहिचान गरिएका छन्।

क) तत्काल गर्नूपर्ने

- योजनाका बारेमा सचेतना जागरण गर्ने र अपनत्वको विकास गर्ने।
- योजना पुस्तिका वा सो अन्तर्गत प्राथमिकतामा परेका क्रियाकलापहरु आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सम्बन्धित विषयगत तथा अन्य सरोकारवालाहरु समक्ष पेश गरी सहयोगको लागि पहल र पैरवी गर्ने।

ख) योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नूपर्ने

तालिका नं 22 योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नूपर्ने

योजना तर्जुमाको स्तर	आवश्यक तयारी	जिम्मेवारी
टोल बस्ती स्तर	यस योजना बमोजिम आ-आफ्नो टोल बस्तीमा प्राथमिकतामा परेका योजनाहरु निर्धारित ढाँचामा पेश गर्ने।	सम्बन्धित टोल बस्तीबाट पालिकामा प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति - पालिका सभा सदस्य) वा प्रभावित समुदाय वा सम्बन्धित बिषयगत क्षेत्रको व्यक्ति
वडा स्तर	वडा स्तरमा गनुपर्ने कार्यहरु बिभिन्न वडासँग सम्बन्धित कार्यक्रम भए सबैसँग समन्वय गर्नुपर्ने	वडा अध्यक्ष, सचिब वा तोकिएको व्यक्ति, वडा समितिका सदस्यहरु

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

गाँउपालिका स्तरमा	गाँउ सभा अनुमोदन गराउन पहल गर्ने ।	गाँउ कार्यपालिका सदस्यहरु, वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु राजनितिक दलका प्रतिनिधि
बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरु	वन संग सम्बन्धित योजनाहरु सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारणसभा पूर्व नै कार्यसमितिमा पेश माथिल्लो स्तरमा लैजानु पर्ने योजना भएपनि सम्बन्धित निकायको तल्लो तह (जस्तैः सब डिभिजन वन कार्यालय) को सिफारिस सेक्टर स्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा योजना पेश	सम्बन्धित बिषयगत क्षेत्रसँग सम्बन्धित तथा अनुभवी व्यक्ति भएमा राम्रो
विभिन्न परियोजनाहरु	परियोजनाका तल्लो तहका योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वा सोभ्कै परियोजनाको पायकको कार्यालयमा निर्धारित ढाँचामा कार्यक्रम पेश	परियोजनाका स्थानीय सामाजिक परिचालक तथा कर्मचारी मार्फत गर्दा राम्रो

घ) खार्पूनाथ गाँउपालिकाको आवधिक विकास योजना २०७९/८० –०८३/८४मा समेत स्थानिय अनुकूलनका कियाकलापहरुलाई मुल प्रवाहिकरण गर्दै कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाँउ विकासको लक्ष्य प्राप्तिका लागि समेत स्थानिय अनुकूलनका कियाकलापहरुलाई मुल प्रवाहिकरण गर्नु पर्ने देखिन्छ । सम्भाव्य अनुकूलनका कियाकलापहरुलाई आवधिक विकास योजनामा तपशिल अनुसारको तालिका अनुसार सहामित गरेमा गाँउपालिकाको विकास लक्ष्य प्राप्तिका साथै अनुकूलन क्षमतामा समेत उल्लेखय वृद्दि हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद ६: अनुगमन तथा मुल्याङ्कन योजना

खार्पूनाथ गाँउपलिका अर्न्तगत अनुकूलन योजनामा समेटिएका सबै घरधुरी तथा सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागिता तथा गाँउपालिकाको विद्यमान वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समन्वय समिति, कार्यपालिका सदस्यहरु र खासगरी पालिका स्तरिय अनुगमन मूल्यांकन समितिको अगुवाईमा अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन अर्धवार्षिक रुपमा गरिनेछ । अभिलेखिकरणमा उल्लेखित आवश्यक सूचनाहरुलाई ध्यान दिई अनुगमन गर्नुपूर्व अनुगमनको खाका तयार गरी सोही अनुसार अनुगमन र प्रतिवेदन तयार गरिनेछ । अनुगमनको लागि समितिका पदाधिकारीहरु अनुगमन सम्बन्धि अभिमुखीकरणमा सहभागि भएर मात्र अनुगमन कार्यमा संलग्न हुनेछन् जसबाट गरिएका प्रभावकारिताको लेखाजोखा गर्न सहज हुनेछ । त्यसैगरी वार्षिक रुपमा मूल्याङ्कन गरिनेछ भने योजनाको अन्तमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरी पुनःआगामी दिनको मुल्याङ्कन योजना तयार गरिनेछ । यसरी नै अनुकूलन कार्ययोजनालाई सघाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले सिकाइ, चिन्तन-मनन र पृष्ठपोषणका लागि अवसर प्रदान गर्दछ ।

कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिने छ । साथै गाँउपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्व अनुगमन मुल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण गरिने छ ।

तालिका नं 23 अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
वडा तहको अनुगमन (क्रियाकलापहरुको तहमा)	• पारदर्शीता र अपनत्व कायम गर्न • अनुकूलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन	• वडा समिति • वडा स्तरिय अनुगमन समिति	कार्यक्रम सञ्चालन पूर्व, सञ्चालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिनाभित्र (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, होडिंग वोर्ड अवलोकन
गाँउपालिका तहको अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरु तहमा)	• कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । • योजना र प्रगतिको लेखाजोखा गर्न । • कार्यक्रमको प्रभावकारीता वृद्धि गर्दै समयमा कार्य सम्पन्न गर्न ।	• कार्यपालिका सदस्य • पालिका स्तरिय अनुगमन समिति • वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति • स्थानीय पत्रकार • गाँउपालिकाका कर्मचारी तथा सहयोगी निकायहरु	अर्धवार्षिक रुपमा (पौष र असारमा)	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी
			त्रैमासिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण
			त्रैमासिक	संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरक्रिया
			नियमित	फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन
			वार्षिक	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
जिल्ला तहको अनुगमन	अन्तर पालिका समन्वय तथा राम्रा अभ्यासहरुको सिकाई आदान प्रदान गर्न पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न	समन्वयन समितिका पदाधिकारीहरु	अर्धवार्षिक वा बार्षिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण
प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय	पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्रि गर्न, कार्यक्रम संचालको प्रभावकारिता आवश्यता औल्याउन	प्रदेश :- सामाजिक विकास, उधोग पर्यटन वन वातावरण र र सम्बन्धित मन्त्रालय सघं :- वन तथा वातावरण र सम्बन्धित मन्त्रालय	वार्षिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण

कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ । साथै वडा, गाँउपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्व अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन गरिने छ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गरिने छ ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

परिच्छेद ७ : अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन

अनुकूलन योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको नेतृत्व गाँउपालिकाले गर्नेछ। गाँउपालिकाले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन बाहेक स्थानीय स्तरमा घरधुरी, स्थानीय समुदाय र परियोजनाहरुले स्थानीय अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्य, समुदायमा आधारित अनुकूलन कार्यक्रम, पारस्थितिकीय प्रणाली, संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन र विषयगत क्षेत्रसँग सम्वन्धि र समूहको योजनामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यहरु समायोजन गर्नेछ । जोखिम तथा संकटासन्नता र यसका अन्तरनिहित कारणहरु व्यक्ति, घरधुरी र समुदाय स्तरमा फरक फरक भएका कारण स्थानीय योजना तर्जुमा प्रकृयामा जलवायु परिवर्तनबाट बढी प्रभावित महिला तथा संकटासन्न घरधुरीको विशिष्ट समस्यालाई समाधान गर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू समावेश गरिनेछ । अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका योजनाहरु घरधुरी, स्थानीय समुदाय, उपभोक्ता समूह, संघ-संस्था र परियोजनास्तरमा निर्माण र कार्यान्वयन गर्नलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरु व्यक्ति, घरधुरी, स्थानीय समुदाय र उपभोक्ता समूहको जीविकोपार्जन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीमा आधारित हुन सक्नेछ ।

यस योजनाको सफल तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र समन्वयात्मक भुमिकाका लागि वडा समिति तथा कार्यपालिका समिति क्रियाशिल रहनेछ। पालिकाले प्रदेश, संघिय सरकार, गै.स.स को सहयोग तथा समन्वयनमा कियाकलापहरुको कार्यन्वयन गर्ने छ । जलवायु वित्तका लागि पनि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना महत्वपुर्ण दस्ताबेज हुनेछ । अनुकूलन योजनामा उल्लेखित कार्यहरुलाई गाँउपालिका, विषयगत शाखा, समुदायमा स्थापित भई क्रियाशील रहेका विद्यमान समुह, संस्था, क्लब तथा उपभोक्ता समितिहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धि कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुरुप प्राविधिक तथा उपलब्ध अन्य विज्ञहरुबाट विस्तृत लागत अनुमान (इष्टिमेट) गराउनुका साथै कार्यान्वयनमा समेत सहयोग लिईनेछ । अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको सहजिकरण वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति (विद्यमान समिति)ले गर्ने छ । जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई थप प्रभावकारी बनाउने, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यन्वयनलाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पृष्ठपोषण गर्ने काम वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत गरिने छ । वार्षिक बजेट तर्जुमा तथा जलवायु परिवर्तन, विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई मुलप्रवाहिकरण गर्न आवश्यक सहजिकरण गर्ने तथा बजेट विनियोजनका लागि कार्यपालिकामा पैरवि समेत यस समिति मार्फत गरिने छ । यस समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने आवश्यक क्रियाकलापहरु समेत समावेश गरिने छ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरुका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि वडा एवं गाँउपालिकाले पहल गर्नेछ । प्राथमिकतामा परेका हरेक क्रियाकलापहरुको विस्तृत कार्यान्वयन योजना र जिम्मेवारी तय गरी सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्यमा स्रोत तथा सेवा जुटाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ। योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि व्यक्तिगत बानी व्यवहार देखि नै परिवर्तनको खाँचो देखिएको छ । त्यसैगरी यस योजनाको कार्यान्वयनमा नीजि क्षेत्रको भूमिका अहम् हुन सक्छ । नीजि क्षेत्रको संभावित भूमिका यसै योजनामा उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि वडा तथा गाँउपालिकाले सम्बन्धित नीजि क्षेत्र, व्यवसायिक क्षेत्र एवं स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ मार्फत समेत पहल गर्नेछ।

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

सन्दर्भ सामग्री

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६

स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Revised LAPA Framework) २०७६

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०

विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति २०७५

हुम्ला जिल्लाको बस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र) २०७१

खार्पूनाथ गाँउपालिकाको बस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र) २०७५

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना २०६८

केन्द्रिय तथांक विभाग (२०७८) राष्ट्रिय जनगणना

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action-NAPA), २०६६

सेन्डाइ कार्यढाँचा २०१५-२०३०

Hazard Atlast, MoFE/NCCSP2, 2077

Vulnerability and Risk Assessment and identifying adaptation measures, Summary for Policy Makers, 2021, MoFE

नक्शा श्रोत : ICIMOD 2010

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

थप जानकारीका लागी

माउन्टेन रिसर्च एण्ड डेभलपमेन्ट फाउन्डेसन प्रा. ली.

बालुवाटार, काठमाण्डौं

फोन नं.: ०१४४३२८१४

इमेल : mrdf.pvt@gmail.com

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष